

Kvaliteta života starije populacije u novozagrebačkom naselju Travno kroz aspekt korištenja javnih zelenih površina

Klarić Jelenski, Magdalena

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:120886>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-10**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Diplomski rad

**Kvaliteta života starije populacije u novozaagrebačkom naselju Travno
kroz aspekt korištenja javnih zelenih površina**

Magdalena Klarić Jelenski

Mentorica: doc. dr. sc. Jana Vukić

Zagreb, rujan, 2020.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	4
2. KVALITETA ŽIVOTA.....	6
2.1 Javni prostor i kvaliteta života	9
2.1.1 Važnost javnih zelenih površina za kvalitetu života	11
2.1.2 Korištenje javnih zelenih površina u naselju	14
3. URBANIZACIJA NOVOGA ZAGREBA I KVALITETA ŽIVOTA.....	16
3.1 O kvartu	18
3.2 Travno.....	20
3.3 Prethodna istraživanja kvalitete života.....	21
3.4 Prostorna analiza naselja Travno	24
4. SVRHA, CILJEVI I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	29
4.1 Svrha istraživanja	29
4.2 Ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja	29
4.3 Metodologija istraživanja	29
5. REZULTATI I INTERPRETACIJA ISTRAŽIVANJA	32
5.1 Promatranje	32
5.2 Intervju.....	35
5.2.1 Procjena zadovoljstva vlastitim životom.....	35
5.2.2 Kvaliteta stambenoga prostora.....	35
5.2.3 Društvena infrastruktura u naselju	36
5.2.4 Prometna povezanost naselja	38
5.2.5 Susjedski odnosi.....	39
5.2.6 Sigurnost	40
5.2.7 Javne zelene površine u naselju	41
5.2.7.1 Dostupnost, opremljenost i uređenost javnih zelenih površina u naselju	41

5.2.7.2	Doživljaj javnih zelenih površina u naselju i njihov doprinos kvaliteti života	43
5.2.7.3	Budućnost javnih zelenih površina u naselju – prenamjena i izgradnja	44
5.2.7.4	Prakse korištenja javnih zelenih površina u naselju	46
5.2.7.5	Preporuke za poboljšanje kvalitete javnih zelenih površina u naselju	50
6.	ZAKLJUČAK	51
7.	LITERATURA.....	55
8.	PRILOZI	59
	Prilog 1 – Događanja u Travnom	
	Prilog 2 – Gehlovih dvanaest kriterija urbane kvalitete	
	Prilog 3 – Plava potkova	
	Prilog 4 – Istraživanje o stambenim aspiracijama stanovnika Novog Zagreba, Ognjen Čaldarović	
	Prilog 5 – Korištenje i namjena prostora prema GUP-u 2019	
	Prilog 6 – Javni prijevoz	
	Prilog 7 – Protokol intervjua: strukturirani intervju – upitnik	
	Prilog 8 – Protokol intervjua: polustrukturirani intervju – teme	
	Prilog 9 – Procjena kvalitete promatranih površina prema Gehlovim kriterijima	
	Prilog 10 – Iskazi sugovornika prema temama	
	Prilog 11 – Iskazi sugovornika o procjeni zadovoljstva vlastitim životom	
	Prilog 12 – Protest protiv postavljanja ograde oko škole, fotografije	
	Prilog 13 – Fotografije aktivnosti na javnim zelenim površinama u naselju	
9.	SAŽETAK	86

1. UVOD

Javne zelene površine u gradovima od velikoga su značaja za kvalitetu života. Generalni urbanistički plan javne zelene površine definira kao neizgrađene prostore oblikovane planski raspoređenom vegetacijom i sadržajima temeljno ekoloških obilježja, namijenjene šetnji i odmoru građana (GUP, 2019).

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) i stručnjaci iz različitih područja znanosti bave se pitanjem urbanog zdravlja¹ koje povezuju s javnim zelenim površinama u gradovima. Njihova su istraživanja pokazala da prisutnost javnih zelenih površina i vegetacije u naseljima pozitivno utječe na zdravstveno stanje stanovništva (doprinosi boljoj kvaliteti zraka, snižavaju temperaturu u ljetnim mjesecima, doprinose raznolikosti ekosistema i estetici koja utječe na zadovoljstvo stanovništva), a osobito time što dostupnost javnih zelenih površina potiče na njihovo korištenje različitim tjelesnim aktivnostima te na socijalizaciju, što doprinosi tjelesnom i psihičkom zdravlju. Svjetska zdravstvena organizacija godinama se bavi promoviranjem tjelesne aktivnosti s ciljem sveukupnog zdravlja ljudi te izdaje preporuke za provođenje tjelesnih aktivnosti primjerene svakoj dobnoj skupini.

Sve ranije navedene dobrobiti javnih zelenih površina u gradovima razlog su zbog kojega je potrebno očuvanje i održavanje javnih zelenih površina, a dobri primjeri takvoga postupanja su gradovi London i Beč. Nažalost, isto se ne može reći i za grad Zagreb. Prijedlozi o izmjenama Generalnoga urbanističkog plana (GUP) često sadrže ideje o prenamjeni javnih zelenih površina (Z1) u, ponajviše, površine pretežno stambene namjene (M1), dok je manje prijedloga za uređenje javnih zelenih površina. Dobar je primjer plan tzv. Plave potkove² iz 1970-ih koji se trebao sastojati od šest uređenih parkova od kojih su, do danas, uređena samo tri, a godinama se izmjenama GUP-a, malo po malo oduzimaju, odnosno prenamjenjuju dijelovi zelenih površina u tom pojasu³. Koliko su stanovnicima naselja važne zelene površine dokazuje i aktivacija građana zbog njihova uništavanja. Betonizacija i izgradnja zelenih površina rezultirali su mnogim prosvjedima i građanskim inicijativama za zaštitu zelenih površina. Neke od njih su: „Ne damo naš Siget“, „Sumrak gradnje u Središću“, „Čuvamo naš park“ i „Knežija brani kvart“.

¹ Prijevod s engl. *urban health*

² Plan uređenja javnih zelenih površina u Novom Zagrebu prema uzoru na Zelenu potkovu u centru grada

³ Vidi prilog 3

U ovom smo se radu odlučili baviti utjecajem dostupnosti i kvalitete javnih zelenih površina na kvalitetu života u naselju Travno jer je naselje, ali i cijeli Novi Zagreb, za razliku od nekih dijelova grada (pogotovo centra) planirano i izgrađeno kao „zeleno naselje“ s vrlo velikim postotkom javnih zelenih površina i vegetacije u odnosu na izgrađene površine. Travno je jedno od novozagrebačkih naselja koje je u svome centru dobilo park koji stanovnicima služi za okupljanja, veliku livadu na zapadu naselja te šetnice i drvorede. Također, velik broj stanovnika provodi vrijeme na javnim zelenim površinama u naselju.

Rad je proveden u svrhu prikazivanja međuodnosa urbanističkoga prostora i društvenih odnosa koji se formiraju na tom prostoru, odnosno kako se svakodnevnim korištenjem prostora stvara emocionalna vezanost uza nj te kako ga društvene grupe, različitim oblicima korištenja, oblikuju i daju značenje. U istraživanju smo se koristili metodom intervjua kao izvorom subjektivne procjene kvalitete života (upotreba i vrjednovanje životnih uvjeta od strane samih korisnika, tj. stanovnika naselja) te metodom promatranja za objektivnu procjenu kvalitete života (procjena stvarnoga stanja od strane nepristranoga promatrača). Cilj je rada istražiti na koji se način starije stanovništvo naselja Travno koristi javnim zelenim površinama u naselju te kako to utječe na njihovu percepciju kvalitete života u naselju. Želja nam je da prikazom korištenja javnih zelenih površina u naselju pokažemo koliko one imaju važnu ulogu u svakodnevnom životu naselja te da ih je zbog toga potrebno očuvati i težiti njihovu unaprjeđenju.

2. KVALITETA ŽIVOTA

Karakteristično za pojam kvalitete života jest da zbog svoje sveobuhvatnosti nema jasnu i jedinstvenu definiciju. To je vrlo kompleksna, interdisciplinarna istraživačka tema kojom se bave sociolozi, antropolozi, psiholozi, arhitekti, urbanisti, geografi. Generalno, kvaliteta života obuhvaća dvije razine: objektivnu – stvarno stanje životnih uvjeta te subjektivnu – upotreba i vrednovanje tih uvjeta od strane korisnika (stil života) (Seferagić, 1988:16). Drugim riječima, ukupna procjena kvalitete života proizlazi iz fizičkoga prostora u kojem se čovjek nalazi te njegova subjektivnog doživljaja materijalnoga i nematerijalnoga. Stoga se kvaliteta života u gradovima ne može temeljiti isključivo na aspektima kao što su arhitektura naselja, uređenje okoliša, opremljenost javnih površina i slično, ali je izuzetno važna i treba ju, uz pomoć stručnjaka i samih građana, konstanto usavršavati. Središnji aspekt koncepta „kvalitete života“, koji je u sociološkim istraživanjima postao popularan '70-ih godina, jest briga o sveukupnoj dobrobiti društva. Cilj je koncepta omogućiti ljudima postizanje željenih ciljeva i odabir idealnoga životnog stila. U tom smislu koncept kvalitete života nadilazi pristup u kojem su glavna mjerila životnih uvjeta materijalni resursi dostupni pojedincima. Tri su različita koncepta istraživanja kvalitete života: kroz aspekt životne situacije pojedinca; kroz multiridimenzionalni koncept holističkoga pogleda na dobrobit pojedinca (prihod, standard života, odnos s obitelji i prijateljima, zdravlje, posao, uključenost u zajednicu i sigurnost); te kao spoj subjektivnih i objektivnih indikatora (Bejaković, Kaliterna Lipovčan, 2007:1-2). Kada govorimo o kvaliteti urbanoga života, stavljamo naglasak na koncept *mjesta* (grad, naselje, javni prostor u naselju, stan), tj. na procjenu zadovoljstva mjestom u kojem živimo (Murgaš, Klobučnik, 2018). U urbanoj sociologiji kvaliteta života i kvaliteta infrastrukture naselja mjere se kroz aspekte kvalitete stambenog prostora i kvalitete susjedstva (naselja). Naselje ili susjedstvo podrazumijeva područje unutar 15 minuta hoda od mjesta stanovanja (kuće ili stana) do mjesta na kojem ljudi zadovoljavaju svoje svakodnevne potrebe (opskrba hranom, školovanje, rekreacija, socijalizacija i slično) (Svirčić Gotovac, 2015). Prema Seferagić, kvaliteta života „podrazumijeva mogućnost ljudi da učestvuju u procesu koncipiranja, stvaranja i raspodjele stambenih uvjeta te da živeći u gotovoj stambenoj okolini zadovoljavaju svoje svakodnevne potrebe općenjem s prirodom, s drugim ljudima i sa samima sobom.“ (Seferagić, 1988:11). Pojam kvalitete svakodnevnoga života u nekom naselju obuhvaća kako prostorni tako i socijalni aspekt. Osnovna osobina kvalitete života je cjelovitost, što znači da obuhvaća sve ono što sadrži svakodnevni život: stanovanje, putovanje, školovanje, rad, prehranu, održavanje zdravlja te zadovoljavanje kulturnih,

zabavnih i rekreativnih potreba. Pretpostavka je da čovjek mora imati mogućnost sve navedene aktivnosti obaviti u blizini mjesta stanovanja. Ako nije tako, narušava se kvaliteta svakodnevnoga života. Stanovanje, kao sastavnica svakodnevnog života, je zadovoljavanje osnovne ljudske potrebe za skrovištem, sigurnošću i reprodukcijom. Kada je prijeđen prag egzistencijalne razine, stanovanje postaje zadovoljavanje potreba za društvenim odnosima, samoostvarenjem, stvaralaštvom i tako dalje. S društvenoga stajališta, stanovanje je zadovoljenje stambenih potreba posredovano društvom, što znači da karakter stanovanja određuju civilizacijski nivo, stupanj razvoja društva, politika, kultura i slično. Koliko je stanovanje odraz društvenih prilika toliko i ono samo utječe na društvo. Prilike u kojima ljudi stanuju i provode svoju svakodnevnicu nesporno određuju i stupanj i kvalitetu razvoja toga društva (Seferagić, 1988:9). Branko Maksimović stanovanje definira na sljedeći način: “Stanovati na suvremen, kulturni način ne znači samo boraviti u zatvorenom stanu, nego i u otvorenim prostorima oko stana, moći se koristiti obližnjim sportskim i dječjim igralištima, imati bliske veze s društvenim uslugama i kulturnim životom, moći se osvježiti i odmoriti u slobodnoj prirodi oko stana.” (Seferagić, 1988:27). Opći skup indikatora kvalitete svakodnevnog života, odnosno stanovanja, čine opremljenost kućanstva i stambene okoline, dostupnost, sigurnost, informiranost te mogućnost izbora i odlučivanja (Seferagić, 1993: 228-232).

Kvaliteta života u *novim naseljima* (novozagrebačkim naseljima) procjenjuje se i njihovom upotrebnom vrijednošću. Upotrebna vrijednost znači postojanje pretpostavki za cjelovit svakodnevni život na lokalnoj razini, tj. za mogućnost zadovoljavanja primarnih i razvijenih potreba stanovnika svih naselja. Sastoji se od sedam aspekata. Prvi je *morfologija i prostorna organizacija naselja*, odnosno izgled stambenoga naselja, izgled zgrada i raspored, veličina zgrada te upotreba mjerila čovjeka vs. mjerila tehnologije. Drugi je *opremljenost stana i naselja te dostupnost sadržaja*, što pretpostavlja sljedeće: servisi, ugostiteljstvo, kulturni sadržaj, sportski sadržaj, obrazovne i zdravstvene ustanove, urbana oprema (klupe, koševi za smeće, parkovi, zelenilo, dječja igrališta), manje trgovine, parkirališta i tako dalje (Seferagić, 1988). Element opremljenosti susjedstva ili kvarta može se objasniti opremljenošću neposredne okoline življenja stanovnika, odnosno koliko ta okolina ispunjava minimalne standarde potrebne za funkcioniranje i olakšanje svakodnevnoga života stanovnika. Dobro ili loše opremljeno naselje nejednako zadovoljava svakodnevne potrebe stanovnika, stoga ima dobru ili lošu upotrebnu vrijednost (Svirčić Gotovac, 2006:9-10). Treći je aspekt *sigurnost* koja se odnosi na sve elemente koji pružaju fizičku sigurnost – korektno

izvedena javna rasvjeta, zaštićenost dječjih igrališta, odvojenost pješaka i prometa, ali isto tako i osjećaj sigurnosti koji proizlazi iz poznavanja stanara i razvijanja prisnih odnosa. Jane Jacobs, baveći se sigurnošću u naselju, govori kako je sigurnost zadatak ulice. Osoba se mora osjećati sigurno na ulicama među strancima, a veći broj ljudi na ulicama pomaže u sprječavanju zločina te omogućava pomoć u nesreći. Zapravo predlaže da bi ulice trebale imati zanimljivi sadržaj kako bi privukle ljude jer što je na ulici više ljudi, ulica je zanimljivija, a to znači da će imati i više promatrača. Ti promatrači zapravo su čuvari ulica (Jacobs, 1993). Važna je i ekološka sigurnost⁴ tj. dovoljno svjetla u stanovima i na stubištima, svjež zrak, zaštićenost od buke (od susjeda i od prometa), dovoljno zelenila te mogućnost njegova korištenja. Sigurnost također čine i svi oni elementi opreme koji pomažu u hitnim situacijama npr. zdravstvena ustanova, ljekarna, dućan koji radi do kasnih sati i slično. Četvrti je *socijalna struktura stanovništva*, odnosno homogenost ili heterogenost stanovništva naselja. Peti je *položaj socijalnih grupa*, odnosno zadovoljavanje njihovih različitih potreba pa tako djeca, mladi, stariji i umirovljenici imaju različite zahtjeve prema svojoj stambenoj okolini. Šesti su *socijalni odnosi* koji se mogu promatrati na razini naselja (susjedstva), pojedinih grupa, obitelji ili pojedinca te koliko struktura naselja pridonosi stvaranju i održavanju tih odnosa. Posljednji je aspekt upotrebne vrijednosti naselja *održavanje, mijenjanje i razvoj naselja* (Seferagić, 1988:50-59).

Stvaranje formalnih i neformalnih socijalnih veza među stanovnicima naselja važna je sastavnica kvalitete svakodnevnoga života u naselju pa tako i stvaranje i održavanje dobrosusjedskih odnosa. Taj je odnos društveno i kulturno definiran te se stvara zbog neposredne blizine, ovisno o ranijim iskustvima, osobnim potrebama i karakteristikama pojedinaca, dužini boravka, situaciji itd.. Postoje dvije kategorije susjedstva: pozitivno i idealističko susjedstvo (ruralno) koje karakterizira pomaganje te negativno susjedstvo (urbano) (Gulin Zrnić, 2009). Prema ovoj se podijeli dijele mišljenja o današnjim susjedskim odnosima. Jedni smatraju da u gradu više nema pomaganja među susjedima te zastupaju održavanje dobrih, ali distanciranih odnosa sa susjedima. Drugi pak vjeruju da je upravo život u kući otuđujući jer u zgradama se kad-tad sretnu susjedi u dizalu i izmijene nekoliko riječi te zastupaju održavanje dobrosusjedskih i čak prijateljskih veza sa susjedima. Autorica Gulin Zrnić u svom je istraživanju razvila tri kategorije susjedskih odnosa. Prva je *međuzavisnost* koja se temelji primarno na razini dijeljenja istih problema stanovanja. Ako pukne cijev na 5. katu, poplavit će i stan ispod sebe. Prema tome, stanari su međusobno ovisni jedni o drugima.

⁴ Ekološka sigurnost bila je jedan od primarnih ciljeva Atenske povelje

Druga je *izbor* jer ljudi odabiru s kim će se družiti prema osobnim preferencijama – roditelji s djecom iste dobi, susjedi koji se susreću u župnoj zajednici, stariji stanovnici na zajedničkim aktivnostima u naselju i slično. Treća je *povjerenje*. Susjedstvo nije prijateljstvo, ali sadrži jednu njegovu sastavnicu, a to je povjerenje i sigurnost koja iz njega proizlazi. Mogućnost da susjedu ostavimo ključ svojega stana radi provjetravanja i zalijevanja cvijeća u vrijeme odsustva (godišnji odmor, poslovni put...) olakšava život i povećava kvalitetu života (Gulin Zrnić, 2009). Koji god model susjedskih odnosa bio, potvrđuje se važnost formalnih i neformalnih socijalnih veza među stanovnicima naselja.

2.1 Javni prostor i kvaliteta života

Javni je prostor fizička forma (izgrađena okolica) koja može de/simulirati pojavu i razvoj javnosti kao urbane kvalitete. U fizičkom se prostoru reflektiraju kultura, običaji, osobne impresije, javne vrijednosti i svakodnevne prakse jednog društva u trenutnoj konjunkturi vremena. Javni je prostor prostor zajedničkoga dobra u kojem se javnost ispoljava i postoji te je ogledalo individualnoga ponašanja, socijalnih procesa i javnih vrijednosti (Čaldarović, 2011:119-120). Prema Čaldaroviću, postoji četrnaest osnovnih socioloških karakteristika i dimenzija javnoga prostora. Svaki javni prostor mora biti institucionalno određen *javnim* 24 sata dnevno. Ljudi se *vežu uz prostor* zbog emotivnih veza, sjećanja, osobnih događaja i situacija, a to vezanje uz mjesto integralni je dio samoodređenja (npr. osjećaj pripadnosti naselju). Sljedeća važna karakteristika javnoga prostora je *otvorenost*, dostupnost, vidljivost, tj. izostanak barijera koje sprječavaju slobodan prolaz. *Propusnost* javnoga prostora dopušta izmjene i varijacije, omogućava prijelaz ka privatnom, te *fragilnost* socijalnih konstrukcija javnosti zbog čega može doći do naglih, povremenih ili spontanijih promjena. U javnim prostorima pojavljuje se tendencija *tipizacije*, odnosno stvaranja relativno standardiziranih situacija koje se očekuju u određenim okruženjima. Ljudi su navikli na tipove sadržaja i aktivnosti, a ta je naviknutost nastala s protokom vremena u kojem se odvijanje određenih događanja ustalilo u konkretnom javnom prostoru⁵. Najvažniji elementi tipizacije su: otvorenost-zatvorenost, elementi postava (klupe, rasvjeta, spomenik...) i tipovi aktivnosti. Upotrebna vrijednost javnoga prostora najviše ovisi o stupnju rigidnosti uređenja, karakteru i vrsti postava, stupnju prilagodljivost, stupnju ekskluzivnosti, smislu osnovnoga karaktera prostora, dostupnosti i karakteru reguliranja korištenja. Javni prostor ima veliku upotrebnu vrijednost za svakodnevnoga korisnika ako u njemu nalazi sve elemente koji će stimulirati njegovu upotrebljivost (prvenstveno elementi postava i režim korištenja). Sljedeća je

⁵ Vrlo dobar primjer su kartanje ili boćanje, u naselju Travno, koje prakticiraju dugogodišnji stanovnici naselja

karakteristika *temporalnost*. Javni je prostor mjesto usporenoga temporaliteta jer javnost ne trpi ubrzanje ili ometanje. Javni prostor karakteriziraju i različiti oblici *socijalnoga okupljanja* koji predstavljaju povremena zaustavljanja kretanja zbog susreta poznanika ili aktivnosti, a često i grupiranje korisnika radi nekakve aktivnosti, manifestacije⁶. Na *atraktivnost prostora* utječe njegova otvorenost, uređenost, opremljenost, zaštićenost itd. Javni prostori imaju i *simbolički element*. Simboliziraju potencijal javnoga života, stvaraju fizičku posudu u kojoj se ta simbolizacija stvara i reproducira u vremenu. Vezuje se uz ambijent, građevine, simbole, situacije i neprekinut socijalni tijek aktivnosti. Javni prostori su *procesualni* i u stalnoj su promjeni. Uvijek se događa nešto drugo i to je jedan od osnovnih atrakcijskih elemenata⁷. *Povijesno nasljeđe* javnoga prostora navika je korisnika na konkretni javni prostor na temelju koje se korisnici prilagođavaju određenom tipu postava, određenom karakteru prostora. Povijesnost javnoga prostora govori i o osjetljivosti na poremećaje do kojih dolazi kada se konkretan javni prostor želi transformirati⁸. Posljednje dvije karakteristike odnose se na *percipiranje* javnoga prostora koje je uvijek povezano uz slike iz prošlih iskustva, što stvara stabilnost socijalnoga života i mjesta koje pojedinac u njemu zauzima te postojanje *konflikta* oko pitanja javnoga i privatnoga (Čaldarović, 2011:121-132).

Danski arhitekt Jan Gehl prepoznao je važnost ispitivanja kvalitete javnoga prostora te je sastavio instrument za procjenu kvalitete javnoga prostora. Najviše pažnje pridaje gradskoj infrastrukturi i optimizaciji kvalitete života stanovnika, ponajviše pješaka, biciklista, obitelji s djecom i umirovljenika. Naglašava važnost ljudske dimenzije unutar arhitekture suvremenoga društva te tvrdi da gradski i prometni planeri ne stavljaju dovoljno velik naglasak na važnost javnoga prostora i javnoga života stanovnika jer se godinama zanemaruje utjecaj fizičkoga prostora na ljudsko ponašanje (Gehl, 2010). Gehl je u svojem instrumentu ujedinio različite poglede na javni prostor te ih je izrazio kroz dvanaest kriterija (vidi prilog 2) koji služe kao alati u istraživanju kako korisnici doživljavaju javni prostor. Tri su glavne kategorije: zaštićenost (*protection*), komoditet (*comfort*), uživanje (*enjoyment*). U kategoriji zaštićenosti prvi je kriterij zaštićenost od prometa i prometnih nezgoda (zaštita pješaka, biciklista, sigurni

⁶ Npr. grupe šetača pasa, boćara ili kartaši koji se redovito okupljaju u Travnom te manifestacije „Dani Travnog“ i „Kulturno ljeto“

⁷ U Travnom ta promjena i nova događanja nisu toliko prisutni. Naselje je ustaljeno i ritualizirano, ali nije uspavano – npr. održavanje „KUC KUC“ kulturne manifestacije u Parku Travno i dvodnevna manifestacija „Dani Travnog“. Vidi prilog 1

⁸ Pobuna stanovnika naselja Travno protiv izgradnje crkve na zelenoj površini u okviru naselja. Protest nije bio usmjeren protiv izgradnje crkve, već protiv remećenja koncepta postojeće, neizgrađene zelene površine. Druga pobuna bila je protiv ograđivanja osnovne škole u sredini naselja, što bi ograničilo prohodnost naselja. Stanovnici su postavljali transparente na ogradu i trgali ju te je dio ograde u konačnici uklonjen

pješački prijelazi itd.). Drugi je zaštićenost od kriminala (koliko se ljudi kreće tim prostorom, ima li dovoljno rasvjete itd.). Treći je zaštićenost od neugodnih osjetilnih iskustva (od buke, neugodnih mirisa, vjetra, kiše, sunca itd.). U kategoriji komoditeta prvi kriterij jest mogućnost mobilnosti (koliko je prostor dostupan, prati li logičan smjer kretanja, postoje li fizički elementi koji pospješuju ili onemogućavaju kretanje itd.). Drugi je mogućnost zaustavljanja i zadržavanja (tj. postoje li klupe, drveće, niše i slično gdje se ljudi mogu nasloniti, sjesti). Treći je mogućnost sjedenja, tj. postoje li klupe, stolci, stube, fontana i slično (bitno je naglasiti da u ovu kategoriju ne spadaju kafići jer sjedenje u njima zahtjeva trošenje novca). Četvrti je kriterij mogućnost promatranja (*seeing*), odnosno može li se što zanimljivo vidjeti. Peti je mogućnost razgovaranja i slušanja, a šesti je mogućnost za igru i aktivnost u različito doba dana i godine. U kategoriji uživanja prvi je kriterij proporcije građevina, odnosno koliko je prostor usklađen s ljudskom mjerom. Drugi je kriterij mogućnost uživanja u klimu (jesu li mjesta za sjedenje zaštićena od sunca/vjetra, može li se uživati u različitim godišnjim dobima itd.). Posljednji kriterij odnosi se na estetsku kvalitetu i bogata osjetilna iskustva, odnosno je li prostor lijepo, a ujedno i kvalitetno dizajniran (Gehl Institute).

2.1.1 Važnost javnih zelenih površina za kvalitetu života

Jedna od glavnih prostornih karakteristika urbanih područja jest da su ona mješavina zelenih i izgrađenih površina. Većina urbanih područja sadržava prirodna ili poluprirodna mjesta, blizu ili unutar urbanoga kompleksa, koja se generalno nazivaju zelene površine. Koncept zelenih urbanih prostora, tj. zelenih površina, uvriježen je u stručnoj i znanstvenoj literaturi, gdje je objašnjen na teorijskoj i empirijskoj razini. Pojam zelene površine odnosi se na otvorena vegetacijska područja unutar urbanoga okruženja⁹ koja sadržavaju neke karakteristike tipične za prirodne ekosisteme u suprotnosti s izgrađenim okruženjem¹⁰ (Francis, Chadwick, 2013:73). *Environmental Protection Agency* pod pojmom zelene površine podrazumijeva otvorene prostore bez izgrađenih struktura, koji su dostupni javnosti, a uključuju zelene površine pokrivene travom, drvećem, grmljem i drugom vegetacijom, ali i školska dvorišta, igrališta, javne prostore za odmor, trgove i odmarališta. Ekolozi, ekonomisti, društveni znanstvenici i planeri urbane zelene prostore definiraju kao javne ili privatne otvorene prostore u urbanim područjima, primarno pokrivene vegetacijom, koji su izravno namijenjeni aktivnoj i pasivnoj rekreaciji te neizravno pozitivnom utjecaju na urbani okoliš i na raspolaganju su korisnicima (Stanić, Buzov, 2014:140). Zelene površine, vegetacija i voda

⁹ Prijevod s eng. *urban environment*

¹⁰ Prijevod s eng. *built environment*

prirodni su elementi urbanoga okoliša koji svojim sadržajima pružaju temeljne doprinose kvaliteti urbanoga života. Količina javnih zelenih prostora po stanovniku, javni parkovi i rekreacijska područja spominju se kao važni čimbenici livabilnoga grada te ugone i atrakcije za njegove stanovnike (Stanić, Buzov, 2014:137). Naravno, ne treba zaboraviti važnost kvalitete javnih zelenih površina kao što su dostupnost i upotrebljivost. Istraživanja su pokazala kako u kontekstu zadovoljstva stanovništva zelenim površinama veću ulogu igraju kvalitativna, nego kvantitativna obilježja. Tako je istraživanje u Norveškoj pokazalo da su stanovnici naselja u kojem je dostupnost i upotrebljivost zelenih površina veća zadovoljniji svojim naseljem i percipiraju zelene prostore kvalitetnijima od stanovnika naselja u kojemu je dostupnost i upotrebljivost zelenih površina manja (Zhang i sur. 2017). Brojna istraživanja o ekološkoj vrijednosti urbanih zelenih površina pokazala su njihovu veliku važnost u održavanju bioraznolikosti, održavanju kvalitete zraka (rješavanjem viška ugljika u zraku), ublažavanju zagađenja, snižavanju visoke temperature (nastale zbog jakoga zagrijavanja asfalta) te podizanju estetske vrijednosti gradova (Francis, Chadwick, 2013:30). Osim ekološke, urbani ekosistemi imaju veliku socijalnu vrijednost. Pružaju tzv. kulturne usluge – duhovne, estetske, rekreacijske i edukacijske povlastice koje utječu na poboljšanje kvalitete života. Drugim riječima, prisutnost vegetacije i vode, odnosno postojanje zelene i plave infrastrukture u gradovima, stvara značajnu psihološku i zdravstvenu vrijednost te građanima omogućava provođenje raznih rekreacijskih aktivnosti (Francis, Chadwick, 2013:56).

Parkovi i drugi rekreacijski prostori (školska dvorišta i dječja igrališta) pripadaju najvećim vegetativnim prostorima u urbanom okruženju, a sastoje se od različite vegetacije trave i drveća te elemenata urbane opreme (Francis, Chadwick, 2013:73-76). Bili privatni ili javni, parkovi su, kao odrednice kvalitete životnoga prostora, oduvijek doprinosili kvaliteti života cijele zajednice. Dakle, ne samo u odnosu na okoliš nego i u njihovu doprinosu socijalnim, ekonomskim, kulturnim, vizualnim i komercijalnim aspektima razvoja gradova (Stanić, Buzov, 2014:138). Istraživanja su pokazala da provođenje vremena u parkovima posjetiteljima donosi smirenje, poboljšava koncentraciju, pozitivno utječe na zajednicu, doprinosi zdravlju (čišći zrak) te daje psihološku satisfakciju (Shahzad i sur., 2017). Ovisno o svojoj veličini, zelene površine imaju specifične funkcije na različitim razinama urbanoga života. Dok su šume i veliki parkovi (npr. Medvednica i Maksimir) važni za rekreaciju vikendom, maleni parkovi u naseljima imaju snažnu vezu s za lokalne dnevne aktivnosti i socijalizaciju na mikro-razini grada. Budući da dostupnost zelenih površina reflektira potrebe zajednice, važno je uzeti u obzir različite funkcionalne razine. Funkcionalna razina znači da

velike i male zelene površine ne mogu zamijeniti jedna drugu zbog toga što ih stanovnici različito percipiraju i koriste za drugačije tipove aktivnosti (Šiljeg, 2018:489). Važna je uloga „malih“ zelenih površina u gradskim naseljima jer potiču stanovnike na korištenje i boravljenje u vanjskim prostorima¹¹, povećavaju socijalnu integraciju i interakciju među susjedima te promoviraju razvoj socijalnih veza na razini naselja (Chiesura 2004:130, prema Kuo et al, 1998).

Čaldarović i Šarinić u svojem radu o socijalnoj važnosti prirode u gradu govore o tri osnovna aspekta upotrebne i neupotrebne vrijednosti prirode u urbanom kontekstu. Direktna upotrebna vrijednost odnosi se na pogodnost za turizam, šetnju, kao vrijednost ljepote krajolika itd., indirektna upotrebna vrijednost odnosi se na „bezinteresni rad prirode“ koji djeluje neovisno od ljudi i služi održavanju ekosistema, bioraznolikosti i slično te potencijalna vrijednost koja predstavlja prirodu kao javno dobro koje se u budućnosti može iskoristiti za npr. organizaciju aktivnosti u prirodnom prostoru (Čaldarović, Šarinić, 2010:736-737). Prilikom procjene ne/upotrebne vrijednosti prirode u urbanom kontekstu treba voditi računa o ukupnoj količini prirodnih elemenata u gradu, odnosu priroda – grad, broju parkovnih površina, količini zelenila i zelenih površina, rasprostranjenosti zelenih površina u gradu, stupnju uređenosti i održavanja zelenih površina, planovima širenja zelenih površina u gradu, sprječavanju „preizgrađenosti“ zelenih površina, organiziranju kombiniranih zelenih površina i organiziranju zelenih površina koje će omogućiti raznolike aktivnosti građanima (Čaldarović, Šarinić, 2010:738). Osim vrjednovanja upotrebni i neupotrebni vrijednosti zelenila u gradovima važno je definirati i komponente, funkcije i attribute prirode kao javnoga resursa. Njezine komponente su raznolikost flore, ukrasni i upotrebni elementi, opremljenost i dostupnost, održavanje, korištenje i sl., funkcije zelenih površina su uživanje, šetnja, druženje, relaksacija, rekreacija i sl, a atributi lijepo, ugodno, osvjetljeno, upotrebljivo, dostupno i sl. (Čaldarović, Šarinić, 2010:739). Budući da se gradska sredina stalno mijenja i izložena je mnogim nasrtajima ugrožavanja vlastita habitata, samorazumljivo je da gradskoga zelenila nikada nema previše. Najvažniji aspekti ugrožavanja prirode kao resursa održivoga razvoja u urbanom kontekstu su negacija prirodnih resursa izgradnjom, ugrožavanje trenutnim i budućim oblicima iskorištavanja, privatizacija prostora, uvođenje novih neprovjerenih tipova djelatnosti, stigmatizacija, netransparentni te nedemokratski proces odlučivanja (Čaldarović, Šarinić, 2010:742). Prostori zelenih površina postaju sve manji i zbijeniji zbog širenja izgrađenoga okoliša u čemu najveću ulogu imaju građevinske i prometne interesne skupine

¹¹ Prijevod a eng. *outdoor spaces*

čiji su interesi iskorištavanje gotovo svih neizgrađenih površina za stambenu i poslovnu gradnju ili proširivanje prometnica. S druge strane, interesne skupine čija je želja očuvanje i širenje gradskogaa zelenila potisnute su u drugi plan te se njihovo djelovanje onemogućuje, prešućuje i ismijava (Čaldarović, Šarinić, 2010:740). Kako bi se sačuvalo urbano zelenilo, osim količine prirodnoga, zelenoga, treba voditi računa i o njegovoj raznolikosti i pretpostavljenim utjecajima koje takva priroda može imati na bolji život građana (Čaldarović, Šarinić, 2010:738).

2.1.2 Korištenje javnih zelenih površina u naselju

Mnoga se istraživanja bave pitanjem doprinosa urbanih zelenih površina boljem zdravstvenom stanju starijega stanovništva¹² osobito kroz aspekt tjelesne aktivnosti. Pod tjelesnom aktivnošću smatra se bilo kakvo fizičko djelovanje koje rezultira energetsom potrošnjom većom od one u stanju mirovanja, a može se provoditi u različitim oblicima i intenzitetima. Bavljenje tjelesnom aktivnošću podrazumijeva svjesnost pojedinca o korisnosti tjelesne aktivnosti za zdravlje, prevenciju bolesti te psihosocijalno funkcioniranje. Pješaćenje ili druge aktivnosti slobodnoga vremena koje sadrže tjelesnu aktivnost dobri su primjeri nadomještanja takve fizičke aktivnosti u suvremenom načinu života. Tjelesna aktivnost kod starijih osoba preduvjet je dobre mobilnosti, što osobi olakšava zadovoljavanje osnovnih bioloških potreba, potreba za uključivanjem u društvene interakcije te osjećajem sposobnosti, samopouzdanja i zadovoljstva samim sobom. Zdravo i aktivno starenje podrazumijeva stil života koji sadrži široki spektar tjelesnih, psiholoških i socijalnih aktivnosti kao što je rad u vrtu, igra s unucima, šetnja, pješaćenje u obavljanju dnevnih poslova i slično. Tjelesna aktivnost može biti medij s pomoću kojega kojeg pojedinac ostvaruje socijalnu interakciju. Jedna od fizioloških posljedica vježbanja je i lučenje endorfina, što također doprinosi osjećaju sreće i zadovoljstva (Maček, 2016:146-147). Svjetska zdravstvena organizacija prepoznaje važnost tjelesne aktivnosti i njezin pozitivni utjecaj na zdravlje ljudi te je izdala preporuku za provođenje tjelesne aktivnosti po dobnim skupinama. Najveći naglasak stavili su na aerobne aktivnosti kao što su šetnja i vožnja biciklom (u različitim vremenskim intervalima i prema individualnim mogućnostima) te aktivnosti za jačanje muskulature (WHO, 2010). Istraživanje Petersen i sur. pokazalo je da provođenje vremena na javnim zelenim površinama potiče na tjelesnu aktivnost starije stanovnike naselja, tj. pomaže starim stanovnicima da zadovolje preporučenu tjednu količinu tjelesne aktivnosti. Također su potvrdili kako izloženost zelenilu i fizički aktivno provođenje vremena pozitivno utječe na kvalitetu života i na zdravlje starijih

¹² ali i stanovništva općenito

osoba (Petersen i sur. 2018). Istraživanje A. M. Dzhambova pokazalo je psihološku dobrobit zelenih i plavih prostora na mentalno, odnosno psihičko zdravlje (Dzhambova, 2018). Istraživanje ne Novom Zelandu pokazalo je da stanovnici koji žive u zelenijim naseljima imaju značajno manji rizik od mentalnoga oboljenja (Richardson, 2013), te kako količina zelenila u stambenom okruženju ima pozitivan utjecaj na zdravlje ljudi općenito (Maas, 2005). Istraživanje o povezanosti zelenila u naseljima s tjelesnim i mentalnim zdravljem pokazalo je da je prisutnost zelenih površina u naselju snažno povezana s mentalnim zdravljem (više nego tjelesnim) – pozitivan utjecaj zelenila na mentalno zdravlje objašnjen je socijalizacijom prilikom šetnje, tj. druženjem sa susjedima ili prijateljima, dok je povezanost zelenila i tjelesnog zdravlja objašnjena rekreativnim šetnjama (Sugiyama i sur. 2008).

Mogli bismo reći da zelene površine stimuliraju tjelesnu aktivnost i druženje te da pozitivno utječu na tjelesno i na psihičko zdravlje stanovnika. Kako bi provođenje tjelesnih aktivnosti bilo moguće, javni prostor mora biti uređen i dostupan. Gradski život, prostorno planiranje i uređenje nerazdvojni su od zdravlja. Prostorno planiranje u nadležnosti je javne lokalne samouprave koja kroz prostornim planiranjem i uređenjem uvelike utječe na uređenje okoliša i promicanje tjelesne aktivnosti. Također utječe na oblikovanje stila života i kvalitete zdravlja stanovnika te na prirodni i društveni okoliš u kojem stanovništvo živi. Svjetska zdravstvena organizacija 80-ih godina osvještava ideju da zdravstveni sektor nije jedini sektor čija je zadaća briga o zdravlju pa je tako pokrenula interdisciplinarni projekt „Zdravi grad“ čija je svrha poboljšanje kvalitete urbanoga života i stvaranje uvjeta za bolje zdravlje svih korisnika prostora. Stoga javni prostor mora biti koncipiran na način da omogućava i potiče provođenje zdravstveno usmjerene tjelesne aktivnosti. Da bi se to postiglo, potrebno je staviti prioritet na uređenje i osiguravanje javnog (zelenog) prostora (Sanković, 2012).

3. URBANIZACIJA NOVOGA ZAGREBA I KVALITETA ŽIVOTA

Novi Zagreb nastao je kao dio plana širenja grada južno od rijeke Save. Njegova izgradnja započela je pedesetih godina 20. stoljeća prvenstveno s ciljem rješavanja stambenoga problema nastalog zbog velikih migracija stanovnika u grad Zagreb. Te su migracije bile potaknute projektima socijalističke vlasti, deagrarizacijom, deruralizacijom i industrijalizacijom. Ta tada *nova stambena naselja* autorica D. Seferagić opisala je kao „pretežno stambene zone u pravilu većih kolektivnih zgrada upotpunjenih osnovnim elementima opreme, omeđenih velikim prometnicama, izgrađenih na rubovima većih gradova.“ (Seferagić, 1988:29). Preseljenje Zagrebačkoga velesajma južno od Save bilo je ključno za razvoj ovoga dijela grada jer se uvodi infrastruktura – voda, struja i prometnice. Izgradnju tih novih stambenih naselja inicirala je država te se 1957. godine gradi prvo naselje Savski gaj zatim Remetinec, Trnsko, Zapruđe, Siget, Utrina, Sopot, Travno, Dugave, Slobošćina i Središće (Gulin Zrnić, 2009). Arhitektonski gledano, Novi Zagreb se sastoji „od skupine „prostorno neovisnih naselja“ koja definiraju dva prostorna modela – pravokutni, u starijim naseljima (Trnsko, Savski gaj, Zapruđe) te organizaciju prostora „izlomljenom linijom“ u mlađim naseljima (Travno, Dugave, Slobošćina)“ (Gulin Zrnić, 2009:44-45). Prema Idealnom urbanističkom rješenju južnog Zagreba iz 1962. godine predviđena je podjela na *susjedstva* (2500-3000 stanovnika); 4-5 susjedstava organizacijski i prostorno čine *stambenu zajednicu* ili *mikrorajon* (sa sadržajima i školom); 4-5 stambenih zajednica čine *stambeni rajon* između kojih se definira *rajonski centar* s adekvatnim sadržajima. „Pod jedinicom susjedstva podrazumijeva se: integrirana planirana urban zona povezana sa širom zajednicom čiji je dio i koja se sastoji od stambenih distrikata, škola, opskrbnih mogućnosti, vjerskih objekata, otvorenih prostora i možda u izvjesnom smislu i servisne industrije“ (Uzelac, 1978: 169). Sastavni dijelovi jedinice susjedstva, prema Clarence Arthur Perryu, su osnovna škola i druge institucije za koje stanovnici imaju neposrednu potrebu npr. opskrbni centri na periferiji, poželjno uz križanje prometnica i u blizini trgovina ostalih susjedstava. Sustav ulica zamišljen je tako da olakšava i omogućiti pristup u okrug jedinice, ali da destimulira prolaz prometa, dok su glavne gradske arterije predviđene na obodima jedinice kako bi olakšale prolaz prometa mimo jedinice, a mrežu jedinica integrirale u veće ansamble (Uzelac, 1978: 169). Temeljna je ideja takvog prostora nastojanje da djeca, idući u školu, ne prelaze preko glavnih ulica, ali i težnja za obnovom socioekološkoga prostora prema čemu bi svaka jedinica susjedstva imala, osim objekata opskrbe i društvenih funkcija, male uređene slobodne prostore (Uzelac, 1978: 170). U izgradnji su bili korišćeni tada novi građevinski

materijali, prefabricirani elementi te polumontažni i montažni sustavi gradnje (tzv. limenke). Istovremeno započinje program „racionalizacije u stambenoj izgradnji“, što je značilo smanjivanje standarda stanovanja zbog kvantitete (Čizmek 1997:21 prema Gulin Zrnić, 2009). Drugim riječima, željelo se graditi što više i što brže uz što manju potrošnju ljudskih i materijalnih sredstava.

Novozagrebačka naselja nastala su kao rezultat dugotrajnoga interdisciplinarnog planiranja čiji je cilj bio osigurati visoku kvalitetu života za sve stanovnike, što je značilo osiguravanje infrastrukture i sadržaja (vrtići, škole, javni prijevoz, zdravstvene ustanove, kulturni centar...) (Svirčić Gotovac, 2015). Godine 1979. otvara se i tramvajska linija uz već postojeće autobusne linije. Zanimljivo je da je 70-ih godina bila postavljena norma jedan automobil na 3,33 stanovnika prema čemu su se koncipirala parkirališna mjesta. Sve do danas taj se problem rješava različitim dopunama planova. Godine 1986. donesen je plan tzv. „urbane afirmacije“ koji je podrazumijevao: izgradnju potrebnih sadržaja koji su nedostajali (trgovine, knjižnice, zdravstvene ustanove...), povećanje broja parkirališta, izgradnja skloništa, prilagodba naselja invalidima te oblikovanje i oplemenjivanje prostora naselja (Gulin Zrnić, 2009).

Novi Zagreb doživljava se kao mjesto mirne noći, ali i mirnoga dnevnog života (naselje *spavaonica* o čemu ćemo govoriti nešto kasnije). Osim mira karakteriziraju ga i zelenilo, livade i parkovi koji omogućuju ugodniji dnevni boravak u naseljima u usporedbi s centrom grada koji karakterizira buka, zagađenost, gusti promet i problem parkiranja (Gulin Zrnić, 2009:116). Upravo je zelenilo posebna vrijednost Novoga Zagreba koje je, tijekom 40 godina, naraslo u respektabilan fond. Vrednovanje ovog dijela Zagreba pokazalo je da je upravo zelenilo najveća vrijednost ovog urbanog prostora. Sva su stambena naselja Novoga Zagreba planirana s velikim zelenim površinama, često grupiranima u jedinstvenu veliku parkovnu površinu kao park naselja (npr. Park Travno u Travnom, Park Vjekoslava Majera u Zaprudju i Park mladenaca u Sigetu)¹³. Osim glavnoga parka pojedinoga naselja, zelenilom su bogati i prostori između stambenih objekata (GUP, 2019:19.). U organizaciji prostora mikrorajona strogo se poštivao omjer 50:50, negdje čak i 40:60 izgrađenih i neizgrađenih površina. Da bi se to postiglo, potrebna je bila visoka izgradnja (neboderi) kako bi se što veći broj stanovnika smjestio na što manjoj površini. Upravo taj omjer zelenih površina i danas je jedan od važnih stambenih ekoloških resursa Novoga Zagreba (Gulin Zrnić, 2009).

¹³ Parkovi Novoga Zagreba čine tzv. Plavu potkovu čije se područje tijekom godina izmjena GUP-a sve više smanjuje. Vidi prilog 3

Kritiku funkcionalističkom aspektu stambene reprodukcije u novim naseljima uputio je sociolog I. Rogić. Govoreći o konceptu stana u novim naseljima, koristi se pojmom *protektivni stanovi*. Prema njegovu mišljenju, uporabna vrijednost takvih stanova reducirana je isključivo na protektivnu vrijednost, a njihova je društvena svrha prvenstveno osiguravanje smještaja za novu radnu snagu. Stambena struktura nije omogućavajuća za cjelovitu reprodukciju ljudskog života na svim razinama, već je mjesto gdje se radna snaga, poput industrijskog materijala, skladišti. Izgradnja takvih stanova osigurava prevlast tehnike kao formalnoga načela u stanogradnji, odnosno tehničke mogućnosti proizvodnog sustava postaju oblikovnim načelom koje idu ruku pod ruku s ekonomskim isplativošću, dok mjerilo čovjeka, ljudske individualne i društvene potrebe padaju u drugi plan (Rogić, 1990:61-97). „Stanovi u Novom Zagrebu ne omogućuju „normalno stanovanje“, oni su, prije svega, ćelije za spavanje nagurane u zgrade koje su pak nagurane na dijelove zemljišta koje nazivamo stambenim naseljima. Stoga se takvi stanovi s pravom mogu nazvati „protektivnim stanovima¹⁴“ (I. Rogić), a naselja u kojima se nalaze „naseljima spavaonicama“.“ (Čaldarović, 2011:111-112). Ideja Novoga Zagreba kao naselja spavaonice podrazumijeva različita poimanja. Prvo, pojam se povezuje s njegovim ključnim značenjem – prostor u koji se vraća nakon radnoga dana na spavanje. Drugo, to je fizički smještaj, odnosno odijeljenost fizičkom barijerom (Sava) i lošom povezanošću. Treće, podrazumijeva nedostatak ili nepostojanje sadržaja kao što su kino, kazalište, restoran, disko itd. Četvrto, označava nedostatak ekskluzivnosti koja se pripisuje centru grada. Za neke je Novi Zagreb neelitan u stambenom, društvenom i obrazovnom smislu (Gulin Zrnić, 2009:115). Prilikom izgradnje Novoga Zagreba dio urbanističkoga plana bila je monofunkcionalnost prostora, odnosno ideja da nova naselja služe kao spavaonice te prostor u kojem će ljudi ostvariti samo najnužnije potrebe (hrana, odmor, obiteljsko druženje). Stoga metafora „spavaonica“ u većini slučajeva ima negativnu konotaciju. S druge strane, „spavaonica“ ima i pozitivnu konotaciju – kada se govori o miru.

3.1 O kvartu

U ovom radu govorit ćemo o novozagrebačkom naselju Travno kao kvartu stoga prije no prijedemo na opis samoga naselja smatramo važnim objasniti pojam kvarta.

Suvremena urbana sociologija naglašava međuodnos prostora i društva, tj. društvenih odnosa na tom prostoru – „društveni odnosi i prostor neraskidivo su povezani jer se svi društveni donosi odvajaju na nekom prostoru, no dodatna značajka njihova odnosa je

¹⁴ „Ovakvi stanovi ne pružaju gotovo nikakve druge kvalitete izuzev kvalitete zaštite korisnika od elementarnih nepogoda, odnosno pružanje „skloništa“.“ (Čaldarović, 2011:103).

neprestana dinamička napetost zbog stalnog međusobnog utjecaja. Prostor utječe na društvene odnose, a društveni odnosi oblikuju i mijenjanju društveni prostor.“ (Šarinić, Čaldarović, 2015:14). Tako stanovnici grada nisu samo pasivni promatrači, već aktivno kreiraju i transformiraju prostor koji za njih ima simboličku vrijednost i za koji se veže njihov identitet. Kvar ili naselje, kao mikro-jedinica prostora grada, je „prostor mjesta“¹⁵ (Castells) uz koje pojedinac, korištenjem i provođenjem vremena, veže emocionalne vrijednosti (Fabrični, 2017). Kvar je specifični prostorno-socijalni entitet koji opstaje u memoriji svakog pojedinca. Za svakoga pojedinca njegov je kvar specifičan, pa možemo reći da je grad sastavljen od niza vrlo specifičnih dijelova. Iako su kvartovi međusobno slični, u psihološkom, simboličkom i identifikacijskom smislu itekako su različiti. Ono što predstavlja različitost među kvartovima najčešće je individualizirano iskustvo svakoga pojedinca, a kvartovsko iskustvo proživljeno je kako individualno tako i grupno (Čaldarović, 2011). Živjeti na određenom prostoru znači dijeliti slična iskustva. Pojedinci koji žive na istom prostoru dijele slična iskustva, što se odražava kroz osjećaj pripadnosti istome mjestu, odnosno pripadnosti kvartu. Stanovnici stvaraju određenu sliku naselja (prostorni identitet) iz čega tvore individualni identitet – „kvartovski identitet“. Prostorni identitet dio je kolektivnoga identiteta koji čine svijest o zajedničkom prostoru, povijesti i kulturi (Crljenko 2008: 69 prema Fabrični, 2017). Drugim riječima, zajednička svijest o prostornom identitetu, kvartovskom identitetu, obuhvaća zajednički prostor, povijest i kulturu, materijalne komponente prostornoga identiteta te nematerijalne komponente poput načina života (Marković, 2015:73 prema Fabrični, 2017). Fizička dimenzija kvarta neophodan je uvjet za razvitak „nečega dugog“ (tj. socijalnih odnosa) – ona je samo fizička ljuštura (školjka) u kojoj se nešto može i ne mora razviti (Šarinić, Čaldarović, 2015). To „nešto drugo“ su navike, kulturne i socijalne prakse te običaji kojima stanovnici oplemenjuju svoju okolinu, odnosno kvar (Čaldarović, 2011). Dobri primjeri tih društvenih praksi su boćanje, kartanje i igranje šaha na kvartovskim klupama te obrađivanje vrta, što je specifično za novozagrebačka naselja. Sudjelovanjem u raznim društvenim aktivnostima u kvartu ostvaruju se socijalne veze i prijateljstva koja stanovnicima postaju *socijalni kapital* (P. Bourdieu) te se oblikuje stambena okolica. Sudjelovanje u tim društvenim praksama u javnom prostoru stvara

¹⁵ Prema Castellsu „mjesto je prostor čiji su oblik, funkcija i značenja u njemu sadržani unutar granice fizičkog kontigviteta“ (Šarinić, Čaldarović, 2015 prema Castells 200: 449). „Prostori mjesta“ moraju biti shvaćeni kao realni, ali i kao simbolički prostori u kojima se odvija konkretna „proizvodnja svakodnevnih prostora života“. Takvi prostori moraju se proučavati kao „mjesto“ različitih praksa življenja, mjesta koja se „proizvode“, posvajaju, teritorijaliziraju, označavaju i „praksiraju“ (Šarinić, Čaldarović, 2015:18). „Prostori mjesta“ socijalno su obilježeni, u njima su konkretni pojedinci, postoje prakse života, različiti stilovi ponašanja i različiti artefakti koji te prostore života trajno obilježavaju. Fizička dimenzija prostora samo je okvir za formiranje prostora života, odnosno mjesta. (Šarinić, Čaldarović, 2015: 196-197)

poznanstva u širem krugu ljudi iz naselja i stoga određenu povezanost (Gulin Zrnić 2009:131-132). Specifična karakteristika kvartovskih parkova je tzv. javna familijarnost. Parkovi u Novom Zagrebu fizički su otvoreni (ne postoje fizičke barijere kao npr. ograde), ali u pravilu nitko ne odlazi u parkove daleko od svojega kvarta. Time se stvara kritična masa susretanja istih osoba na jednom prostoru. Ta zatvorenost javnoga prostora naziva se *lokalni javni prostor*. Poznavanje prostora i ljudi u njemu jedan je od ključnih čimbenika stvaranja zajednice i vezanosti uz mjesto u procesima identifikacije (Gulin Zrnić, 2009:134). Karakter toga lokalnoga javnog prostora naziva se „javna familijarnost“ koja nastaje kontinuiranim susretanjima anonimnih pojedinaca te se time pojavljuje iskustvo zajednice. (Gulin Zrnić, 2009:138 prema Blokland, 2003:93). S protokom vremena ti anonimni pojedinci prestaju biti anonimni. Stanovnici stvaraju homogene grupe, ovisno o svojim interesima, pa tako djeca stvaraju prijateljstva na igralištima, roditelji se međusobno upoznaju preko djece, vlasnici pasa formiraju svoje društvene grupe, dok se stariji pak skupljaju uz partiju šaha ili bele. Poznavanje ljudi stvara osjećaj sigurnosti, prisnosti i ugodnosti te osjećaj zajednice. Tako prostor kvarta prestaje biti samo prostor kojim prolaze i postaje prostor u kojem se poznaju i u kojem su poznati.

3.2 Travno

Naselje Travno (vidi sliku 1) smjestilo se u istočnom dijelu Novoga Zagreba između Utrina i Dugava. Jedno je od mlađih naselja građeno od 1974. do 1978. godine na prostoru od 61,19 ha¹⁶. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine u Travnom živi 9960 stanovnika¹⁷. To ga čini najgušće naseljenim naseljem u Novom Zagrebu (više od 150 ljudi po hektaru¹⁸). Prosječna starost stanovništva je između 44 i 47 godina¹⁹. Izgled stambenoga naselja koncipiran je prema unutra, tj. prema sredini naselja. Glavne prometnice čine jasno vidljivu granicu između susjednih naselja, a što dublje zalazimo u naselje, promet se smanjuje, što osigurava sigurnost pješaka, posebno djece. Sredina naselja oslobođena je od prometa, stambenim jedinicama zaštićen od buke i ispušnih plinova te obogaćen zelenom površinom, drvoredima, šetnicom i dječjim igralištem (Tot, 2015). Naselje je bogato zelenilom (jer se držalo omjera 40:60 izgrađenih i neizgrađenih površina) i šetnicama koje stanovnicima pružaju prostor za zajedničko druženje i rekreaciju. Osim Parka Travno, velike zelene površine, u sredini naselja je Osnovna škola Gustava Krkleca sa sportskim terenima za

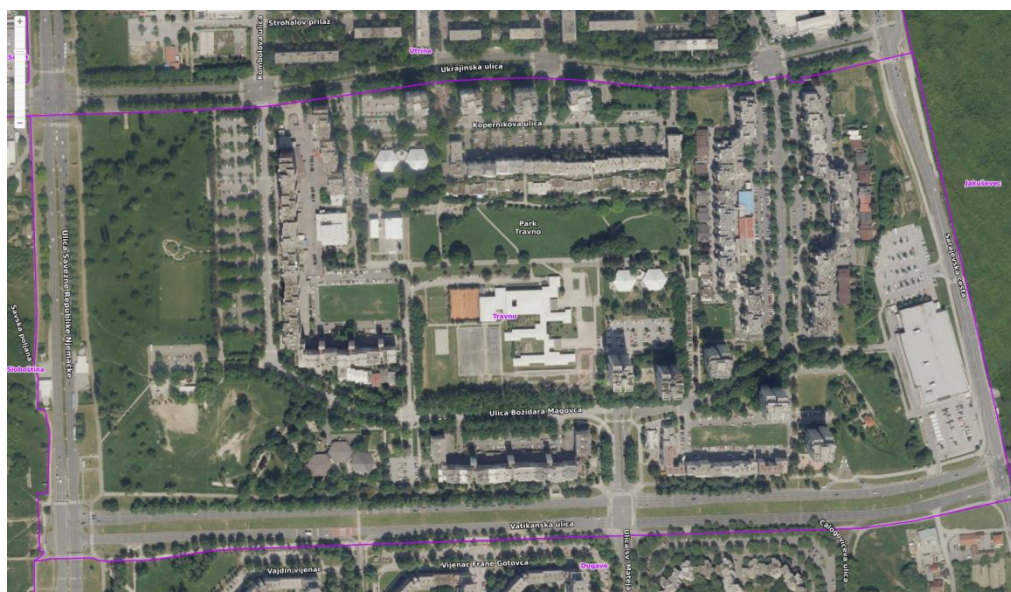
¹⁶ Izvor: <https://www.zagreb.hr/8-mjesni-odbor-travno/14583>

¹⁷ Izvor: <https://www.zagreb.hr/8-mjesni-odbor-travno/14583>

¹⁸ Izvor: Geoportal

¹⁹ Izvor: Geoportal

nogomet i košarku. Na školskom terenu je 2017. godine napravljen i maleni prometni poligon koji je postao vrlo popularno okupljalište za djecu, roditelje te bake i djedove. Travno je vrlo specifično i prepoznatljivo po svojem vizualnom identitetu jer se u njemu nalazi najmnogoljudnija zgrada u Hrvatskoj poznata pod nazivom *Mamutica* (Tot, 2015). Ime su joj nadjenuli stanovnici naselja jer su, prilikom iskopavanja temelja za izgradnju zgrade, pronađeni ostaci izumrle životinjske vrste – mamuta – na čiju masivnost podsjeća i sama građevina. u zapadnom dijelu naselja, iza Mamutice, nekada su postojali vrtovi koje su stanovnici zasadili na javnoj gradskoj površini. Godine 2012. grad je započeo s krčenjem tzv. „divljih vrtova“ s ciljem revitalizacije neuređene gradske površine. Iako je postojao plan za izgradnju javnoga parka, do danas to nije učinjeno (Rubić, Gulin Zrnić, 2015). Naselje je sadržajno vrlo dobro opremljeno. Najveća koncentracija sadržaja smještena se na platou Mamutice gdje su dućani, pošta, banka, knjižnica, Kulturni centar Travno, društveni dom, kafići, casino. U naselju postoje i male radnje (krojači, mesnice, pekare), četiri obrazovne ustanove (osnovna škola i tri dječja vrtića), a od 2008. godine i crkva.

Slika 1: Naselje Travno; izvor: Geoportal; slojevi: naziv ulica, mjesni odbor

3.3 Prethodna istraživanja kvalitete života

Godine 2006. u Hrvatskoj je provedeno istraživanje Ujedinjenih naroda s pomoću istih materijala s kojima su napravljena istraživanja u ostalim državama Europe, što je omogućilo usporedbu rezultata i stvaranje slike o kvaliteti života u Hrvatskoj u Europskom kontekstu. Istraživanje je obuhvatilo objektivne uvjete života, subjektivnu dobrobit te percepciju građana o društvu u kojem žive. Ispitali su se koncepti ekonomske situacije kućanstava, stanovanje i

okoliš²⁰, zaposlenost i obrazovanje, zdravlje, kvaliteta i dostupnost zdravstvenih usluga, kućanstva, veličina i struktura obitelji, ravnoteža između posla i života, subjektivna dobrobit, percepcija kvalitete društva te kvalitete života nacionalnih manjina. Rezultati su pokazali da je ekonomski Hrvatska među državama s niskim prihodima. Što se tiče vlasništva nad stanom u kojem se živi, Hrvatska ima veliki postotak i po tome je dosta specifična, dok veličina i kvaliteta nije visoko ocijenjena. Kao velik problem pokazali su se neadekvatni i preskupi stanovi za iznajmljivanje. Što se tiče zaposlenosti, Hrvatska ima jako visok stupanj nezaposlenosti, a time i siromašnih i socijalno isključenih građana. Obrazovanje starijih pokazalo se vrlo lošim, dok se kod mlađih generacija primjećuje napredak. Zdravstvenom skrbi ljudi su generalno zadovoljni. Što se tiče strukture obitelji, ukupan broj obitelji kao i broj članova obitelji smanjio se od 1991. godine. Građani su iskazali nezadovoljstvo s obzirom na dugo radno vrijeme te nemogućnost usklađivanja posla i obiteljskoga života. Najzadovoljniji su odnosom s obitelji i prijateljima, dok su najnezadovoljniji standardom života te javnim institutima i servisima (Bejaković, Kaliterna Lipovčan, 2007).

Eurobarometar je 2015. godine proveo istraživanje o kvaliteti života u europskim gradovima među kojima je bio i Zagreb. Zadovoljstvo ljudi životom u njihovu gradu ispitano je kroz aspekte infrastruktura i ustanova – javni prijevoz, zdravstvena skrb, sportske ustanove, kulturne ustanove, obrazovne ustanove, ulice i zgrade, javni prostor, dostupnost trgovina; aspekt pogleda na grad – mogućnost zapošljavanja, stambeno pitanje, prisutnost i integracija stranaca, sigurnost i povjerenje, gradske administrativne usluge; aspekt okoliša – kvaliteta zraka, razina buke, čistoća, zelene površine, borba protiv klimatskih promjena te aspekt privatnog života – životom općenito, životnim prostorom, financijskom situacijom, poslom. Zagrepčani su svoj grad, kroz navedene aspekte vrlo visoko ocijenili u svemu osim u mogućnosti zapošljavanja, rješavanju stambenoga pitanja i efikasnosti administrativnih usluga. Prema rezultatima, generalna procjena kvalitete života u Zagrebu pokazala se vrlo dobrom (Europska komisija, 2016).

Izgradnja novozagrebačkih naselja potaknula je mnoge sociologe na istraživanje kvalitete života i stanovanja na tom području. Najistaknutiji među njima su Dušica Seferagić i Ognjen Čaldarović. Istraživanje D. Seferagić pokazalo je da su stanovnici nezadovoljni morfologijom i prostornom strukturom naselja: previsokim zgradama, glomaznim, uglavnom ružnim i pregusto sazidanim i međusobno previše sličnim, tj. bez morfološkoga identiteta

²⁰ Prevedeno s eng. *housing and local environment*

(simbol za identifikaciju). Govoreći o sadržaju u naselju stanovnici se žale na nedostatak zajedničkih prostorija, odbojne hodnike i neuređene ulaze. Imaju struju, vodu, odvoz smeća, kanalizaciju, vrtić, školu, zdravstvenu ustanovu, trgovine, no postoji potreba za ostalim sadržajima, a problem je i dostupnost postojećih. Žale se na lošu bučnu i toplinsku izolaciju, sporedne prostorije bez danjega svjetla, mračna stubišta, dizala često u kvaru, nedostatak zelenila i zakrčenost automobilima te nizak stupanj sigurnosti u hitnim slučajevima. O socijalnim odnosima u naseljima autorica zaključuje da nova naselja ne potiču integraciju zbog nedostatka zajedničkoga prostora i zbog velikoga broja nepoznatih ljudi skučenih na malom prostoru, što ne znači da su socijalni odnosi loši ili nepostojeći (Seferagić, 1988:114-118). Podaci istraživanja o stambenim aspiracijama stanovnika Novoga Zagreba O. Čaldarovića pokazali su da je stambena situacija daleko od riješene. Stambena je mobilnost vrlo niska, a stjecanje vlastitoga stana vrlo skupo. Pokazalo se da veličina stana ne zadovoljava, osobito nedostatak prostorija za odlaganje i individualnih soba za sve članove kućanstva. Zapravo ukupna veličina stambenoga prostora predstavlja ključnu odrednicu njegove kvalitete. Kao nezadovoljavajući pokazali su se raspored prostorija, kvaliteta izgradnje, materijala, instalacija te izolacije (toplinske i bučne). Teza o odvojenosti novozagrebačkih naselja od ostatka grada ilustrira se i podatkom da ovaj dio grada služi prvenstveno za podmirenje dnevnih potreba (opskrba hranom, pošta, banka i sl.) Drugim se uslugama (restorani, kina, kazališta, trgovine, izložbe, crkve i rekreativno-sportski tereni) stanovnici koriste većinom u starom dijelu grada. Stanovnici su zadovoljni kvalitetom ambijenta, odnosno okolišem. Veliko je zadovoljstvo dječjim vrtićima i osnovnim školama, zdravstvenim ustanovama, ljekarnom, dječjim igralištima te ljepotom i sigurnošću ambijenta. Budući da se vrtići i škole nalaze u sredini naselja, gdje nema velikih prometnica, sigurniji su za djecu. Ispitanici su manje zadovoljni kvalitetom zelenila, javnoga prometa, rasvjetom, čistoćom i održavanjem naselja, blizinom zgrada, mogućnostima za šetnje i opremljenošću naselja raznim specijaliziranim trgovinama. Autor zaključuje da stanovi u Novom Zagrebu ne mogu zadovoljiti u mnogim dimenzijama, od elementarnoga skladištenja stvari preko aspekata individualizacije do potrebe transformacije funkcija stambenog prostora. (Čaldarović, 2011).²¹

²¹ Za više detalja vidi prilog 4

3.4 Prostorna analiza naselja Travno

Prema generalnom urbanističkom planu grada Zagreba (GUP)²² površine u naselju Travno su prema namjeni podijeljene na pretežno stambenu (M1), javnu i društvenu: uprava, socijalna, školska i vjerska (D, D1, D2, D5, D8), poslovnu namjenu (K1), površine infrastrukturnih sustava (IS) te javne zelene površine (vidi sliku 2). Javne zelene površine dijele se na: javne parkove, gradske parkove-šume, tematske parkove, javne gradske površine-tematske zone i zaštitne zelene površine. Javni park (Z1) javni je neizgrađeni prostor oblikovan planski raspoređenom vegetacijom i sadržajima temeljno ekoloških obilježja, namijenjen šetnji i odmoru građana. Funkcionalno oblikovanje parka određuju prirodne karakteristike prostora, kontaktne namjene i potreba za formiranjem ekoloških, edukativno-estetskih i rekreativnih površina pa se parkovi tipološki dijele na gradske parkove, parkove četvrti ili susjedstva, trgove, edukativne i znanstvene parkove, povijesne parkove i sl. Tematski park (Z3) prostor je čije su oblikovne karakteristike zadane sadržajem (temom) te nema nužno naglašenu vegetacijsku (hortikulturnu) komponentu. Sadržajna struktura tematskoga parka, opremljenost građevina opremom te drugi uvjeti realizacije parka određeni su urbanim pravilima koje određuje urbanistički plan uređenja. U zoni tematskoga parka potrebno je osigurati barem 50% površina s vegetacijskom komponentom (tj. zelenih površina)²³.

Slika 2: Prostorni obuhvat istraživanja, Travno, prostorna namjena, izvor: Geoportal;
slojevi: naziv ulica, mjesni odbor, namjena)

²² Izvor: GUP 2019,

https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/prostorni_planovi/izid%20gup%20grada%20zagreba_2017_2018/izid%20gup%20gz-%20ponovna%20javna%20rasprava/4.3.%20izid_gup_obrazlo%C5%BEenje.pdf

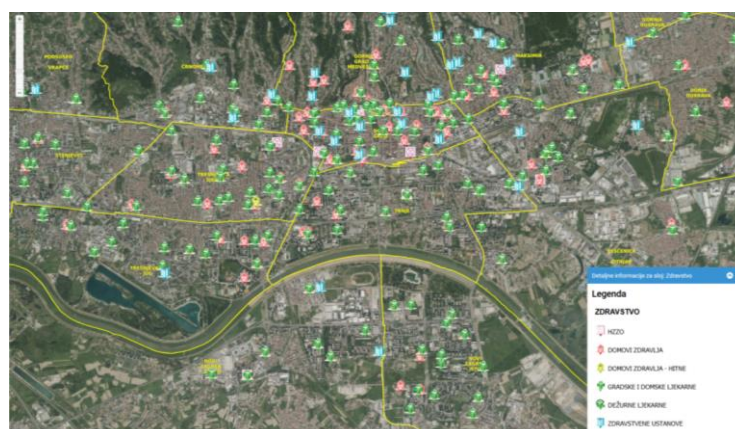
²³ Za više informacija o namjeni površina vidi prilog 5

Dvije su velike javne zelene površine u naselju – javni park u sredini naselja (*Park Travno*) i javni tematski park na zapadnoj strani naselja. Također, naselje je vrlo bogato vegetacijom: livadama, travnjacima, parkovima, šikarama i pošumljenim dijelovima (vidi sliku 3).

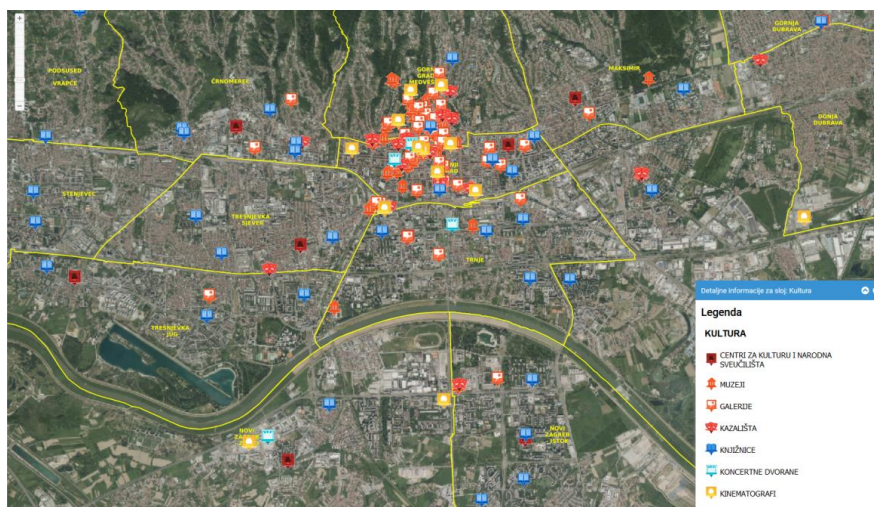
Slika 3: Travno, vegetacija i vrsta zemljišta, (izvor: Geoportal; slojevi: naziv ulica, mjesni odbor, vegetacija i vrsta zemljišta)

Život u naselju Travno i život u Zagrebu dva su odvojena, ali međusobno ovisna aspekta života u gradu. Život u Travnom često je vezan uz pojam „spavaonica“ koji karakterizira mir periferije nasuprot užurbanosti centra, ali i manje nasuprot više sadržaja. Gledajući sadržaj i cijelu društvenu infrastrukturu novozagrebačka naselja – pa tako i Travno – izrazito su zadovoljavajuća osim u pogledu zdravstvene i kulturne (zabavne) usluge. Većina naselja ima manje zdravstvene ustanove (ambulanta, ljekarna), ali ono što svima nedostaje su bolnice (vidi sliku 4). Sve bolnice (npr. KBC Dubrava, KBC Rebro) u Gradu Zagrebu smještene su sjeverno od Save.

Slika 4: Grad Zagreb, zdravstvene ustanove (izvor: Geoportal, slojevi: gradske četvrti, zdravstvo)

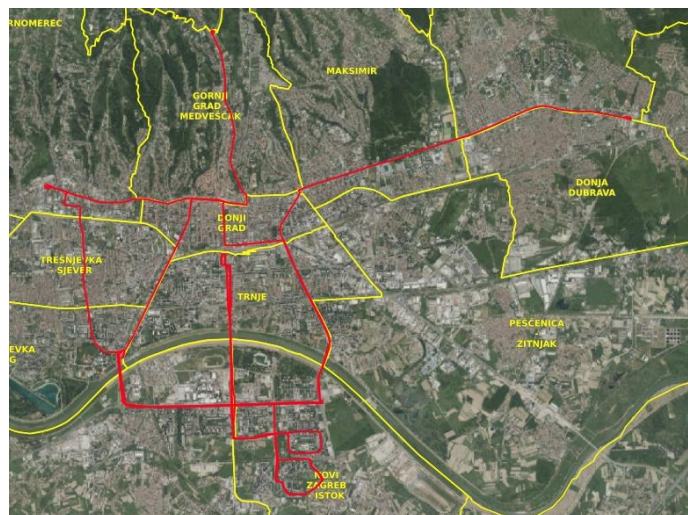
Ista je situacija i s kulturnim (zabavnim) ustanovama kao što su kazališta, muzeji i galerije (npr. HNK Zagreb, Dramsko kazalište Gavella, Koncertna dvorana Vatroslav Lisinski, Hrvatski povijesni muzej, Galerija Klovićevi dvori). Iako danas u Novom Zagrebu postoje i kino (Cinestar u trgovačkom centru Avenue Mall), muzej (Muzej suvremene umjetnosti) te nekoliko knjižnica i kulturni centar u Travnom, većina takvih objekata smještena je u centru grada (vidi sliku 5). Iako je cilj u izgradnji Novoga Zagreba bio osigurati visoku kvalitetu života za sve stanovnike naselja, što je značilo osiguranje infrastrukture i različitih sadržaja, to se nije uspjelo ostvariti.

Slika 5: Grad Zagreb, kulturne ustanove (izvor: Geoportal, slojevi: gradske četvrti, kultura)

Tako novozagrebačka naselja ostaju ovisna o centru grad za što je vrlo važna dobra prometna povezanost, a osobito javni gradski prijevoz. Prometna veza Novoga Zagreba i centra odvija se s preko osam autobusnih linija te tri tramvajske u kojima veliku ulogu imaju Most slobode te Most mladosti i Jadranski most. Naselje Travno s Glavnim kolodvorom povezano je autobusnom linijom, dvije ga autobusne linije iz susjednoga naselja Dugave povezuje također s Glavnim kolodvorom te s okretištem Črnomerec, a tri tramvajske linije iz susjednoga naselja Utrina povezuju ga preko Trga bana Jelačića s Črnomercem, Maksimirom i Dubravom te Mihaljevcem i Savskom cestom (vidi sliku 6)²⁴.

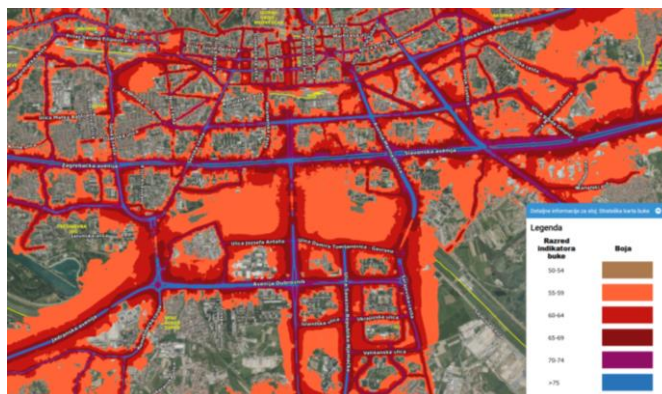
²⁴ Za više informacija o javnom prometu vidi prilog 6

Slika 6: Tramvajski i autobusni promet; Izvor: Geoportal, slojevi: gradske četvrti

Zelenilo u Travnom jedna je od najpoznatijih karakteristika toga naselja, ali i novozagrebačkih naselja općenito. To zelenilo stanovnicima naselja omogućava ugodniji života, pogotovo u usporedbi s centrom grada koji je gotovo cijeli u asfaltu. Osim estetike, zelenilo ima i veliku ulogu u održavanju kvalitete zraka koja je nešto volja u odnosu na centar. Kada govorimo o zraku, važno je spomenuti problem širenja neugodnoga mirisa s odlagališta otpada Jakuševac koji, osobito prilikom visokih temperatura, negativno utječe na kvalitetu života stanovnika naselja Travno (ali i ostalih novozagrebačkih naselja koja se nalaze u blizini).

Obratimo li pažnju na organizaciju cestovnoga prometa, primjećuje da su središta novozagrebačkih naselja oslobođena od prometa (postoje manje ceste koje vode do parkirališta). Upravo je takva organizacija prostora doprinijela vrlo niskoj razini buke u središtu naselja (vidi sliku 7) gdje se nalaze zelene površine, igrališta te škole i vrtići.

Slika 7: Razina buke; izvor. Geoportal, slojevi: naziv ulica, gradske četvrti, cestovni promet Lden

Naselje Travno vrlo je bogato zelenilom i zelenim površinama, što doprinosi boljoj kvaliteti zraka. Prometna povezanost sa ostatkom grada vrlo je dobra, a veće prometnice ne prolaze naseljem što znači da je veća sigurnost za pješake, a ujedno i niža razina buke u središtu naselja. Dobro je opremljeno sadržajima za svakodnevne potrebe, no većina kulturnih i zabavnih sadržaja nalazi se u centru grada. U blizini naselja ne postoje veći bolnički centri, što predstavlja problem osobito za starije stanovnike naselja (ali isto tako i cijeloga područja Novoga Zagreba).

4. SVRHA, CILJEVI I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1 Svrha istraživanja

Svrha ovoga istraživanja je pokazati međuodnos urbanističkoga prostora i društvenih odnosa koji se formiraju na tom prostoru, kako se korištenjem fizičkoga prostora stvara vezanost uza nj te kako ga korištenjem različite društvene grupe oblikuju i daju mu značenje.

4.2 Ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja

Ciljevi istraživanja su ispitati na koji se način stariji stanovnici Travnog koriste javnim zelenim površinama u svojem naselju te kako dostupnost zelenih površina u naselju utječe na percepciju kvalitete života starijega stanovništva Travnog.

Istraživačka pitanja: Kako su stanovnici zadovoljni sa ispitanim aspektima kvalitete života u naselju? Je li zadovoljstvo kvalitete života starije populacije novozagrebačkoga naselja Travno povezano s korištenjem javnih zelenih površina? Na koji se način stariji stanovnici Travnog koriste zelenim površinama u svojem naselju? Kakav je stav stanovnika prema trenutnoj namjeni i korištenju te prema planiranoj namjeni i korištenju?

4.3 Metodologija istraživanja

Za potrebe ovoga rada provedeno je terensko istraživanje primjenom kvalitativnoga pristupa u dva dijela – promatranje i intervju.

Promatranje je provedeno u razdoblju od 20. kolovoza 2019. do 31. listopada 2019. godine, radnim danima i vikendima u prijedpodnevnim i poslijepodnevnim satima. Kriteriji prema kojima smo odabrali površine za promatranje bili su sljedeći: da je površina javna, da je zelena, tj. da postoji vegetacija, te da se na tom prostoru često okupljaju stanovnici, osobito stariji. Promatranje je provedeno na četiri površine u naselju Travno: na šumskome zemljištu između crkve i Mamutice (1), u *Parku Travno* (2), na zapadnoj livadi (3) te na parkovnome i šumskome zemljištu na jugozapadu naselja (4) (vidi sliku 8). Procjenu kvalitete promatranih površina proveli smo koristeći se s dvanaest Gehlovih kriterija urbane kvalitete²⁵.

²⁵ Vidi prilog 2

tijekom intervjua. Polustrukturirani intervjui (pogledaj prilog 8) bili su snimani (audio-snimke na *smartphoneu* istraživačice) te su se vodile bilješke i paralelno ispunjavao upitnik za strukturirani intervju kako bi se pokrila sva istraživana područja. Ukupno je provedeno osamnaest intervjua. Prikupljeni podaci obrađeni su i analizirani pomoću MAXQDA analitičkoga softvera.

5. REZULTATI I INTERPRETACIJA ISTRAŽIVANJA

U nastavku ćemo prikazati rezultate metode promatranja te rezultate metode intervjua pri čemu ćemo najvažnije podudarnosti naglasiti.

5.1 Promatranje

Promatranje smo proveli na četiri površine: na šumskome zemljištu između crkve i Mamutice (1), u *Parku Travno* (2), na zapadnoj livadi (3) te na parkovnome i šumskome zemljištu na jugozapadu naselja (4)²⁶ (vidi sliku 8). Kvalitetu promatranih javnih zelenih površina procjenjivali smo s pomoću Gehlovih kriterija urbane kvalitete. Osim ovih kriterija promatrali smo i na koji se način i za koje se aktivnosti stariji stanovnici naselja koriste tim javnim zelenim površinama.

Šumsko zemljište između crkve i Mamutice prema kriteriju zaštićenosti pokazalo se osrednjim osobito s obzirom na zaštićenost od kriminala i neugodnih osjetilnih iskustava. Jedino je zaštićenost od prometa izvrsna jer je površina potpuno odvojena od prometa. Prema kriteriju komoditeta površina se pokazala izrazito zadovoljavajućom. Moguće je neograničeno kretanje, zaustavljanje, sjedenje, razgovaranje i slušanje te promatranje. Klupe i stolovi omogućuju razne oblike igre i druženja, kao i dječje igralište. Jedini nedostatak je što, osim stabala, ne postoji druga zaštita od kiše. Prema kriteriju uživanja površina je osrednja jer su estetika i usklađenost s ljudskom mjerom narušene – površina je smještena na vrlo malom prostoru između zgrada. Mogućnost uživanja u klimi je zadovoljavajuća jer stabla pružaju gusti hlad, a u popodnevni satima i Mamutica. Nedostaje zaštita od vjetera i kiše tako da se prostor ne može koristiti za ružnoga vremena. Na ovoj površini postavljeno je 6 setova stolova i klupa na kojima se, u popodnevni satima, skupljaju pretežito muškarci starije životne dobi te igraju šah i druže se. Skupi ih se 5-6 na 2-3 stola pa parovi igraju dok ostali gledaju ili komentiraju. Tamo ostaju dok se ne smrači i tako svaki dan, odnosno dok god je lijepo vrijeme.

Park Travno je prema kriteriju zaštićenosti zadovoljavajući, osobito s obzirom na zaštićenost od prometa. Dobra je i zaštita od kriminala jer je dovoljno osvijetljen te se pogled s mnogih zgrada pruža na površinu. Zaštićenost od neugodnih osjetilnih iskustava je osrednja jer osim stabala, ništa drugo ne pruža zaštitu od jake kiše i vjetera. Prema komoditetu površina je izrazito zadovoljavajuća. Moguće je neograničeno kretanje, zaustavljanje, sjedenje, razgovaranje i slušanje, promatranje te provođenje raznoraznih aktivnosti. U kriteriju

²⁶ Za više detalja o namjeni promatranih površina vidi prilog 9

uživanja, usklađenost prostora s ljudskim mjerilom te estetska kvaliteta i bogatstvo osjetilnih iskustava je zadovoljavajuća jer ima dovoljno prostora između zgrada, a zelenilo daje estetsku vrijednost i doticaj s prirodom. Uživanje u klimu moguće je tijekom lijepoga vremena, uživanje u Suncu moguće je na livadi, a oni koji žele, mogu se od Sunca skloniti pod brojna stabla koja okružuju park. Na ovoj površini skupljaju se i druže vlasnici pasa. Prije-podne vlasnici sa psima obično šecu sami. Svaki dan poslijepodne skupljaju se vlasnici pasa, pretežito žene, te se druže i šecu po livadi i oko nje dok se psi igraju. Stariji stanovnici također šecu oko parka te sjede na klupicama postavljenim s donje strane livade. Uživaju u hladovini, druže se te promatraju djecu koja se igraju na obližnjem igralištu. Preko dana na dječje igralište dolaze bake i djedovi s unucima.

Zapadna livada je prema kriteriju zaštićenosti osrednja. Zaštićenost od prometa je dobra, dok zaštićenost od kriminala i neugodnih osjetilnih iskustava nije. Procjena komoditeta vrlo je zadovoljavajuća. Moguće je neograničeno kretanje, zaustavljanje, sjedenje, razgovaranje i slušanje, promatranje te provođenje raznoraznih aktivnosti. Jedinu nedostatak je zaštita od jakoga vjetrova i kiše. Uživanje na površini je zadovoljavajuće s obzirom na estetske kvalitete, osjetilna iskustva i usklađenost prostora s ljudskom mjerom. Već ranije spomenut je nedostatak zaštite od kiše i vjetrova. Pokazalo se kako sama livada starijim stanovnicima nije zanimljiva za korištenje. Povremeno ju koriste vlasnici pasa i mladi koji se okupljaju kod postavljene opreme za *street workout*. Uz sam rub livade postoji boćalište te klupe sa stolovima i nešto dodatne opreme koju su sami korisnici postavili. Na tom se mjestu skupljaju stariji stanovnici koji se boćaju i tako se druže. Tamo su svaki dan u popodnevnom satima do mraka. To je isključivo muško društvo. Južno od boćališta nalaze se klupe i stolovi ispod mnogih stabala. Tamo se, također u popodnevnom satima, skupljaju starije žene (isključivo žene), njih 5, koje se druže i kartaju. Nekoliko metara niže, na manjem komadu livade na kojem se nalaze stolovi i klupe, okuplja se muško društvo (oko 12 osoba) za kartanje i druženje. Svi oni tamo provode vrijeme dok ne padne mrak.

Parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu naselja prema kriteriju zaštićenosti osrednje je, pogotovo s obzirom na zaštićenost od neugodnih osjetilnih iskustava (vjetrova i kiše) te kriminala. S druge strane, zaštićenost od prometa vrlo je dobra. Prema kriteriju komoditeta potpuno je zadovoljavajuća. Moguće je neograničeno kretanje, zaustavljanje, sjedenje, razgovaranje i slušanje, promatranje te provođenje raznoraznih aktivnosti. Jedinu je nedostatak zaštita od jakoga vjetrova i kiše. Uživanje na površini zadovoljavajuće je s obzirom na estetsku kvalitetu, osjetilna iskustva i usklađenosti prostora s ljudskom mjerom. Već ranije spomenut je nedostatak zaštite od kiše i vjetrova. Na ovom prostoru postoje tri boćališta s

klupicama. Dva su korisnici dodatno opremili vlastitim namještajem, a treće su korisnici sami napravili. Na tim se bočalištima, svaki dan u podnevnim satima, okupljaju isključivo stariji muškarci te se druže i igraju do mraka. U blizini se nalazi i dječje igralište na koje dolaze bake i djedovi s unucima u različito doba dana. Uz stazu pored bočališta posađena su stabla ispod kojih su klupe sa stolovima. Tu se, u popodnevnim satima, skupljaju starije žene za druženje i promatranje.

Promatrane javne zelene površine u naselju dostupne su, odnosno ne postoje nikakve barijere koje bi spriječile slobodan prolaz te su ugodne za korištenje. Dobro su opremljene rasvjetom, klupama, stolovima i koševima za smeće. Neke klupe i stolovi dotrajali su te ih je potrebno zamijeniti novima. Na svim površinama, osim stabala, ne postoji druga zaštita od jake kiše i vjetrova zbog čega se površine mogu koristiti samo za lijepa vremena. Ljepotu zelenih površina narušava smeće koje vrane razbacuju iz koševa za smeće te ljudi koji smeće ne odlažu na za to predviđena mjesta. Promatrane površine karakteriziraju i socijalna okupljanja stanovnika radi susreta poznanika, druženja i raznih grupnih aktivnosti. Promatrajući aktivnosti (vidi tablicu 2) za koje se stariji stanovnici naselja koriste zelenim površinama, uvidjeli smo da su boćanje, kartanje i igranje šaha specifične aktivnosti muškoga stanovništva. Iako više kartaju muškarci, postoji i jedna skupina kartašica u naselju. Za žene je pak karakteristična šetnja sa psima i druženje s drugim vlasnicima te šetnja i druženje na klupicama u hladovini. Uvidjeli smo trend tipizacije prostora prema specifičnim aktivnostima koje se odvijaju na točno određenim javnim prostorima. Drugim riječima, svaka od promatranih površina specifična je prema načinu korištenja od strane starijega stanovništva naselja. Na šumskom zemljištu specifično je okupljanje starijih muškaraca zbog šaha; Park Travno najatraktivnije je mjesto za okupljanje vlasnika pasa i druženje na klupicama; zapadnom se livadom i hladovinom oko nje starije stanovništvo koristi za boćanje i kartanje; parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu naselja ima najviše bočališta na kojima se druže izrazito stariji muškarci. Stanovnici se promatranim površinama koriste svakodnevno, najviše u popodnevnim satima, dok je lijepo vrijeme.

Specifične aktivnosti na promatranim površinama

Površine	<i>Šumsko zemljište između crkve i Mamutice</i>	<i>Park Travno</i>	<i>Zapadna livada</i>	<i>Parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu</i>
Aktivnosti	Šah	Šetnja/ šetnja s psima	Boćanje	Boćanje
		Druženje na klupicama	Kartanje	

Tablica 2: Specifične aktivnosti na promatranim površinama

5.2 Intervju

Rezultate strukturiranih i polustrukturiranih intervjua prikazat ćemo tematski, odnosno prema aspektima kvalitete života koje smo ispitivali u ovom istraživanju²⁷.

U polustrukturiranom intervjuu sudjelovalo je 5 žena i 4 muškarca između 54 i 82 godine života, u strukturiranom 4 žene i 5 muškaraca između 56 i 84 godine života. Većina sudionika intervjua u Travnom živi od 1976. godine, ostali su se doselili '80-ih te jedan sudionik krajem 90-ih godina.

5.2.1 Procjena zadovoljstva vlastitim životom

U procjeni zadovoljstva životom općenito većina je sugovornika izjavila da su zadovoljni, a dvoje je izrazilo nezadovoljstvo što povezujemo s njihovom lošom financijskom situacijom i lošim zdravstvenim stanjem. U procjeni kvalitete stambenoga prostora većina ih je izrazila zadovoljstvo, dok je jedan sugovornik u potpunosti nezadovoljan. Svojom financijskom situacijom pet je sugovornika bilo nezadovoljno, četvero ih je bilo neodlučno (niti zadovoljno niti nezadovoljno), a devetero ih je bilo zadovoljno. Zdravstvenim stanjem nezadovoljni su bili stariji sugovornici (njih šestero), šestero ih je bilo neodlučno (niti zadovoljno niti nezadovoljno), dok su ostali bili zadovoljni. S obzirom na životnu dob i umirovljenički status dijela sudionika, nezadovoljstvo zdravstvenim stanjem i financijskom situacijom bilo je i očekivano. Odnos s obitelji i prijateljima jedan je sugovornik procijenio lošim, dok su svi ostali izrazili zadovoljstvo²⁸.

5.2.2 Kvaliteta stambenoga prostora

Na pitanje o kvaliteti stana u kojem žive sudionici su izrazili zadovoljstvo. Zadovoljni su kvalitetom građevinske izvedbe, veličinom stana i rasporedom prostorija.

Naš stan ima izvanredan položaj. Ovaj stan ima dječju i spavaću sobu prema sjeveru. U sredini su kupaona i posebno wc i dnevni boravak povezan s kuhinjom prema jugu. Na ovoj strani gdje je dnevni boravak i kuhinja je loggia koja je zatvorena tako da niti sunce po ljetu ne dolazi direktno, niti nekakvo nevrijeme, kiše nekakve ne dolaze direktno do stana. Tako da je to po meni nekako najbolji položaj za stan. Jako sam zadovoljna sa stanom. Stan se računa kao dvosobni jer je ovo tu povezano (boravak i kuhinja), ali u svakom slučaju su tri

²⁷ Za više citata o svakoj temi vidi prilog 10

²⁸ Za više informacija vidi prilog 11

prostorije, mislim osim kuhinje. Tu dnevni boravak i tamo dvije sobe tako da sam zadovoljna. (Mira, 73 god).

Jedna sugovornica izrazila je nezadovoljstvo zbog nedostatka prostora za odlaganje: *Mi nitko nemamo. Jer oni su najvjerojatnije umjesto šupa napravili garaže koje su prodali i mi nemamo ostave da bi ti mogla zimmicu držati, da bi mogla bicikle, djeca sanjke. Eto to nema i to je velika greška. (Mira, 70 god).*

Potrebu za adaptacijom stambenoga prostora naši su sugovornici imali ponajviše zbog dotrajalosti pa su tako postavljali nove instalacije i prozore, natkrili balkon, lakirali parkete, bojali zidove, a jedna je sudionica zatvorila balkon kako bi ga pretvorila u sobu.

Prema iskazima naših sugovornika, stambene zgrade u Travnom vrlo su kvalitetno građene. Za razliku od rezultata ranijih istraživanja o kvaliteti stanovanja u novozagrebačkim naseljima (Čaldarović, 2011), nedostatak prostora za odlaganje i individualnih soba za sve članove kućanstva naši sugovornici (osim jedne) nisu predstavili kao problem. Veličina stana također se pokazala zadovoljavajućom kako u vrijeme kada su s njima živjela njihova djeca tako i danas kada žive sami ili sa supružnikom.

5.2.3 Društvena infrastruktura u naselju

Govoreći o ranim godinama naselja, sugovornici se prisjećaju kako sadržaja gotovo nije bilo. Većinu svakodnevnih potreba obavljali su u susjednim naseljima, no to se vrlo brzo promijenilo kada je naselje dobilo gotovo sve. Danas je opremljenost naselja sadržajem i njegova dostupnost nešto što sugovornici izrazito hvale. Na platou Mamutice najveća je koncentracija sadržaja: od osnovnih – *Konzum, Spar*, mesnica, pekara, dvije ljekarne, *Bipa, Dm*, banka, *Pošta*, trgovina odjećom i materijalima, kemijska čistionica, do zabavnih – *Casino*, kladionica, kafići, knjižnica i Kulturni centar Travno (*Kockica*). U ostatku naselja nalaze se frizeri, krojači, manji dućani, pekare i kafići. Također, u naselju postoje tri dječja vrtića i osnovna škola. U naselju je 2008. godine sagrađena crkva.

Ako izuzmemo onih prvih par godina dok smo išli u Sopot. Prvo u Sopot smo išli u dućan. Kad su prošle te krizne prve godine dok još nije bilo ni asfaltirano. Kad smo mi došli pola Mamutice je bilo useljeno. Terasa nije bila cijela pokrivena nego su bile samo one grede, a dolje rupa za garaže. Velim to su ti počeci gdje nije bilo. Za par godina se to sve popunilo. Od kemijske čistionice, slastičarnice, dućana za kućne potrepštine, kak' bi mi stari rekli špeceraj u redu je. Knjižnica nam je pod nosom stalno otvorena isto. Nekoliko kafića, sportske kladionice i ovo ko voli nek' izvoli. Zaista ima sadržaja. Ovaj KUC kulturni centar

Travno fantastičan. Priredbe za djecu, za odrasle. Mislim da se tu i tamo zaletim. Nađem se društvo. Ne mogu se dobiti karte - kad je od Gavrana bilo Pivo nisam mogla dobiti karte. Za Sladoled od Gavrana sam uspjela dobiti, za Pivo nisam uspjela dobiti karte. Hoću reći tu kod nas u kulturnom centru, gdje je ta velika dvorana, ima toga. Ima i ljudi su dos zainteresirani. Dvorana je mala pa možda zbog toga se nije moglo (dobiti karte). Na neke bolje predstave se moraš isti čas gurnuti. Poslije ne možeš dobiti. (Mira, 73 god)

Pa ovo naselje je građeno od početka da zadovolji uglavnom sve potrebe stanovnika. Tako da je osnovna škola u centru naselja, ima tri vrtića, puno zelenila, zelenih površina tako, kasnije je i crkva napravljena. To je sad relativno novo. Tak oda nije bilo značajnijih promjena u tom smislu. Zelenih površina je bilo, da tak veli, jednako, ali su se ta drva razrasla za ovih 40 godina tako da to već, ta drva jedva obujmimo koliko su velika. Puno više ima u tom smislu jer je zelenije naselje. Prije su samo bile livade. Na terasi smo uvijek imali dva, tri, četiri dućana. Ova terasa od Mamutice. I puno drugih raznih sadržaja, servisa. Nemamo liječnika, odnosno ordinaciju opće medicine tako da to moram reći. To od početka nemamo. A ovi dućani dva tri dućana su stalno bila. Dobro kad smo uselili prve godine još to nije profunkcioniralo. Uhodavalo se sve skupa. (...) Bila je pošta u Zaprudju, a kad smo dobili poštu zaboravio sam. Pošta je recimo kasnije, možda i 10 godina kasnije. Imamo banku. Pa praktički sve možemo obaviti tu u naselju. (Ivan, 74 god).

Nekoliko sugovornika izrazilo je želju da u naselju postoji i srednja škola. Jedino što sugovornici naglašavaju kao nedostatak jest liječnik opće prakse, odnosno ambulanta koje nema u naselju. Dok jedni to kritiziraju, drugi ne vide problem u tome da do liječnika odlaze u susjedno naselje. Također, nekoliko je sugovornika reklo kako imaju svojega doktora na Mamutici (privatna praksa).

Govoreći o kulturnom sadržaju u naselju, neki naši sugovornici izrazili su nezadovoljstvo jer, iako postoji kulturni centra u naselju, nema sadržaja koji bi njih interesirao: *Nema sadržaja za nas* (Pišta, 65 god); *Volio bih da ima kulturnog sadržaja više. Ovo (Kockicu) smo mi sami izgradili i dali novac, a sad ne možemo ući. Nema koristi.* (Mustafa, 77); *Imamo kulturni centar, ali to je više za djecu nego za nas* (Mira, 70 god). Jedan je sugovornik predložio i organizaciju kino dvorane u Kockici: *Možda bi trebalo još neko kino i to bi bilo to. Da bi ovo popunili imamo nešto to od tih njihovih u Mamutici, u toj Kockici, ima kazalište. Al evo da jedno kazalište da imamo za filmove. Ipak da djeca mogu otići. Ovo moraju otići u grad, ne znam gdje.* (Popas, 82 god)

Iz iskaza naših sudionika možemo zaključiti kako je današnja društvena infrastruktura naselja, izuzev nedostatka ambulante, kvalitativno i kvantitativno izrazito zadovoljavajuća. Dobra opremljenost naselja Travno zadovoljava standarde potrebne za funkcioniranje i olakšavanje svakodnevnoga života stanovnika pa možemo reći da naselje ima dobru uporabnu vrijednost. Mogućnost obavljanja svakodnevnih potreba unutar kvarta (unutar 15 minuta hoda) za starije je stanovništvo izrazito važno, pogotovo kada se radi o manje pokretnim i manje vitalnim osobama koje ne mogu ići u druge dijelove grada kako bi npr. platili račune ili obavili kupovinu.

5.2.4 Prometna povezanost naselja

Prometnu povezanost naselja sa ostatkom grada sugovornici procjenjuju vrlo zadovoljavajućom. Vrlo brzo nakon izgradnje naselje je dobilo autobusnu liniju Travno – Glavni kolodvor koja u tjednu vozi svakih 15-ak minuta, a vikendom nešto rjeđe. U blizini su i dvije autobusne linije iz naselja Dugave koje voze prema Glavnom kolodvoru i Črnomercu. U susjednom naselju Utrina (10-ak minuta pješice) prolazi tramvajska linija 6 i 7: *S centrom grada je izvrsna. Imamo autobus koji nas za 10 min doveze na glavni kolodvor i mi smo praktički u centru grada. Tramvaj nam je isto vrlo blizu. Isto tako 10 minuta imamo pješice do tramvaja pa smo opet u centru grada. S ostalim naseljima, pa isto tako. Ili tramvajima ili autobusom tako da je, prometna povezanost je odlična.* (Sanda, 54 god); *Odlično. Ima Dugavski i 221. Svakih 10 minuta imamo bus. Ako hoćeš na tramvaj imam 6 i 7 ako hoću negdje dalje. Inače sam zadovoljan s time.* (Ličanin, 65 god). Jedna je sugovornica izrazila nezadovoljstvo time što u Dugavama postoje dvije autobusne linije, dok Travno ima samo jednu.

Prometna povezanost, iako procijenjena kao vrlo dobra²⁹, za starije stanovništvo pokazala se kao manje važna jer oni nemaju veliku potrebu za njegovim korištenjem. Starije je stanovništvo, osobito umirovljenici, manje mobilno i više vezano za naselje. Koliko je važan javni prijevoz vidi se kada postoji potreba ili za odlaskom u bolnicu jer u Novom Zagrebu nema većih zdravstvenih ustanova, ili odlaskom u kazalište i slične ustanove jer takav sadržaj također nedostaje u naselju.

²⁹ Za detaljniji prikaz autobusnih i tramvajskih linija vidi prilog 6 te poglavlje „2.4 Prostorna analiza naselja Travno“

5.2.5 Susjedski odnosi

Odnose s većinom svojih susjeda naši su sugovornici opisali kao vrlo dobre, a pogotovo s onim susjedima s kojima dugo vremena dijele život. Susjedi si međusobno pomažu, a zbog dugogodišnjega suživota i razvoja međusobnoga povjerenja neki svojim susjedima ostavljaju i ključa svojega stana.

Ispočetka su se ostavljali ključevi za godišnji odmor, godinu-dve, ali onda smo stekli takvo povjerenje jedni u druge - imamo stalno ključeve svi. Tako da ako susjeda gore nema ključa, a nema ni mene doma negdje će se naći njegov ključ. Netko će doći. Svi imamo ključeve (Mira, 73 god)

Imamo takav odnos da mi ostavimo ne samo na katu. Ja imam susjedu koji stanuju i na 8. katu i na 3. katu i kad negdje idu ostave ključ. I ja njima. U slučaju nevremena, u slučaju da neka cijev pukne ili nešto. To nas ima koji smo ovdje već tolike godine tako da jedan u drugoga imamo ... Isto smo čak i djecu jedna drugome čuvali jer su jedni radili po noći pa ona normalno pričuvaš dijete ili odvedeš sa svojim djetetom u vrtić. (Mira, 70 god)

Gledajući unatrag, neki od naših sugovornika primjećuju kako se dosta susjeda promijenilo, bilo da su umrli ili se odselili, no te promjene nisu mnogo narušile kvalitetu susjedskih odnosa.

„Tu je bila jedna selidba pa su došli drugi. Izvrsno se slažemo. Dole isto stariji ljudi su. Bili su ljudi naših godina. Umrli su. Sad je njihov sin ovdje.(...) dosta se izmijenilo. Stari su ili pomrli ili otišli. Njihova djeca su sada ili podstanari. (Ivan, 74 god)

Opisujući odnose sa susjedima nekoliko sugovornika ispričalo nam je kako su s nekima čak stvorili i prijateljstva: *Recimo s tom jednom obitelji koja je došla kad smo se i mi doselili tako da smo mi djeca zapravo zajedno rasli i sad smo ostali u stanu svojih roditelja i nastavljamo se dalje družiti. Isto tako pazimo na stanove jedni drugima i pozivamo se. Čak smo i prijatelji i familijarno postali. Znači kumovi smo postali. Tako da da... ali to je sa možda jednom dvije obitelji. Nije to sad sa svima u našem ulazu.* (Sanda, 54 god)

Kavu pijemo svako jutro i tako. Na mom katu ima nas tri stan koji svaki dan u jednome se pije kava. (Milan, 67)

Susjedski odnosi naših sudionika pokazali su se vrlo dobrima, što pozitivno utječe na njihovu kvalitetu života u naselju. Međusobno poznavanje stanara pokazalo se značajnim kako za osjećaj sigurnosti tako i za formiranje dobrih međususjedskih odnosa. Ti se odnosi temelje na međusobnom povjerenju i pomaganju. Kod nekih je povjerenje na tolikoj razini da

susjedima ostavljaju ključeve od stana. Osim međusobnoga pomaganja, odnosi se njeguju i druženjem (u stanovima i u naselju), a neki su se susjedski odnosi razvili i u prijateljske.

5.2.6 Sigurnost

Na pitanje osjećaju li se sigurno u svojem naselju, sugovornici se razlikuju u odgovorima. Neki smatraju kako je naselje potpuno sigurno i nisu nikada doživjeli neugodne situacije. Čuli su za povremene incidente, ali ih to nije uplašilo. Ne osjećaju se ni na koji način ugroženo jer, kako kažu, nisu nikome ništa našao napravili: *Osjećam se sigurno. 100 % zbog toga što ja nikoga nisam ugrozio. Nikome ništa nisam žao učinio.* (Popas, 82 god)

Ja ne osjećam nekakav strah da bi bila od bilo čega ugrožena. Meni je super. Ne znam da li je to objektivno ili subjektivno, ali stvarno se osjećam sigurno. Prije možda 20-ak godina je bilo tu u susjednoj zgradi neko ubojstvo. Nekog su ubili i onda smo se malo kao plašili međutim zaključili smo da je to njihov osobni obračun bio. Nekakvi romi što su prodavali aute, kupovali... ne znam tu su bili nekakvi obračuni...ne znam da je bilo nekih stvari da sam ugrožena, da sam se osjećala, nisam. (Mira, 73 god).

S druge strane, neki sudionici nisu zadovoljni sigurnošću u naselju. Jedna sugovornica naglašava kako je prije bilo bolje jer danas ne poznaje nove susjede i, kako kaže, ne pozdravljaju se ljudi u liftu pa ju to plaši. Druga je pak doživjela pokušaj provale u stan te ukazuje na problem narkomana u naselju: *Pa malo manja je sigurnost mada se ja ne bojim. Nije to došlo tako kritično. Prije je bilo puno sigurnije nego što je sada. Ja mislim da je razlog toga jer ako se meni neko ne obrati u liftu sa "dobar dan" ja ne znam što on misli. Nisi siguran kad ti uđeš da li je taj čovjek ušao sa dobrom namjerom ili sa zlom.* (Mira, 70 god)

LJ: Pa ne znam baš... osjećaj sigurnosti. Meni su provalili u stan u 12 sati, u podne. Kad mi je susjeda došla i njezin sin. Došli su mi na vrata i kad su oni došli onda mi pobacal bravu dolje i pobegle je na stubište. I sad imam protuprovalnu bravu. Da to je bilo u 12 u podne. U 12 u podne, nedjelja je bila. Tu susjedi su isto provalili. Pa velim sad što se tiče sigurnosti... Ima tu i drogeraša, ima i alkoholičara. Ne samo u zgradi nego i po naselju. Ima ih. Oko škole se skupljaju ovi dileri i to.

P: Ima jedna gore birtija isključivo opasna. Kod nje najviše. Ova što je ispod štengi kaj se penje na Mamuticu.

LJ: Orlando!

P: Da. Kod njih je to strašno. Imaju te drogeraše. Oni koji se špricaju.

LJ: Smeta me to tu znaju stajati ovi dileri. To što kad klinci idu od škole. A ima ih...a ne smijete ništa. Čovjek se boji što reći. Veli moj sin "Zovi policiju". Pa ti dijete negdje

isprebijaju i sve. Onda mislim da najbolje da svaki roditelj pripazi na svoje dijete. Jedini način obrane je tako. (Ljiljana, 68 god i Popas, 82 god)

S obzirom na sigurnost od prometa, zanimljivo je, što primjećuje troje naših sugovornika, da su djeca u vrlo pogodnom položaju jer su škola, vrtići i prostor za igru u sredini naselja gdje ne prolaze prometnice pa tako ne moraju prelaziti cestu. Upravo je ovo i bila ideja prema kojoj se planiralo i gradilo Travno: *Ovo naselje je sigurno jedno od najsigurnijih što se toga tiče jer djeca iz škole moraju svega iz par zgrada prelaziti preko ulice i škole a i saobraćajna policija, pogotovo na početku dok s prvašići ne uhodaju. Tako da naša djeca u naselju Travnom ne trebaju prelaziti preko javnih površina.* (Ivan, 74 god)

Zbog starijega stanovništva, osobito zbog onih s teškoćama u kretanju i manje vitalnih, važno je imati sigurno okruženje u kojem poznaju i u kojem su poznati od strane drugih stanovnika. Gotovo svi naši sugovornici naglasili su kako se u svome naselju osjećaju sigurno, što uvelike doprinosi njihovoj kvaliteti života. Iako su upoznati s nekim od incidenata (krađe, drogeraši) koji su se događali tijekom godina, oni nisu utjecali na njihov doživljaj sigurnosti u naselju. Osjećaj sigurnosti možemo objasniti time što poznaju naselje, a još je važnije da poznaju ljude. Travno je vrlo „živo“ naselje i mnogo se ljudi, osobito u popodnevnim satima, kreće i okuplja na ulicama i zelenim površinama, što pomaže i u sprječavanju kriminalnih radnji jer ipak postoji osjećaj „da netko gleda“. Najčešće su to stariji stanovnici naselja koji promatraju s prozora ili s klupica. Također „živost ulice“ omogućava pomoć u slučaju nesreće. Sigurnost od prometa također je vrlo dobra jer je većina prometnica na rubu naselja tako da je čovjek u sredini naselja gotovo potpuno zaštićen od prometnih nezgoda.

5.2.7 Javne zelene površine u naselju

U ovom dijelu istraživanja bavili smo se karakteristikama javnih zelenih površina u naselju te aktivnostima za koje se starije stanovništvo koristi tim površinama.

5.2.7.1 Dostupnost, opremljenost i uredenost javnih zelenih površina u naselju

Na pitanje dostupnosti javnih zelenih površina u naselju svi su se sugovornici složili kako su površine dostupne svima te da im ni na koji način nije onemogućen pristup i njihovo korištenje. Što se tiče opremljenosti javnih zelenih površina, sugovornici su uglavnom izrazili zadovoljstvo. Jedna sugovornica izražava nezadovoljstvo zbog dotrajalosti klupa i stolova:

„Pa jako loše. Vidiš naše klupe. Naše klupe, od kako su stavljene nisu mijenjane. Mi evo čistimo si tu dole, baš je kolegica čistila danas, to lišće jer kad kartamo to nam i leti i smeta. Ali tu dolaze i žene sa djecom. Ti odeš pogledati onu klupu. Ti na onu klupu ne možeš sjesti. Vidiš ovo kako se napravi mahovina. Spucano. Od golubova, od ptica sve zagađeno. Mislim da nakon tolikih godina da bi bilo u redu da promjene te klupe.“ (Mira, 70 god)

Povezano s čistoćom i održavanjem zelenih površina, nailazimo na podvojena mišljenja naših sudionika. Većina smatra da su površine dobro uređene te da se redovito održavaju košnjom, obrezivanjem stabala i pražnjenjem koševa za smeće: *Redovito kose. Stvarno to mogu potvrditi jer idem s psom šetati pa onda mogu svakodnevno to pratiti da se trava redovito kosi. Uređene su živice i stabla se režu tako da je. Lijepo su te zelene površine. Ima dosta koševa za smeće što je isto važno pa onda se ipak ljudi drže dosta da bacaju ipak smeće u koš, pa onda nije na zelenim površinama. Kažem zato jer se djeca igraju pa nema...a i ovi koji imaju kućne ljubimce više manje se ljudi toga drže da su te zelene površine isto čiste. Nema izmeta životinje i tako.* (Sanda, 54 god).

Drugi su pak vrlo nezadovoljni. Smatraju kako se koševi za smeće ne prazne redovito te da postoji problem odvoza smeća. Primjećuju da vjetar i vrane raznose smeće po zelenim površinama, ali i po cijelom naselju.

Slika 9: Park Travno, izvor: vlastita fotografija

Mnogi su se sugovornici požalili na vlasnike pasa koji ne skupljaju pseći izmet s javnih zelenih površina, ali i na stanovnike koji smeće ne bacaju na za to predviđena mjesta: *Jedino ako mogu vrane optužiti (smijeh). One iz ove kante vade i bacaju to smeće van.(...) Ma čistoća mi nije. Velim te vrane, a onda i ljudi znaju bacati svašta.* (Ljiljana, 68 god)

Od toga što ima jako puno životinja, pesa ne. Oni moraju izaći van, ali ti imaš neodgovornih koji neće kupiti. I onda s djetetom izađeš van i pazi nagazna mina gdje dijete stane u ... i puna tenisica toga. A drugo ne kupe se smeće iz tih koševa i čuj to smrdi kad je vruće. To bi se trebalo češće. (Mira, 70 god)

Za zaštitu i održavanje javnih zelenih površina, svi naši sugovornici smatraju da su odgovorni i Grad Zagreb, tj. Holding i Zrinjevac s gradonačelnikom na čelu, i sami stanovnici naselja: *Pa sigurno da bi briga trebala biti podijeljena i na stanovnike i na grad. Mislim ne možemo se mi brinuti o kontejnerima i tako dalje, ali možemo se brinuti da se smeće baci u kantu za smeće, pseći izmet isto tako. (...) Sigurno da su stanovnici važan faktor da sam i ne zagađuju svoj kvart. (Sanda, 54 god)*

Da bi se neki prostor mogao okarakterizirati kao javan, mora biti javan 24 sata te dostupan svima, odnosno na njemu ne smiju postojati nikakve fizičke barijere koje bi ograničavale kretanje. Prema iskazima naših sugovornika te prema rezultatima promatranja vidljivo je da promatrane površine zadovoljavaju oba kriterija. Opremljenost površina uglavnom je zadovoljavajuća – dotrajalost nekih klupa i stolova zahtijeva njihovu zamjenu novima. Govoreći o uređenosti tj. čistoći zelenih površina, javljaju se dva problema. Prvi je problem smeće koje raznose vrane te ljudi koji smeće ne odlažu na za to predviđena mjesta. Nekoliko sugovornika požalilo se da se smeće ne odvozi dovoljno često. Drugi su problem vlasnici pasa koji ne skupljaju izmet svojih pasa zbog čega se ograničava bezbrižno kretanje livadama (osobito za djecu). Iz navedenog je vidljivo kako je briga za održavanje zelenih površina u naselju zadatak Grada (Holdinga i Zrinjevca) –redovite košnje, obrezivanje stabala i odvoz smeća, ali i samih stanovnika naselja koji se koriste tim površinama – odlaganjem smeća na za to predviđena mjesta, sakupljanjem psećeg izmeta, čuvanjem urbane opreme i slično.

5.2.7.2 Doživljaj javnih zelenih površina u naselju i njihov doprinos kvaliteti života

Na pitanje kako doživljavaju zelenilo u naselju i smatraju li ga važnom karakteristikom naselja naši sugovornici odgovaraju potvrdno. Naglašavaju kako je Travno najzelenije naselje u Zagrebu i zbog toga vrlo lijepo te da s punim pravom nosi svoje ime: *Travno se zove Travno upravo zato jer imamo puno trave, puno zelenila i oduvijek su se, bilo starije generacije bilo djeca, služili su se tim travnatim zelenim površinama (...) To zelenilo je jako važno nama ovdje, a kažem i zovemo se Travno po travi. (Sanda, 54 god)*

Svi sugovornici potvrđuju kako im zelenilo u naselju mnogo znači te da im povećava kvalitetu života. Livade i stabla stvaraju razmak između zgrada, a zelenilo doprinosi čistom

zraku i smanjuje temperaturu zraka za vrijeme velikih ljetnih vrućina. Omogućen im je pogled i kontakt s prirodom koji doprinosi osjećaju zadovoljstva: *To je za me posebno. Evo vidite ovo. Ja uživam u ovome.* (Ličanin, 65 god); *Čist zrak, dosta kisika, lijepo za oko.* (Stiv, 75 god); *Ovo je spas. Da nije ovoga mi bi bili u Sahari* (Lisica, 73 god); *Bitno je zato što imamo više kisika, više zraka, više prirode.* (Milan, 67 god)

Apsolutno. Tu je sve kad se pogleda kroz prozor, ova aleja što vi ne znate... neću da ispadnem kao neki Jugo-nostalgicar... ja ću reći što mislim - kad je Tito umro onda su sadili 88 stabala za druga Tita. Tako se zvalo. To se sad razraslo i to je preko ljeta - to su tuneli. Cesta ima dvije trake u jednom i drugom smjer, relativno široka cesta. A to se sa jedne strane i druge drveće spoji i to je hladovina prekrasna. Jesen kad dođe ili proljeće, zima...ma prekrasno je. (Mira, 73 god)

Govoreći o naselju, a pogotovo o bogatstvu zelenilom, neki od naših sudionika izjavili su kako ne bi htjeli nigdje drugdje živjeti nego u Travnom. *Pogledajte koliko zelenila. Ne bih nikad htio negdje drugdje živjeti* (Josip, 84 god); *Ovo zelenilo je Bogom dano. Ja ne bih nikad u Centru više živjela.* (Lisica, 73 god); *Ne bi se mijenjao ni za jedan kvart u Zagrebu.* (Milan, 67 god)

Zelenilo u naselju, kvaliteta i kvantiteta zelenih površina te njihova dostupnost izrazito je važna komponenta kvalitete života u naselju. Svi naši sugovornici potvrđuju kako je Travno izrazito bogato zelenilom i zelenim površinama, što uvelike pridonosi boljoj kvaliteti života u naselju. Njihove iskaze potvrđuju i rezultati promatranja te prostorne analize – naselje uistinu ima mnogo vegetacije i zelenih površina. Sudionici ukazuju na ekološku vrijednost zelenila u održavanju kvalitete zraka (rješavanjem viška ugljika u zraku), ublažavanju zagađenja te snižavanju visoke temperature (nastale zbog jakoga zagrijavanja asfalta), na njegovu estetsku vrijednost te pozitivan utjecaj na psihu i osjećaj zadovoljstva. Sve navedeno potvrđuje kako zelenilo u naselju ima važnu ulogu u kvaliteti života. Upravo to bogatstvo zelenilom razlog je zbog kojega naši sugovornici naglašavaju kako nikada ne bi odselili iz naselja.

5.2.7.3 Budućnost javnih zelenih površina u naselju – prenamjena i izgradnja

Na pitanje o budućnosti zelenih površina u naselju mnogi su sugovornici izrazili strah od mogućega uništavanja izgradnjom. Smatraju kako je najugroženija livada na zapadnom kraju naselja. *„To sam si uvijek mislila „Ne daj Bog da ovu zelenu površinu (veliku livadu na zapadnoj strani mamutice) za nešto upotrebe“. Da je to ovako lijepo, da je igralište, mogu vježbati, mogu šetati.(...) Ne bi htjela de se nekaj dogodi s ovom livadom. Ko zna kaj*

budućnost nosi.“ (Đurđa, 70 god); „Bojim se. Bojim se jer gledam što rade. Te sve zelene površine uzimaju. Na koji način ih uzimaju, kako ih kupuju nemam pojma. To se rade te velike robne kuće. Ti dućani se grade i sve manje i manje zelenih površina. Uništavaju zelene površine sa gradnjom. Toga me strah. Jer ovo je jako velika i prostrana livada. Da nam ne bi to otišlo.“ (Ljiljana, 68 god). Strahuju od izgradnje stambenih zgrada jer smatraju kako naselje već ima dovoljno stanovnika: Jedino što bi se moglo s druge strane Mamutice i tamo prema domu Sv. Ane. Tamo je prazna livada. (...) Mislim da ne zato što Travno je samo po sebi, zbog Mamutice ima jako puno ljudi i puno automobila i sad još neku zgradu graditi na silu. Mislim da to ne bi bilo pametno.“ (Sanda, 54 god)

Zbog nedostatka parkirnih mjesta u naselju neki navode da bi se moglo izgraditi parkiralište: *„Jedino što bi se možda mogao netko sjetiti to je možda da negdje neki dio zelene površine iskoristi možda za parkiralište jer s obzirom na to da sve više automobila ima u naselju, pa onda možda eventualno proširiti neko parkiralište. Mislim da drugo ništa. Nizašto drugo nema ni potrebe, ni prostora u naselju (Sanda, 54 god).*

Nekolicina izjavljuje da se ne bolji za uništavanje zelenih površina jer sami stanovnici naselja neće dopustiti izgradnju: *„Mislim da je to tu nemoguće. Nemoguće jer i stanari ne bi dozvolili da se bilo šta tu, te površine komercijaliziraju u smislu izgradnje novih stambenih objekata. To je vrlo teško. Teško zamisliti da bi se moglo u Travnome napraviti. Naselje je komplementirano i to bi sve skupa ružno izgledalo da se sad ubaci zgrada na te zelene površine.“ (Ivan, 74 god)*

Prilikom razgovora o izgradnji na zelenim površinama u naselju neki su se sugovornici prisjetili kako je bilo kada se gradila crkva. Neki ni danas nisu zadovoljni što se crkva izgradila baš na tom mjestu jer je oduzela dio zelene površine kojoj je Mamutica, u ljetnim danima, davala hlad: *„Da ti budem iskren nisam bio sretan. Ne da ja mrzim crkvu, daleko od toga. Nisam ja ni veliki bogomoljac, ali smatram da joj nije bilo mjesto tu. To je oduzet jedan prostor djeci za njihovu zadovoljštinu. A oni su to mogli i iza Mamutice. Ima tamo prostora koliko god hoćete. Sto metara vamo ili tamo – jel' to jako bitno? A ovdje zelenilo, trava - sve je bilo uređeno i sad je to oteto baš na ovaj način koji je inat vodio Bandić. Ajde napravio je sad i nek' im bude. Ali mislim nisam bio zadovoljan (...) Ništa se nije uklopilo. Ma kakvi. To niti govora. Pa šta se treba. Crkva je jedna tu, jedna je dolje u Dugavama, u Slobostini... pa što će nam to?“ (Popas, 82 god). Drugi su pak jako zadovoljni: *„Ovdje je crkva napravljena. Onda su bili jedni protiv. A sad je ljepše kad je ona crkva ondje. I ima i dječje igralište i crkva i sve. A neki se bili bunili. A nije li sad ljepše kad je ona crkva ondje?“ (Ličanin, 65 godina); „To je moja crkva. Ta crkva... dolaze svi gledati i ona se baš uklopila tu. Baš se**

uklopila u taj dio i nije puno zelene površine uzela. I po noći je sva osvijetljena. Baš je posebna.“ (Ljiljana, 68 god)

Kao što smo već nekoliko puta naglasili, zelene površine u naselju izrazito su važne za kvalitetu života njegovih stanovnika, a danas postaju sve ugroženije. Najvažniji aspekti ugrožavanja prirode kao resursa održivoga razvoja u urbanom kontekstu su negacija prirodnih resursa izgradnjom, ugrožavanjem trenutnim i budućim oblicima iskorištavanja, privatizacijom prostora, uvođenjem novih neprovjerenih tipova djelatnosti, stigmatizacijom, netransparentnim te nedemokratskim procesom odlučivanja (Čaldarović, Šarinić, 2010:742). Ono što najviše brine naše sugovornike jest uništavanje zelenih površina izgradnjom stambenih zgrada, a ponajviše velike livade na zapadnom kraju naselja. Zbog nedostatka parkirnih mjesta također postoji i mogućnost za prenamjenu neke od zelenih površina za izgradnju parkirališta. Uništavanjem zelenih površina na ovaj način ne samo da bi se smanjila količina zelenila u naselju kojim se stanovnici koriste za razne aktivnosti, već bi se i opteretila infrastruktura naselja većim brojem stanovnika (zbog stambene izgradnje). Vrlo su zanimljive izjave trojice sugovornika koji kažu da sami stanovnici naselja ne bi dopustili da im se dira u prostor. Naselje je do danas imalo dva iskustva s prenamjenom i promjenama u javnom prostoru. Prvo je bilo prilikom izgradnje crkve koja je unatoč pobuni dijela stanovnika izgrađena. Drugo se odnosi na pokušaj ograđivanja osnovne škole u sredini naselja, od čega se djelomično odustalo nakon protesta stanovnika³⁰. Uzmemo li u obzir ove događaje, vidimo da stanovništvo naselja zapravo nema veliku moć utjecati na odluke o prenamjeni i izgradnji površina u njihovu naselju.

5.2.7.4 **Prakse korištenja javnih zelenih površina u naselju**

Prema iskazima naših sugovornika, zelenim se površinama u naselju koriste za sljedeće aktivnosti: šetnju i opuštanje (sami ili u društvu), šetnju pasa i druženje s drugim vlasnicima pasa, igru s unucima, kartanje, igranje šaha i boćanje s društvom, druženje na klupicama te vožnju biciklom. Aktivnosti kao što su boćanje, kartanje i igranje šaha odvijaju se na specifičnim javnim površinama u naselju, dok se šetnja odvija po cijelom naselju, osobito stazama natkrivenim krošnjama stabala. Svoje aktivnosti naši sudionici nastoje što češće provoditi. Neki i svaki dan, odnosno dok god je lijepo vrijeme. Jedna sugovornica čak i *„Svaku večer iz zdravstvenih razloga. Čak i ako je kiša.“* (Jaca, 56 god). Svi navedeni oblici druženja stanovnicima su vrlo važni zbog održavanja socijalnih kontakata

³⁰ Dio ograde ostao je s južne strane škole dok je ograda na sjevernoj strani uklonjena. Vidi prilog 12

„Šetala sam se godinama navečer sat i nešto. Onda sam se jako družila. Upoznala sam jako puno ljudi u naselju, ali to me pas na neki način prisilio. Kad sam došla s posla prošetala sam ga na 10 min da obavi nuždu i kako je bio cijeli dan zatvoren sam onda sam navečer bila vani sa društvom. Puno sam hodala.“ (Mira, 73 god)

Slika 10: Šetači pasa, Park Travno; izvor: vlastita fotografija

„Da. Ne za Novu godinu, ne za Božić. Recimo dan iza toga, ne. Normalno dođemo, čestitamo si. Sjednemo, donesemo kolačiće. Svak' je nešto spekao. Podružimo se, pričamo kako smo okitili bor, što smo spekli, ko nam je bio i tako. Svaki dan imamo nešto. Kad je grdo vrijeme onda se znamo šetati okolo. Mi koji kartamo mi se i šetamo ne. To je jedna grupa nas žena koje smo zajedno. Mada nismo iz istoga ulaza. Mi smo se kroz djecu svi upoznali. Kad ideš s djecom i kad djeca idu u vrtić i u školu normalno da sretnoš mamu koja stanuje ulaz do tebe i tak se upoznate.“ (Mira, 70 god)

Slika 11: Kartaši, zapadna livada, izvor: vlastita fotografija

„Ovo naše druženje, evo tu boćamo. To nam izgleda odlično. Mi smo tu do navečer do 6, 7 sati. Ovdje je odlično zato što je i hladovina. Onda ja poslije igram tamo na livadi. Onda nas ima i Dalmatinaca i Ličana. Mi ne gledamo tko je šta. Ne pita ovaj ko je ovaj, ko je onaj.“
(Ličanin, 65 god)

Slika 12: Boćari, parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu; izvor: vlastita fotografija

Slika 13: Boćari, parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu; izvor: vlastita fotografija

„Ja sam odlazio tu na boćanje kod nas kod Mamutice. Pa sam odlazio na kartanje po tim klupama sa dečkima. Svi smo voljeli to kartanje. (...) Pa nam je to bila jedina razbibriga za stare. Nismo drugog izbora imali. Ili smo kartali. Ili smo boćali. To nam je bila sva

zanimacija. Tu se popije pivica i ovako se malo popriča. Počastimo jedan drugog i tako. To je ono što je za nas bilo jako bitno. I to je u onom ljetno vrijeme. Kad je vrijeme dobro. „ (Popas, 82 god)

Slika 14: Šahisti, šumsko zemljište između crkve i Mamutice; izvor: vlastita fotografija

Mogućnost pristupa lokalnim zelenim površinama u naselju potiče stanovnike na korištenje i boravljenje u vanjskom prostoru, povećava socijalnu integraciju i integraciju među susjedima te promovira razvoj socijalnih veza na razini naselja (Chiesura 2004:130, prema Kuo et al, 1998). Za starije stanovništvo održavanje socijalnih kontakata izrazito je važno zbog održavanja psihičkoga zdravlja. Osim toga, mogućnost provođenja tjelesnih aktivnosti kao što su šetnja i boćanje za starije stanovništvo imaju također veliki značaj za održavanje tjelesnog zdravlja i održavanja vitalnosti. Rezultati intervjua i promatranja aktivnosti specifičnih za starije stanovništvo naselja su boćanje, kartanje te igranje šaha (u čemu im se pridružuju i stanovnici okolnih naselja). Osim toga, stariji se stanovnici javnim zelenim površinama koriste i za šetnje, šetnje sa psima te druženja s vlasnicima pasa ili ostalim stanovnicima naselja³¹. Većinu aktivnosti naši sugovornici provode svakodnevno (najviše su uvjetovane vremenskim prilikama ³²), u popodnevnim satima. Sve navedene aktivnosti dugogodišnja je i ustaljena praksa korištenja javnih zelenih površina u naselju. Zanimljivo je kako je provođenje svih navedenih aktivnosti tipično za točno određeni prostor u naselju, što možemo potvrditi i prema rezultatima promatranja, osim šetnje za koju se stanovnici koriste cijelim naseljem.

³¹ Dodatne fotografije različitih aktivnosti vidi u prilogu 13

³² Kao što smo spomenuli u rezultatima promatranja, površine na kojima se provode navedene aktivnosti nemaju zaštitu od jakoga vjetrova i kiše

5.2.7.5 Preporuke za poboljšanje kvalitete javnih zelenih površina u naselju

Sudionike smo također pitali što predlažu, što predlažu za poboljšanje kvalitete javnih zelenih površina u naselju. Dali su nam sljedeće prijedloge: bolje održavanje, tj. češća košnja trave, rušenje starih stabala (čije grane padaju prilikom jakoga vjetra) i sadenje novih, zatim češće čišćenje površina (skupljanje i odvoženje smeća) te postavljanje dodatne urbane opreme kao što su klupice i koševi za smeće, pogotovo onih sa zaštitom od vrana. Neki su iskazali potrebu za većim dječjim igralištem, postavljanjem javnoga wc-a u blizini Parka Travno i organizacijom posebnoga, ograđenog prostora za pse (po uzoru na javnu ograđenu površinu za pse u Utrini). Za poboljšanje estetike predlažu sadnju veće količine cvijeća. Pet sudionika nije dalo nikakav prijedlog, dok je jedna sudionica izjavila: „*Ne poboljšati. Neka ostanu ovakve kakve jesu. Ne poboljšat nikako. Nema kaj. Neka ostanu kakve jesu.*“ (Ljiljana, 68 god). Njezino mišljenje vjerojatno proizlazi iz straha da se ne bi zelene površine u naselju uništile ili prenamijenile izgradnjom.

Sudionici nisu izrazili potrebu za velikim promjenama, a većina prijedloga odnosi se na bolje uređenje i održavanje postojećeg, ponajviše na održavanje čistoće. Spomenuli smo već nekoliko puta kako površine nisu zaštićene od vjetra i kiše, ali nitko od sudionika nije predložio postavljanje takve zaštite. Ako uzmemo u obzir da šest sugovornika nije imalo nikakve prijedloge za poboljšanje, a ostali su dali „manje“, zaključujemo kako su kvalitetom javnih zelenih površina stanovnici naselja zadovoljni. Također bismo mogli to objasniti i strahom od uništavanja tih površina prenamjenom ili izgradnjom.

6. ZAKLJUČAK

Ukupna procjena kvalitete života proizlazi iz fizičkoga prostora u kojem se čovjek nalazi te njegova subjektivnog doživljaja materijalnoga i nematerijalnoga. Pojam kvalitete svakodnevnoga života u nekom naselju obuhvaća kako prostorni tako i socijalni aspekt, a osnovna je osobina kvalitete života njegova cjelovitost, što znači da obuhvaća sve ono što sadrži svakodnevni život – od stanovanja, rada, prehrane do zabave i rekreacije na javnom prostoru u naselju. Javni prostor je prostor u kojem se reflektiraju kultura, običaji, osobne impresije, javne vrijednosti i svakodnevne prakse, a mnoge njegove sociološke karakteristike (O. Čaldarović)³³ moraju biti zadovoljene kako bi se u njemu mogle odvijati društvene interakcije. Javne zelene površine od posebne su važnosti jer mnoga istraživanja dokazuju kako zelenilo u naselju doprinosi održavanju kvalitete zraka (rješavanjem viška ugljičnoga dioksida u zraku), ublažavanju zagađenja, snižavanju visokih temperatura te podizanju estetske vrijednosti, a mogućnost njihova korištenja ima značajnu psihološku i zdravstvenu dobrobit za stanovnike naselja. Život u naselju, odnosno kvartu, karakterizira javna familijarnost, tj. međusobna poznanstva stanovnika naselja. Stanovnici, individualno i grupno dijele slična iskustva, što se odražava u osjećaju pripadnosti istome mjestu, odnosno pripadnosti kvartu. Iz te pripadnosti i poznanstava stvara se „kvartovski identitet“. Sudjelovanje u raznim društvenim aktivnostima u kvartu ostvaruju se socijalne veze i prijateljstva koja stanovnicima postaju socijalni kapital te se oblikuje stambena okolica.

U ovom radu istražili smo kvalitetu života, odnosno kvalitetu stanovanja u novozagrebačkom naselju Travno baveći se kvalitetom stambenoga prostora, društvenom infrastrukturom, prometnom povezanošću, susjedskim odnosima i sigurnošću, a najveći smo naglasak stavili na javne zelene površine, odnosno na to kako njihova dostupnost i korištenje utječu na kvalitetu života stanovnika naselja. Odabrali smo starije stanovnike koji dugo žive u naselju (neki i od samoga početka) jer najbolje poznaju naselje, sudjelovali su u njegovoj izgradnji te su svojim društvenim odnosima definirali javni prostor u naselju. Zbog manje mobilnosti više su vezani za naselje unutar kojega zadovoljavaju svakodnevne potrebe, a ponajviše potrebe za socijalizacijom.

Prema rezultatima istraživanja, stambene zgrade u Travnom vrlo su kvalitetno građene te je njihova veličina zadovoljavajuća. Za razliku od rezultata ranijih istraživanja o kvaliteti stanovanja u novozagrebačkim naseljima (Čaldarović, 2011), nedostatak prostora za

³³ Opširnije vidi poglavlje „1.1 Javni prostor i kvaliteta života“

odlaganje i individualnih soba za sve članove kućanstva sugovornici nisu predstavili kao problem. Društvena infrastruktura naselja, izuzev nedostatka ambulate, također se kvalitativno i kvantitativno pokazala izrazito zadovoljavajućom. Dobra opremljenost naselja Travno zadovoljava standarde potrebne za funkcioniranje i olakšavanje svakodnevnoga života stanovnika pa možemo reći da naselje ima dobru uporabnu vrijednost. Mogućnost obavljanja svakodnevnih potreba unutar kvarta (unutar 15 minuta hoda) za starije je stanovništvo od velikoga značaja, pogotovo kada se radi o manje pokretnim i manje vitalnim osobama. Susjedski odnosi u naselju pokazali su se vrlo dobrima, što pozitivno utječe na kvalitetu života u naselju. Međusobno poznavanje stanara pokazalo se značajnim kako za osjećaj sigurnosti tako i za formiranje dobrih međususjedskih odnosa. Ti se odnosi temelje na međusobnom povjerenju te pomaganju i druženju. Sigurnost u naselju također se pokazala zadovoljavajućom. Zbog starijeg stanovništva, osobito zbog onih s teškoćama u kretanju i manje vitalnih, važno je imati sigurno okruženje u kojem poznaju i u kojem su poznati drugim stanovnicima. Iako su stanovnici upoznati s nekim od incidenata (krađe, problemi s narkomanima) koji su se događali tijekom godina, oni nisu utjecali na njihov generalni doživljaj sigurnosti u naselju. Osjećaj sigurnosti možemo objasniti time što poznaju naselje, a još i važnije, poznaju ljude. Travno je vrlo „živo“ naselje i mnogo se ljudi, osobito u popodnevnim satima, kreće i okuplja na ulicama i zelenim površinama, što pomaže u sprječavanju kriminalnih radnji jer ipak postoji osjećaj „da netko gleda“. Najčešće su to stariji stanovnici naselja koji promatraju s prozora ili s klupica. Također „živost ulice“ omogućava pomoć u slučaju nesreće. Sigurnost od prometa također je vrlo dobra jer je većina prometnica na rubu naselja tako da je čovjek u sredini naselja gotovo potpuno zaštićen od prometnih nezgoda.

Zelenilo u naselju, kvaliteta i kvantiteta zelenih površina te njihova dostupnost izrazito je važna komponenta kvalitete života u naselju. Svi naši sugovornici potvrđuju kako je Travno izrazito bogato zelenilom i zelenim površinama, a njihove iskaze potvrđuju i rezultati promatranja te prostorne analize. Stanovnici naselja ukazuju na ekološku vrijednost zelenila za održavanje kvalitete zraka, ublažavanje zagađenja te snižavanje visoke temperature (nastale zbog jakoga zagrijavanja asfalta); ukazuju na estetsku vrijednost te pozitivan utjecaj na psihu i osjećaj zadovoljstva što su dokazala i mnoga ranija istraživanja. Sve navedeno potvrđuje kako zelenilo u naselju ima važnu ulogu za kvalitetu života. Upravo to bogatstvo zelenilom razlog je zbog kojega naši sugovornici ističu kako se nikada ne bi odselili iz naselja. Da bi se neki prostor mogao okarakterizirati kao javan, mora biti javan 24 sata te

dostupan svima, odnosno na njemu ne smiju postojati nikakve fizičke barijere koje bi ograničavale kretanje. Prema rezultatima promatranja i intervjua vidljivo je da promatrane javne zelene površine u Travnom zadovoljavaju oba kriterija. Opremljenost površina uglavnom je zadovoljavajuća – dotrajalog klupa i stolova zahtijeva njihovu zamjenu novima. Govoreći o uređenosti, tj. čistoći zelenih površina, javljaju se dva problema. Prvi je problem smeća koje raznose vrane te ljudi koji smeće ne odlažu na za to predviđena mjesta. Nekoliko sugovornika požalilo se da se smeće ne odvozi dovoljno često. Drugi su problem vlasnici pasa koji ne skupljaju izmet svojih pasa zbog čega se ograničava bezbrižno kretanje livadama (osobito djeci). Iz navedenoga zaključujemo da je briga za održavanje zelenih površina u naselju kako zadaća Grada (Holdinga i Zrinjevca) – redovitim košnjom, obrezivanjem stabala i odvozom smeća, tako i samih stanovnika naselja – odlaganjem smeća na za to predviđena mjesta, sakupljanjem psećega izmeta i čuvanjem urbane opreme. Govoreći o budućnosti zelenih površina, svjesni njihove ugroženosti, najveća je zabrinutost stanovnika zbog uništavanja zelenih površina izgradnjom stambenih zgrada, a ponajviše velike livade na zapadnom kraju naselja. Zbog nedostatka parkirnih mjesta također postoji i mogućnost prenamjene neke od zelenih površina za izgradnju parkirališta. Uništavanjem zelenih površina na ovaj način ne samo da bi se smanjila količina zelenila kojim se stanovnici koriste za razne aktivnosti, već bi se i opteretila infrastruktura naselja većim brojem stanovnika (zbog stambene izgradnje). Vrlo su zanimljive izjave trojice sugovornika koji kažu da sami stanovnici naselja ne bi dopustili da im se dira u prostor, no njihova je moć u odlučivanju, nažalost, vrlo mala. Mogućnost pristupa zelenim površinama u naselju potiče stanovnike na njihovo korištenje i boravljenje u vanjskom prostoru, povećava socijalnu integraciju i integraciju među susjedima te promovira razvoj socijalnih veza na razini naselja. Za starije stanovništvo održavanje socijalnih kontakata izrazito je važno za održavanje psihičkoga zdravlja, a mogućnost provođenja tjelesne aktivnosti ima veliku ulogu u održavanju tjelesnog zdravlja i održavanja vitalnosti. Rezultati istraživanja pokazali su da su aktivnosti specifične za starije stanovništvo naselja boćanje, kartanje te igranje šaha. Osim toga, stariji stanovnici se javnim zelenim površinama koriste i za šetnje, šetnje sa psima te druženja s vlasnicima pasa i ostalim stanovnicima naselja. Većina navedenih aktivnosti provodi se svakodnevno u popodnevnom satima. Budući da ni jedna od javnih zelenih površina na kojima se odvijaju te aktivnosti nema zaštitu od jakoga vjetera i kiše, stanovnici se tim površinama mogu koristiti samo za lijepoga vremena. Sve navedene aktivnosti dugogodišnje su i ustaljene prakse korištenja javnih zelenih površina u naselju, a zanimljivo je

kako je provođenje svih aktivnosti tipično za točno određeni prostor u naselju (osim šetnje za koju se stanovnici koriste cijelim naseljem).

Već smo mnogo puta napomenuli važnost zelenih površina i njihov doprinos kvaliteti života te smatramo kako je njihovo očuvanje od velikoga interesa za stanovnike naselja. Kako bi se doprinijelo boljoj kvaliteti zelenih površina u naselju, stanovnici su predložili sljedeće: bolje održavanje, tj. češća košnja trave, rušenje starih stabala (čije grane padaju prilikom jačega vjetrova) i sadenje novih, češće čišćenje površina (skupljanje i odvoženje smeća) te postavljanje dodatne urbane opreme kao što su klupice i koševi za smeće, pogotovo onih sa zaštitom od vrana. Neki su iskazali potrebu za većim dječjim igralištem, postavljanjem javnoga wc-a u blizini Parka Travno i organizacijom posebnoga, ograđenog prostora za pse (po uzoru na javnu ograđenu površinu za pse u Utrini). Za poboljšanje estetike predlažu sadnju veće količine cvijeća. S prijedlozima o boljem održavanju i čišćenju kao i obnovi urbane opreme slažemo se u potpunosti. Proširenje dječjega igrališta također smatramo dobrim prijedlogom jer se većina djece s roditeljima, bakama i djedovima okuplja na dječjem igralištu u Parku Travno te ga je potrebno proširiti. Postavljanje javnoga wc-a u Parku Travno ne smatramo potrebnim jer većina korisnika površine živi u blizini. Izgradnja ograđenoga prostora za pse s jedne je strane dobra ideja jer bi se manje psećega izmeta nalazilo na livadi gdje bilo tko može u njega ugaziti. S druge strane pitanje je gdje bi se ono izgradilo i kako bi vlasnici pasa na to reagirali. Grupe vlasnika koje se skupljaju na livadi u Parku Travno drugu lokaciju možda ne bi prihvatili jer je stvorena navika druženja na tom određenom mjestu. Zanimljivo je kao nitko od korisnika zelenih površina nije predložio postavljanje zaštite od vjetrova ili kiše. Smatramo da bi to omogućilo provođenje nekih od aktivnosti i prilikom loših vremenskih uvjeta. Naravno, vrlo je važno da te promjene ne ograniče provođenje aktivnosti. Korisnici javnih zelenih površina u naselju Travno najbolje znaju što je potrebno učiniti ili ne učiniti u njihovom naselju, stoga smatramo da u svim odlučivanjima o bilo kakvim promjenama treba krenuti od *bottom up* principa, odnosno prvo ispitati što je stanovnicima naselja potrebno, a zatim krenuti u realizaciju.

7. LITERATURA

- 1) Barišić, B. (2019). *Kriteriji vrednovanja kvalitete javnog prostora*. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za sociologiju. [mentor Vukić, Jana]
- 2) Bejaković, P., Kaliterna Lipovčan, Lj. (2007). *Quality of life in Croatia: Key findings from national research*. The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions
- 3) Chiesa, A. (2004). The Role of Urban Parks for the Sustainable City u: *Landscape and Urban Planning* 69 (2004) 129-138
- 4) Čaldarović, O. (2011). *Urbano društvo na početku 21. Stoljeća*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- 5) Čaldarović, O., Šarinić, J. (2010). Socijalna važnost prirode u urbanom kontekstu u: *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Vol. 19, No. 4-5 (108-109), str. 733-747, 2010.
- 6) Čaldarović, O., Šarinić, J. (2017). *Suvremeni grad. Javni prostori i kultura življenja. Primjer Zagreba*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
- 7) Dakić, S., Perković, Z., Rogić, I., Stojaković, A. (1989). *Urbana drama Donjeg grada Zagreba*. Zagreb: Centar za idejno-teorijski rad GK SKH
- 8) Dzhambov A.M., (2018). Residential green and blue space associated with better mental health: a pilot follow-up study in university students u: *Arhiva za higijenu rada i toksikologiju*, Vol. 69, No. 4, str. 340-348, 2018
- 9) Fabrični, I. (2017). *Formiranje identiteta kvarta na primjeru zagrebačke Trešnjevke*. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za sociologiju. [mentor Vukić, Jana]
- 10) Ferriss, L. A. (2010). *Approaches to Improving the Quality of Life*. Springer
- 11) Francis, Robert A., Chadwick, Michael A. (2013). *Urban Ecosystems. Understanding the human environment*. New York: Routledge
- 12) Gehl, J.(2010). *Cities for People*. Washington, Covelo, London: Island Press
- 13) Gulin Zrnić, V. (2009). *Kvartovska spika*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- 14) Jacobs. J. (1993). *The Death and Life of Great American Cities*. The Modern Library.
- 15) Maas, J., Verheij RA, Groenewegen, PP, et al (2006). Green space, urbanity, and health: how strong is the relation? u: *Journal of Epidemiology & Community Health* 2006, 60:587-592
- 16) Maček, Z., Balagović, I., Mandić, M., Telebuh, M. (2016). Fizička aktivnost u zdravom i aktivnom starenju u: *Physiotherapia Croatica*, Vol. 14(suppl), No. 1, str. 146-148, 2017.

- 17) Murgaš, F., Klobučnik, M. (2018). Quality of Life in the City, Quality of Urban Life or Well-Being in the City: Conceptualization and Case Study u: *Sciendo*, Vol. 37, No. 2, p. 183-200, 2018, Ekologija Bratislava
- 18) Opačić, V.T., Gašparović, S., Dolenc, N. (2019). Analiza rekreacijske funkcije odabranih zelenih površina u gradu zagrebu – razlike u navikama posjetitelja u: *Geoadrija*, Vol. 24, No. 1, str. 23-51, 2019.
- 19) Petersen, E., Schoen, G., Liedtka, G, Zech, A. (2018). Relevance of Urban Green Spaces for Physical Activity and Health-related Quality of Life in Older Adults u: *Quality in Aged and Older Adults*, Vol. 19, No. 3, p. 158-166, 2018
- 20) Richardson E.A, Pearce J, Mitchell R, Kingham S. (2013). Role of physical activity in the relationship between urban green space and health u: *Public Health*, Vol. 127, No. 4, pp. 318-324., 2013
- 21) Rogić, I. (1990). *Stanovati i biti: rasprave iz sociologije stanovanja*. Biblioteka revije za sociologiju. Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske
- 22) Rubić, T., Gulin Zrnić, V. (2015). *Vrtovi našega grada. Studije i zapisi o praksama urbanog vrtlarstva*. Zagreb: Biblioteka Nova etnografija
- 23) Sanković, M. (2012). Uloga prostornog planiranja u promicanju zdravstveno usmjerene tjelesne aktivnosti u: *Arhiva za higijenu rada i toksikologiju* Vol. 63, No. Supplement 3, str. 87-94, 2012.
- 24) Seferagić, D. (1988). *Kvaliteta života i nova stambena naselja*. Biblioteka revije za sociologiju. Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske
- 25) Seferagić, D. (1993). Kvaliteta svakodnevnog življenja u prostoru u: *Prostor: znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam*, Vol. 1, No. 2-4, str. 223-234, 1993.
- 26) Shahzad, L., Afzal, B., Sharif F., Mansoor, A. (2017): Community Perceptions of an Urban Park as Indicator for Quality of Life u: *Pakistan Journal of Science*, Vol. 69, No. 1 March, 2017
- 27) Stanić, S., Buziv, I. (2014). Značenje zelenih prostora u životu grada u: *Godšnjak Titus: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke*, Vol. 6-7, No. 6-7, str. 137-153, 2014.
- 28) Sugiyama T, Leslie E, Giles-Corti B, et al (2008). Associations of neighbourhood greenness with physical and mental health: do walking, social coherence and local social interaction explain the relationships? u: *Journal of Epidemiology & Community Health* 2008;62:e9

- 29) Svirčić Gotovac, A. (2006). Kvaliteta stanovanja u mreži naselja Hrvatske u: *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornog sociokulturnog razvoja*, Vol. 44, No. 171 (1), str. 105-126, 2006.
- 30) Svirčić Gotovac, A. i Zlatar, J. (2015). *Kvaliteta života u novostambenim naseljima i lokacijama u zagrebačkoj mreži naselja*. IDIZ, Zagreb
- 31) Šarinić, J, Čaldarović, O. (2015) *Suvremena sociologija grada: od nove urbane sociologije prema sociologiji urbanog*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
- 32) Šiljeg, S. et al (2018). Accessibility Analysis of Urban Green Spaces in the Settlement of Zadar in Croatia u: *Šumarski list*, Vol. 142, No. 9-10, str. 487-496, 2018.
- 33) Tot, Z. (2015). *Mamutica – jedna zagrebačka megastruktura u kontekstu urbanističkog plana Novog Zagreba*. Završni rad, Filozofski fakultet u Rijeci. Odsjek za povijest umjetnosti. [nositelj kolegija Skansi, Luka]
- 34) Marinović – Uzelac, Ante. (1978.) *Socijalni prostor grada*. SNL, Zagreb
- 35) Zhang, Y, Van den Berg, A. E., Van Dijk, T., Weikamp, G. (2017). Quality over Quantity: Contribution of Urban Green Space to Neighborhood Satisfaction u: *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2017, 14(5), 535

Internetski izvori

Gehl Institute, *Twelve Quality Criteria* preuzeto s:

<https://gehl.institute.org/tool/quality-criteria/> 6.1.2020.

Grad Zagreb. Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj grada, prosinac 2019. *Planirana namjena površina 2019*. preuzeto s:

https://www.zagreb.hr/userdocsimages/arhiva/strategijsko_planiranje/Planirana%20namjena%20povr%C5%A1ina%202019..pdf 5.4.2020.

Grad Zagreb. Službene stranice, 8. Mjesni odbor Travno

<https://www.zagreb.hr/8-mjesni-odbor-travno/14583> 4.5.2020.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo preuzeto s:

<https://www.hzjz.hr/> 12.1.2020.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. preuzeto s:

<https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> 4.5.2020.

Zavod za prostorno uređenje grada Zagreba, Grad Zagreb, Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj grada, *Generalni urbanistički plan grada Zagreba, Izmjene i dopune 2019. Tekstualni dio plana. Knjiga II – Obrazloženje plana* preuzeto s:

https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/prostorni_planovi/izid%20gup%20grada%20zagreba_2017_2018/izid%20gup%20gz-%20ponovna%20javna%20rasprava/4.3.%20izid_gup_obrazlo%C5%BEenje.pdf
4.5.2020.

Zagrebačka infrastruktura prostornih podataka, Zg Geoportal preuzeto s:
<https://geoportal.zagreb.hr/> 4.5.2020.

Zagrebačka infrastruktura prostornih podataka, Zg Geoportal, karta preuzeto s:
<https://geoportal.zagreb.hr/Karta> 4.5.2020.

ZET, Usluge <https://www.zet.hr/usluge/7> 17.6.2020.

World Health Organisation (2010), *Global Recommendations on Physical Activity for Health* preuzeto s:
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44399/9789241599979_eng.pdf?sequence=1 27.3.2020.

World Health Organisation, Regional Office for Europe – Croatia preuzeto s:
<http://www.euro.who.int/en/countries/croatia> 12.1.2020.

Ostali izvori

DW, *Tajni javni život Novog Zagreba* preuzeto s:
<https://www.dw.com/hr/tajni-javni-%C5%BEivot-novog-zagreba/a-15513813> 27.3.2020.

Facebook, Travno je glavno preuzeto s :
<https://hr-hr.facebook.com/TRAVNOJEGLAVNO/> 20.5.2020.

Večernji list, *Ruše se vrtovi u Travnom, grad daje 500 tisuća kuna za park*, travanj 2012. god. preuzeto s: <https://www.vecernji.hr/zagreb/ruse-se-vrtovi-u-travnom-grad-daje-500-tisuca-kuna-za-park-394173> 12.1.2020.

8. PRILOZI

Prilog 1 – događanja u Travnog

Slika 1: letak za događaj Dani Travnog, izvor:

<https://www.facebook.com/TRAVNOJEGLAVNO/photos/a.284317848659343/285345845223210/?type=3&theater>

Slika 2: letak za događaj Kuc kuc Travno, izvor:

<https://www.facebook.com/KUCKUCTravno/photos/a.115771383097531/115472539794082/?type=3&theater>

Slika 3: Kuc kuc Travno, Park Travno, izvor: vlastita fotografija

Slika 4: Kuc kuc Travno, Park Travno, izvor: vlastita fotografija

Prilog 2 – Gehl-ovih dvanaest kriterija urbane kvalitete
TWELVE URBAN QUALITY CRITERIA

😊 = YES 😐 = IN BETWEEN ☹️ = NO

Protection	Protection against traffic and accidents. Do groups across age and ability experience traffic safety in the public space? Can one safely bike and walk without fear of being hit by a driver?	Protection against harm by others. Is the public space perceived to be safe both day and night? Are there people and activities at all hours of the day because the area has, for example, both residents and offices? Does the lighting provide safety at night as well as a good atmosphere?	Protection against unpleasant sensory experience. Are there noises, dust, smells, or other pollution? Does the public space function well when it's windy? Is there shelter from strong sun, rain, or minor flooding?
Comfort	Options for mobility. Is this space accessible? Are there physical elements that might limit or enhance personal mobility in the forms of walking, using a wheelchair, or pushing a stroller? Is it evident how to move through space without having to take an illogical detour?	Options to stand and linger. Does the place have features you can stay and lean on, like a façade that invites one to spend time next to it, a bus stop, a bench, a tree, or a small ledge or niche?	Options for sitting. Are there good primary seating options such as benches or chairs? Or is there only secondary seating such as a stair, seat wall, or the edge of a fountain? Are there adequate non-commercial seating options so that sitting does not require spending money?
	Options for seeing. Are seating options placed so there are interesting things to look at?	Options for talking and listening/hearing. Is it possible to have a conversation here? Is it evident that you have the option to sit together and have a conversation?	Options for play, exercise, and activities. Are there options to be active at multiple times of the day and year?
Enjoyment	Scale. Is the public space and the building that surrounds it at a human scale? If people are at the edges of the space, can we still relate to them as people or are they lost in their surroundings?	Opportunities to enjoy the positive aspects of climate. Are local climatic aspects such as wind and sun taken into account? Are there varied conditions for spending time in public spaces at different times of the year? With this in mind, where are the seating options placed? Are they located entirely in the shadows or the sun? And how are they oriented/placed in relation to wind? Are they protected?	Experience of aesthetic qualities and positive sensory experiences. Is the public space beautiful? Is it evident that there is good design both in terms of how things are shaped, as well as their durability?

Prilog 3 – Plava potkova

Plava potkova nastala po uzoru na Zelenu potkovu

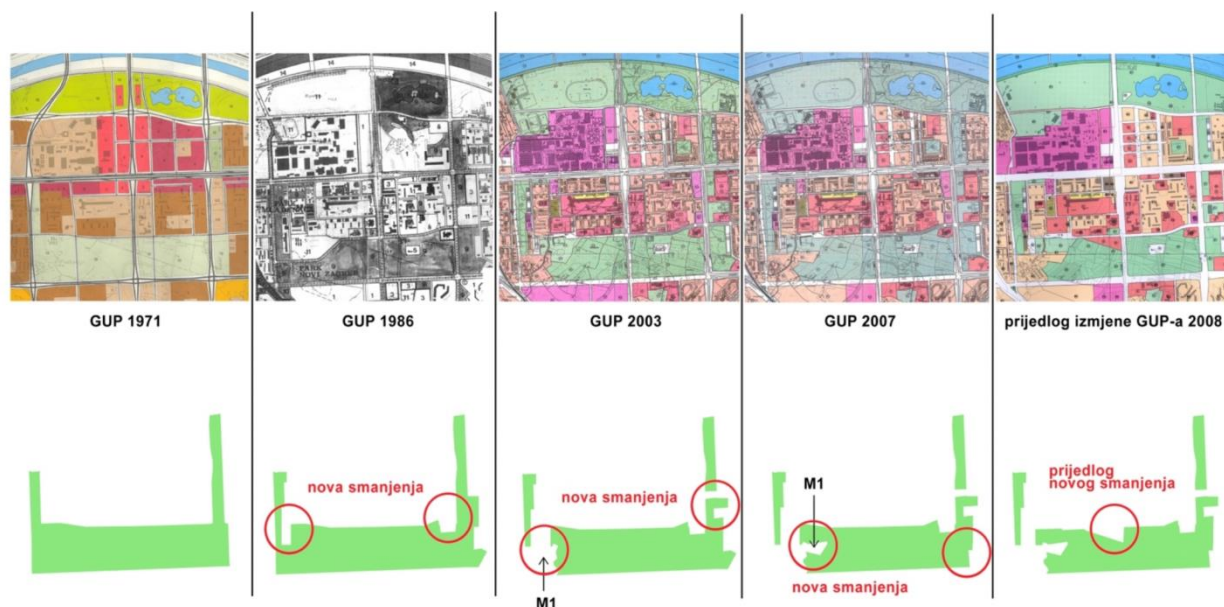

Slika 5: Zelena i Plava potkova; izvor: <https://images.app.goo.gl/Kmdkf6Msb7hh5vRZ9>

Slika 6: Parkovi koji čine Plavu potkovu; izvor: <https://zagrebjavni prostor.tumblr.com/image/43485436683>

Izmjene i dopune GUP-a kroz godine sve su više oduzimale zelene površine Plave potkove te time smanjivale njenu površinu.

Slika 7: Plava potkova i GUP kroz godine; izvor: <https://images.app.goo.gl/duYY5uWETNvwndWF8>

Prilog 4 – Istraživanje o stambenim aspiracijama stanovnika Novog Zagreba, Ognjen Čaldarović

Podaci istraživanja o stambenim aspiracijama stanovnika Novoga Zagreba. prof. Čaldarovića pokazali su da je stambena situacija daleko od riješene. Stambena je mobilnost vrlo niska, a stjecanje vlastita stana vrlo skupo. Pokazalo se da veličina stana ne zadovoljava te da zapravo ukupna veličina stambenoga prostora predstavlja ključnu odrednicu njegove kvalitete. Kao nezadovoljavajući pokazali su se raspored prostorija, kvaliteta same izgradnje, materijala, instalacija te izolacije (toplinske i bučne). Tip stanovanja i života u Novom Zagrebu posebno je pogodan za roditelje s malom djecom, bicikliste, *joggere*, automobiliste i jahače, a nepovoljan je za turiste i ljude s invaliditetom. „Zanimljivo je također naglasiti da vrlo mali postotak stanovnika podržava stav da se Novi Zagreb pretvara u „pravi grad“, što jasno govori o postojanju uvjerenja da je Novi Zagreb ipak prvenstveno specifična cjelina koji se najvjerojatnije nikad neće pretvoriti u nešto slično starom Zagrebu...” (Čaldarović, 2011:106). Teza o odvojenosti ilustrira se i podatkom da ovaj dio grada služi prvenstveno za podmirenje dnevnih potreba među kojima je i opskrba hranom. Poštom i bankom stanovnici se koriste po principu blizine. Drugim uslugama (restorani, kina, kazališta, kupovinu, izložbe, crkvene i sportske potrebe) stanovnici se koriste većinom u starom djelu grada (Čaldarović, 2011). Što se tiče adaptacije na uvjete života „kada se jednom nasele u Novom Zagrebu, stanovnici vrlo rijetko mijenjaju naselje stanovanja što može ilustrirati i podatak da 59% ispitanika nije niti jednom promijenilo lokaciju stanovanja u ovom dijelu grada.“ (Čaldarović, 2011:107). Na pitanje o lokaciji zgrade u najvećem broju slučajeva ispitanici su zadovoljni kvalitetom ambijenta odnosno okolišem. Veliko je zadovoljstvo dječjim vrtićima i osnovnim školama, zdravstvenim ustanovama, apotekom, dječjim igralištima te ljepotom i sigurnošću ambijenta (Čaldarović, 2011). Svaki kvart ima najmanje dva vrtića i osnovnu školu, što veoma olakšava roditeljima zbrinjavanje djece. Njihova blizina stambenim zgradama omogućuje brzo preuzimanje djece iz vrtića (nije potreban automobil), a veća djeca mogu sama otići u školu i vratiti se kući. Budući da su vrtići i škole situirane u centru naselja, gdje nema velikih prometnica, sigurniji su za djecu. Ispitanici su manje zadovoljni kvalitetom zelenila, javnoga prometa, rasvjetom, čistoćom i održavanjem naselja, blizinom zgrada, mogućnostima za šetnje i opremljenošću naselja raznim specijaliziranim trgovinama (Čaldarović, 2011). Na pitanje o dijelu grada u kojem žele živjeti 51% ih želi ostati u Novom Zagrebu, a 6% izabire neki drugi dio Novoga Zagreba. „Hijerarhija dijela grada prema procijenjenoj ugodnosti naselja za stanovanje: Utrine 14%, Siget 13%, Zapruđe 11%, Travno 9%, Sopot 8,7%, Trnsko 7,4% te Dugave 6,8% odgovora. U drugom pak istraživanju Novi Zagreb ispitanici ocjenjuju kao „neugodno“ područje grada (uz Dubravu kao prvu, centra grada, Trešnjevku i Trnje) dok su kao „ugodna“ područja procijenili Gornji grad, Maksimir, Sljeme, Tuškanac i centar grada (Dakić i sur., 1989:19). Istraživanje je pokazalo da su stambene aspiracije rukovođene ekolojskim kriterijima (zelenilo i mir), navikama (tu živimo), kao i određenim suburbanizacijskim trendovima (mir, zelenilo, daleko od centra).“ (Čaldarović, 2011:114). Prilikom ocjenjivanja vlastitih uvjeta stanovanja, velika većina ispitanika izrazila je nezadovoljstvo kvalitetom građevinskih radova, kvalitetom drvenarije, izolacije od buke i topline, izuzev izolacijom od vlage koju ocjenjuju kao dobru.

Nezadovoljni su veličinom stanova, što je vjerojatno i najvažnije, te nedostatkom prostorija kao što su spremišta, balkoni, i prostorije za posebne aktivnosti. Osim veličine problem je u rasporedu prostorija unutar stanova. Obično se radi o prevelikim dnevnim boravcima i nedostatku odvojenih soba za individualizaciju stanara – stanovi su neadekvatni za obitelji u kojima zajedno živi više generacija. Zbog navedenih razloga nezadovoljstva veliki se broj stanara odlučuje na stambene adaptacije, „odnosno preuređenje stambenog prostora prema nečijim konkretnim potrebama.“ (Čaldarović, 2011:108-109). Najčešće se zatvaraju loggie i pregrađuju dnevni boravci kako bi se dobile odvojene sobe. Način na koji su projektirani stanovi, nažalost, u mnogim slučajevima ne dopušta adaptaciju prema vlastitim potrebama. Još jedna dimenzija koja opisuje kvalitetu stanovanja jest mogućnost obavljanja različitih aktivnosti u stambenom prostoru. Stan se pozitivno ocjenjuje za mogućnost učenja, igru djece (mada ponekad može biti problem zbog loše zvučne izolacije), osamljivanje u stanu, pripremu hrane. Negativno se ocjenjuje za njegu bolesnika i boravak starijih osoba, realiziranje hobija, držanje životinja, duži boravak rodbine, uzgajanje bilja, organiziranje proslava, mogućnost skladištenja (zbog pomanjkanja prostora) te sviranje glazbe, umjetnički rad, noćni rad (loša zvučna izolacija). „Iz navedenog proizlazi zaključak da stanovi u Novom Zagrebu ne mogu zadovoljiti u mnogim dimenzijama, od elementarnog skladištenja stvari preko aspekata individualizacije do potrebe transformacije funkcija stambenog prostora.“ (Čaldarović, 2011:109).

Prilog 5 – Korištenje i namjena prostora prema GUP-u 2019³⁴

M1 – pretežno stambena namjena

Na površinama mješovite pretežito stambene namjene postojeće i planirane građevine pretežito su stambene, a mogući su i poslovni sadržaji koji ne ometaju stanovanje. Na tim se prostorima mogu graditi i jednonamjenske građevine (stambene, javne i društvene i iznimno poslovne namjene) te manji parkovi na zasebnim građevnim česticama veličine do 1 ha. Na površinama mješovite pretežito stambene namjene, mogu se graditi i uređivati prostori za: prodavaonice robe dnevne potrošnje; predškolske ustanove, škole; ustanove zdravstvene zaštite i socijalne skrbi; tihi obrt i usluge domaćinstvima; političke, društvene organizacije i sadržaje kulture, vjerske zajednice; pošte, banke i sl.; posebnu namjenu; sport i rekreaciju u manjim dvoranama bez gledališta; sportsko-rekreacijska igrališta; druge namjene koje dopunjuju stanovanje, ali ga ne ometaju (osobne usluge, poslovni prostori, uredi i sl.); ugostiteljsko-turističku namjenu, hotel; javne garaže; parkove i dječja igrališta; tržnice.

Prateći sadržaji iz prethodnog stavka mogu biti u sklopu stambene građevine, a u zonama individualne i niske gradnje i u zasebnoj pomoćnoj građevini na građevnoj čestici. U zonama individualne i niske gradnje površina prostora za prateće sadržaje može biti do najviše 30% GBP-a na građevnoj čestici. Na zasebnim građevnim česticama mogu se graditi prodavaonice robe dnevne potrošnje, građevine javne i društvene namjene, uredski prostori, ugostiteljskoturističke namjene, hoteli, javne garaže, diplomatska predstavništva s mogućnošću gradnje rezidencijalne građevine, sportskorekreacijske površine i igrališta, manje elektroenergetske i komunalne građevine, te javne i zaštitne zelene površine i tržnice (uređenje u skladu s osnovnom namjenom i u skladu s vrijednostima lokacije, odnosno utvrđenim sustavom zaštite). Na površinama mješovite pretežito stambene namjene ne mogu se graditi novi trgovački centri, obrti, proizvodne građevine, skladišta i drugi sadržaji koji zahtijevaju intenzivan promet ili na drugi način ometaju stanovanje.

Postojeći sadržaji iz prethodnog stavka mogu se zadržati bez mogućnosti širenja s tendencijom prenamjene u namjenu primjerenu stanovanju.

D – javna i društvena namjena

Na površinama javne i društvene namjene mogu se graditi građevine za javnu i društvenu namjenu i prateće sadržaje. Građevine za javnu i društvenu namjenu su: upravne (D1), socijalne (umirovljenički, učenički, studentski domovi) (D2), zdravstvene (D3), predškolske (D4), školske (D5), za visoko učilište i znanost, tehnološki parkovi (D6), za kulturu (D7), vjerske (crkve i samostani, te drugi komplementarni sadržaji) (D8), - površine na kojima su moguće sve javne i društvene namjene (sve navedene i druge javne i društvene namjene: HTV, političke organizacije, diplomatska predstavništva s mogućnošću građenja rezidencijalne građevine, kongresni centri, specijalizirani odgojnoobrazovni centri za okoliš i održivi razvoj, sportsko rekreacijske

³⁴ Izvor: GUP 2019: 31-34

https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/prostorni_planovi/izid%20gup%20grada%20zagreba_2017_2018/izid%20gup%20gz-%20ponovna%20javna%20rasprava/4.3.%20izid_gup_obrazlo%C5%BEenje.pdf

dvorane, vatrogasne postaje i sl.) (D). Na površinama i građevnim česticama za javnu i društvenu namjenu moguće je uređenje parkova i dječjih igrališta, a ne mogu se graditi stambene i poslovne građevine.

K1 – poslovna namjena u G – gospodarska namjena

Poslovna namjena K1 su poslovni, upravni, uredski, trgovački i uslužni sadržaji, gradske robne kuće, proizvodnja bez negativnog utjecaja na okoliš, komunalnoservisni i prateći skladišni prostori, hoteli. Na površinama poslovne namjene (K1) mogu se graditi: prodavaonice, izložbeno prodajni saloni i slični prostori i građevine; ugostiteljske građevine i građevine za zabavu; prometne građevine, javne garaže, sportske građevine i površine i rasadnici; uredski prostori, istraživački centri i građevine javne i društvene namjene i drugi sadržaji koji upotpunjuju osnovnu namjenu; benzinske postaje

Javne zelene površine: javni park (Z1), gradski park-šume (Z2), tematski park (Z3), javne gradske površine-tematske zone (Z4), zaštitne zelene površine (Z)

Z1 – javni park

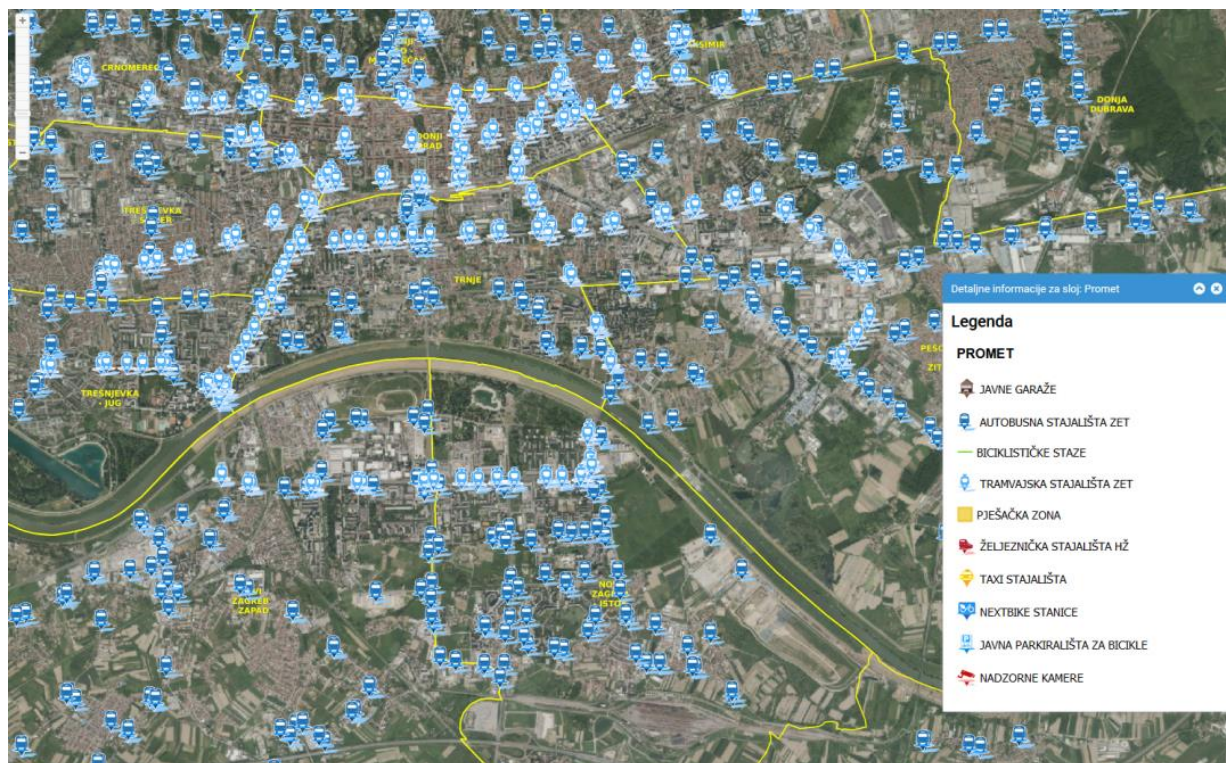
Javni park (Z1) je javni neizgrađeni prostor oblikovan planski raspoređenom vegetacijom i sadržajima temeljno ekoloških obilježja, namijenjen šetnji i odmoru građana. Funkcionalno oblikovanje parka određuju prirodne karakteristike prostora, kontaktne namjene i potreba za formiranjem ekološko, edukativno estetskih i rekreativnih površina, pa se parkovi tipološki dijele na gradske parkove, parkove četvrti ili susjedstva, trgove, edukativne i znanstvene parkove, povijesne parkove i sl. Tipološki oblik parka određuje način i razinu opremljenosti sadržajima, građevinama i drugom opremom, što se određuje urbanim pravilima ove odluke. Gradnja građevina, i/ili uvođenje novih sadržaja osim opreme parka, uvjetovano je realizacijom planirane parkovne površine u cjelini, a određeno je urbanim pravilima ove odluke.

Z3 – tematski park

Tematski park (Z3) je prostor čije su oblikovne karakteristike zadane sadržajem (temom) te nema nužno naglašenu vegetacijsku (hortikulturnu) komponentu. Sadržajna struktura tematskog parka, opremljenost građevina opremom te drugi uvjeti realizacije parka određeni su urbanim pravilima ove odluke ili će se odrediti urbanističkim planovima uređenja. U zoni tematskog parka potrebno je osigurati barem 50% površina s vegetacijskom komponentom (zelenih površina).

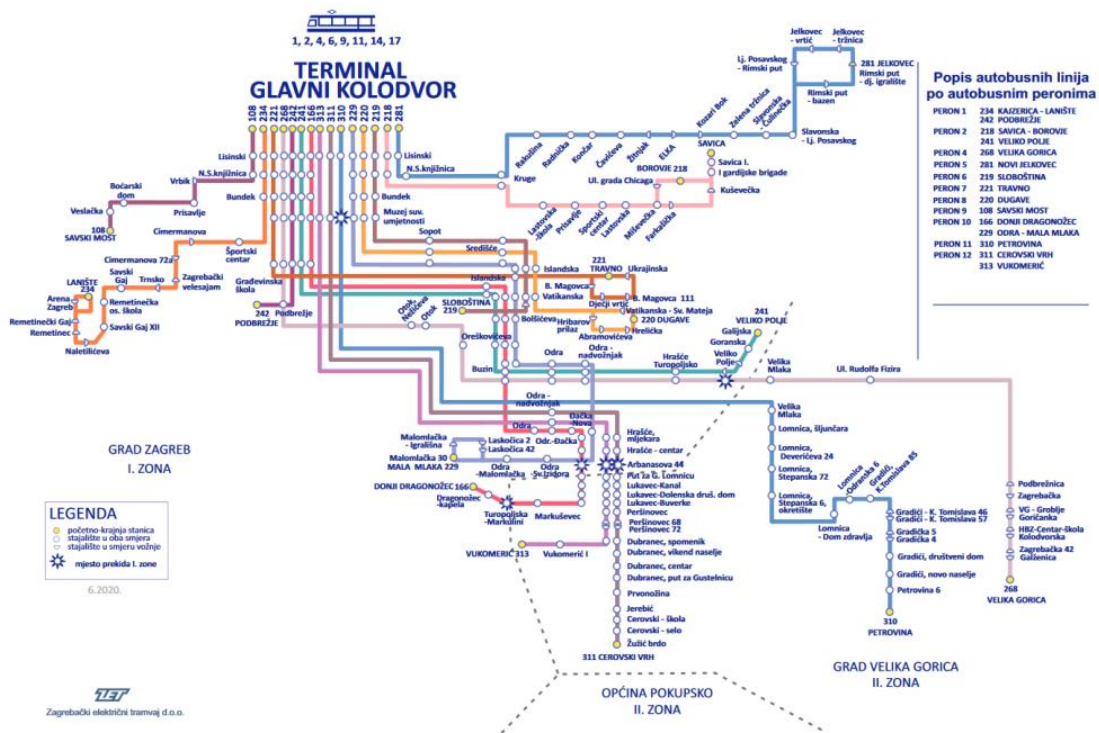
IS – površine infrastrukturnih sustava

Površine infrastrukturnih sustava (IS) su površine na kojima se mogu graditi komunalne građevine i uređaji i građevine infrastrukture na posebnim prostorima i građevnim česticama, te linijske i površinske građevine za promet. Na površinama predviđenima za gradnju komunalnih građevina i uređaja i građevina infrastrukture na posebnim prostorima grade se: uređaji za pročišćavanje otpadnih voda; spremnici za vodu; uređaji za kanalizaciju; transformatorske stanice 400/220/110 kV, 400/110 kV, 220/110 kV i 110/xkV; toplane i elektrane; građevine i uređaji alternativnih izvora energije; plinske primopredajne mjerno-redukcijske stanice, skladišta plina, plinske regulacijske, odorizacijske, razdjelne i blokadne stanice te ispostave za dežurne službe; komutacijske građevine; vodna crpilišta; građevine za predobradu i obradu otpada; građevine za druge komunalne i slične djelatnosti. Na površinama predviđenima za linijske, površinske i druge infrastrukturne prometne građevine grade se i uređuju: ulična mreža i trgovi s mogućnošću denivelacije; mostovi; parkirišta i garaže s mogućnošću deniveliranog pristupa; tramvajska mreža; tramvajske i autobusne stanice i terminali s pratećim sadržajima; željeznička mreža, građevine i prateći sadržaji, uključivo lokoteretni i kontejnerski kolodvor; mreža biciklističkih staza i traka; pješačke i parkovne zone, rampe, stubišta, liftovi, putovi i sl.; benzinske postaje s pratećim sadržajima; autobusni kolodvori s pratećim sadržajima; spremišta autobusa i tramvaja; stanice žičare s pratećim sadržajima; javne gradske površine-tematske zone; tržnice (uređenje u skladu s osnovnom namjenom i u skladu s vrijednostima lokacije, odnosno utvrđenim sustavom zaštite). (GUP, 2019:31-34)

Slika 8: tramvajska i autobusna stajališta; izvor: Geoportal, slojevi: gradske četvrti, promet, tramvajska i autobusna stajališta

Autobusne linije terminala GLAVNI KOLODVOR

Slika 9: autobusne linije Glavni kolodvor – Travno, Dugave; izvor:

<https://www.zet.hr/UserDocsImages/Prilozi/PDF/Autobusni%20terminali%202018/GLAVNI%20KOLODVOR.pdf>

Prilog 7– Protokol intervju: strukturirani intervju - upitnik

Kvaliteta života starije populacije u novozagrebačkom naselju Travno kroz aspekt korištenja javnih zelenih površina

1. Spol: _____ Dob: _____
2. Koliko dugo živite u Travnom? _____
3. Volite li živjeti u Travnom? Zašto? _____

Procjena zadovoljstva kvalitetom života u naselju i zadovoljstvo osobnim životom

4. U kojoj ste mjeri zadovoljni kvalitetom/opremljenošću naselja navedenim aspektima?

	Nisam uopće zadovoljan/na	Više sam nezadovoljan/na nego zadovoljan/na	Niti sam zadovoljan/na niti nezadovoljan/na	Više sam zadovoljan/na nego nezadovoljan/na	U potpunosti sam zadovoljan/na
1. Javnim redom i sigurnošću	1	2	3	4	5
2. Javnim prijevozom	1	2	3	4	5
3. Zdravstvenom skrbi	1	2	3	4	5
4. Kulturnim sadržajem	1	2	3	4	5
5. Obrazovnim ustanovama	1	2	3	4	5
6. Rasporedom ulica i zgrada	1	2	3	4	5
7. Dostupnošću sadržaja	1	2	3	4	5
8. Uređenošću javnog prostora	1	2	3	4	5
9. Dostupnošću zelenih površina	1	2	3	4	5
10. Opremljenošću zelenih površina	1	2	3	4	5
11. Čistoćom zelenih površina	1	2	3	4	5

5. U kojoj ste mjeri zadovoljni sljedeći aspektima vlastitog života?

	Nisam uopće zadovoljan/na	Više sam nezadovoljan/na nego zadovoljan/na	Niti sam zadovoljan/na niti nezadovoljan/na	Više sam zadovoljan/na nego nezadovoljan/na	U potpunosti sam zadovoljan/na
1. Životom općenito	1	2	3	4	5
2. Kvalitetom stambenog prostora	1	2	3	4	5
3. Financijskom situacijom	1	2	3	4	5
4. Zdravstvenim stanjem	1	2	3	4	5
5. Odnosima s obitelji i prijateljima	1	2	3	4	5

6. Imate li konkretan prijedlog mjera za poboljšanje kvalitete zelenih površina? Navedite.

1. _____

2. _____
3. _____

Zadovoljstvo i stavovi o zelenim površinama u naselju

7. Je li zelenilo, prema vašem mišljenju, važna karakteristika Travnog?

- a) Da b) Ne

Zašto?

8. Utječe li zelenilo na vaše osobno zadovoljstvo kvalitetom života u naselju? Kako?

9. Za koje aktivnosti koristite javne zelene površine u vašem naselju?

10. Koliko često?

Budućnost zelenih površina u naselju

11. Smatrate li da je budućnost zelenih površina u vašem naselju ugrožena? Na koji način?

12. Koga smatrate najodgovornijim za očuvanje zelenih površina?

13. Koga smatrate najodgovornijim za uništavanje zelenih površina?

Vlastoručnim potpisom sudionik/ca potvrđuje da je informiran/na o svrsi istraživanja te da je suglasan/na s načinom bilježenja i korištenja podataka

Ime/nadimak: _____

Potpis sudionika: _____

Datum: _____

Prilog 8 – Protokol intervjua: polustrukturirani intervju – teme

- Kvaliteta života u naselju Travno (osnovni aspekti kao što su zadovoljstvo stambenim prostorom, susjedskim odnosima, sadržajima u naselju, prometna povezanost i osjećaj sigurnosti uz uključenu vremensku dimenziju – usporedba kako je bilo nekad i kako je danas)
- Kvaliteta zelenih površina (dostupnost, uređenost, načini korištenja)
- Doživljavanje zelenila kao bitne karakteristike naselja te njegova značajnost za zadovoljstvo kvalitetom života stanovnika
- (Osobna) praksa korištenja zelenih površina u naselju
- Budućnost javnih zelenih površina u naselju (prenamjena, izgradnja, briga za zelene površine i ugrožavanje – čija je odgovornost, tko su glavni akteri)

Prilog 9 – procjena kvalitete promatranih površina prema Gehlovim kriterijima

1. Zaštita

Zaštićenost	Promatrane površine			
	<i>Šumsko zemljište između crkve i Mamutice</i>	<i>Park Travno</i>	<i>Zapadna livada</i>	<i>Parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu</i>
Zaštićenost od prometa i prometnih nezgoda	zadovoljavajuća je jer je površina potpuno odvojena od prometa 	zadovoljavajuća je jer je površina potpuno odvojena od prometa 	zadovoljavajuća je jer su veće prometnice na samim rubovima površine te su odvojene pločnikom	zadovoljavajuća je jer su veće prometnice na samim rubovima površine te su odvojene pločnikom

			😊	😊
Zaštićenost od kriminala	osrednja jer iako postoji dovoljno rasvjete i površina je uz crkvu, noću se parkom ne kreće velik broj ljudi, a prolatala stabla zaklanjaju pogled s Mamutice na površinu 😐	zadovoljavajuća je jer, iako se noću parkom ne kreće velik broj ljudi, postoji dovoljno rasvjete i pogled na nju imaju mnoge zgrade 😊	osrednja jer iako postoji dovoljno rasvjete i većina stanova Mamutice ima pogled na površinu, noću se parkom ne kreće velik broj ljudi, a prolatala stabla sklanjaju pogled na livadu 😐	osrednja jer iako postoji dovoljno rasvjete, noću se parkom ne kreće velik broj ljudi i prolatala stabla sklanjaju pogled na livadu 😐
Zaštićenost od neugodnih osjetilnih iskustva	osrednja jer zaštitu od vjetra pružaju okolne zgrade, zaštitu od sunca drveće, ali ne postoji zaštita od kiše 😐	nije zadovoljavajuća jer u parku, osim stabala, ne postoji zaštita od vjetra ili kiše 😐	nije zadovoljavajuća jer na površini, osim stabala, ne postoji zaštita od vjetra ili kiše 😐	nije zadovoljavajuća jer na površini, osim drveća, ne stabala zaštita od vjetra ili kiše 😐
Ukupna procjena	😐	😊	😐	😐

2. Komoditet

Komoditet	Promatrane površine			
	<i>Šumsko zemljište između crkve i Mamutice</i>	<i>Park Travno</i>	<i>Zapadna livada</i>	<i>Parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu</i>
Mogućnost mobilnosti	zadovoljavajuća je jer površina nema fizičke elemente koji onemogućavaju kretanje 😊	zadovoljavajuća je jer površina nema fizičke elemente koji onemogućavaju kretanje 😊	zadovoljavajuća je jer površina nema fizičke elemente koji onemogućavaju kretanje 😊	zadovoljavajuća je jer površina nema fizičke elemente koji onemogućavaju kretanje 😊
Mogućnost zaustavljanja i zadržavanja	zadovoljavajuća je jer postoje klupe, stolovi i stabla 😊	zadovoljavajuća je jer postoje klupe, stolovi i stabla 😊	zadovoljavajuća je jer postoje klupe, stolovi i stabla 😊	zadovoljavajuća je jer postoje klupe, stolovi i stabla 😊
Mogućnost sjedenja	zadovoljavajuća je jer postoje i urbana oprema i stabla 😊	zadovoljavajuća je jer postoje i urbana oprema i stabla 😊	zadovoljavajuća je jer postoje i urbana oprema i stabla 😊	zadovoljavajuća je jer postoje i urbana oprema i stabla 😊
Mogućnost gledanja	zadovoljavajuća je zbog velike količine zelenila, ljudi koji borave ili prolaze površinom te odsustva buke 😊	zadovoljavajuća je zbog velike količine zelenila, ljudi koji borave ili prolaze površinom te odsustva buke 😊	zadovoljavajuća je zbog velike količine zelenila, ljudi koji borave ili prolaze površinom, a razina buke nije previsoka 😊	zadovoljavajuća je zbog velike količine zelenila, ljudi koji borave ili prolaze površinom, a razina buke nije previsoka 😊
Mogućnost razgovaranja i slušanja	zadovoljavajuća je zbog velikoga broja ljudi koji borave ili prolaze površinom te zbog potpunoga	zadovoljavajuća je zbog velikoga broja ljudi koji borave ili prolaze površinom te zbog potpunoga odsustva	zadovoljavajuća je zbog velikoga broja ljudi koji borave ili prolaze površinom. Nedostatak je nešto	zadovoljavajuća je zbog velikoga broja ljudi koji borave ili prolaze površinom. Nedostatak je nešto

	odsustva buke 	buke 	veća razina buke jer površinu okružuju prometnice, no ne onemogućavaju komunikaciju 	veća razina buke jer površinu okružuju prometnice, no ne onemogućavaju komunikaciju
Mogućnost za igru i aktivnost u različito doba dana i godine	zadovoljavajuća je jer postoji dječje igralište i klupe sa stolovima za kartaške igre i slično. Nedostaje zaštita od kiše (osim stabala) pa se sve aktivnosti mogu provoditi samo kad je lijepo vrijeme 	zadovoljavajuća je jer postoji dječje igralište, velika livada za razne sportske igre te staza za vožnju bicikla, rolanje i slično, Nedostaje zaštita od kiše i vjetra (osim stabala) pa se sve aktivnosti mogu provoditi samo kad je lijepo vrijeme 	zadovoljavajuća je jer postoje bočališta, klupe i stolovi za kartanje i slične igre, teren za ragbi i sprave za vježbanje, a sama livada je dovoljno velika za razne sportske aktivnosti i igre Nedostaje zaštita od kiše i vjetra (osim stabala) pa se sve aktivnosti mogu provoditi samo kad je lijepo vrijeme 	zadovoljavajuća je jer postoji dječje igralište i bočališta, te klupe sa stolovima za kartanje i sl. Nedostaje zaštita od kiše i vjetra (osim stabala) pa se sve aktivnosti mogu provoditi samo kad je lijepo vrijeme
Ukupna procjena				

3. Uživanje

Uživanje	Promatrane površine			
	<i>Šumsko zemljište između crkve i Mamutice</i>	<i>Park Travno</i>	<i>Zapadna livada</i>	<i>Parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu</i>
Proporcije građevina, odnosno koliko je prostor usklađen s ljudskom mjerom	nije zadovoljavajuća jer je površina smještena na malom prostoru između dviju zgrada 	zadovoljavajuća jer ima dovoljno prostora između zgrada, a zelenilo daje estetsku vrijednost i doticaj s prirodom te mogućnost uživanja u zelenilu 	zadovoljavajuća jer ima dovoljno prostora između zgrada, a zelenilo daje estetsku vrijednost i doticaj s prirodom te mogućnost uživanja u zelenilu 	zadovoljavajuća jer ima dovoljno prostora između zgrada, a zelenilo daje estetsku vrijednost i doticaj s prirodom te mogućnost uživanja u zelenilu
Mogućnost uživanja u klimi	zadovoljavajuća je jer stabla pružaju gusti hlad, a u popodnevnom satima i Mamutica. 	zadovoljavajuća je. Uživanje u Suncu moguće je na livadi, a oni koji žele mogu se od Sunca skloniti pod brojnim stablima koja okružuju park. 	zadovoljavajuća je. Uživanje u Suncu moguće je na livadi, a oni koji žele mogu se od Sunca skloniti pod brojnim stablima. 	zadovoljavajuća je. Uživanje u Suncu moguće je na livadi, a oni koji žele mogu se od Sunca skloniti pod brojnim stablima.
Estetska kvaliteta i bogatstvo osjetilnih iskustava	osrednja. Iako prostor ima i urbanu opremu i mnogo stabala, površina je smještena na vrlo malom prostoru između dviju	zadovoljavajuća jer ima dovoljno prostora između zgrada, a zelenilo daje estetsku vrijednost i doticaj s prirodom 	zadovoljavajuća jer ima dovoljno prostora između zgrada, a zelenilo daje estetsku vrijednost i doticaj s prirodom 	zadovoljavajuća jer ima dovoljno prostora između zgrada, a zelenilo daje estetsku vrijednost i doticaj s prirodom

	zgrada			
				
Ukupna procjena				

Prilog 10 – iskazi sugovornika prema temama

1) Kvaliteta stambenog prostora	„Zgrada je dosta solidno napravljena. (...)Kvaliteta je relativno dobra. Jasno to je '76. godina. Nije to sad najsuvremenija gradnja.“ (Ivan, 74 god) „Naš stan ima izvanredan položaj. Ovaj stan ima dječju i spavaću sobu prema sjeveru. U sredini su kupaona i posebno wc i dnevni boravak povezan s kuhinjom prema jugu. Na ovoj strani gdje je dnevni boravak i kuhinja je loggia koja je zatvorena tako da niti sunce po ljetu ne dolazi direktno, niti nekakvo nevrijeme, kiše nekakve ne dolaze direktno do stana. Tako da je to po meni nekako najbolji položaj za stan. Jako sam zadovoljna sa stanom. Stan se računa kao dvosobni jer je ovo tu povezano (boravak i kuhinja), ali u svakom slučaju su tri prostorije, mislim osim kuhinje. Tu dnevni boravak i tamo dvije sobe tako da sam zadovoljna.“ (Mira, 73 god) „Pa zadovoljna sam. I zgrada je vrlo kvalitetna. To je nekadašnji Tempo radio tu zgradu i ona je sagrađena za 12 stupnjeva potresa. Jako je kvalitetna zgrada i raspored stanova je dobar. Barem meni se sviđa. Da, kvalitetno je napravljeno.“ (Ljiljana, 68 god) <u>Nedostatak prostora za odlaganje</u> „Mi nitko nemamo. Jer oni su najvjerojatnije umjesto šupa napravili garaže koje su prodali i mi nemamo ostave da bi ti mogla zimmicu držati, da bi mogla bicikle, djeca sanjke. Eto to nema i to je velika greška.“ (Mira, 70 god) <u>Adaptacije</u> „Natkrili smo balkon jer je bio taj problem za vrijeme kiše da je prokišnjavalo i nama i susjedima dolje.“ (Ivan, 74 god) „Zidove nismo dirali, ali smo, naravno, morali i kupaonu nakon toliko godina... i kupaonu smo obnovili detaljno od instalacija, pločica, naravno novi namještaj, kada, wc (...) I kuhinja gdje je špajza bila odvojena prije zidom sada je odvojena ... ja ne znam kak' se taj materijal zove... Tako da to smo renovirali. Ali velim zidove nismo dirali. Nismo ništa rušili. Raspored je ostao onakav kakav je bio.“ (Mira, 73 god) „(...)stavila rolete na balkon da mi ne tuče (sunce). Nisam stakla stavljala nego samo rolete. Prozore promijenila jer je već 42 godine zgrada stara. Imala sam prozore promijeniti jer, normalno, propušta vodu.“ (Mira, 70 god) „U kuhinji sam radila nove instalacije za vodu. U kupaoni još nisam ništa radila i nije mi se ništ' dogodilo. Iako znam da je to već godinama.,, (Ljiljana, 68 god)
2) Zadovoljstvo sadržajem u naselju (društvena infrastruktura)	„Pa ovo naselje je građeno od početka da zadovolji uglavnom sve potrebe stanovnika. Tako da je osnovna škola u centru naselja, ima tri vrtića, puno zelenila, zelenih površina tako, kasnije je i crkva napravljena. To je sad relativno novo. Tak oda nije bilo značajnijih promjena u tom smislu. Zelenih površina je bilo, da tak veli, jednako, ali su se ta drva razrasla za ovih 40 godina tako da to već, ta drva jedva obujmimo koliko su velika. Puno više ima u tom smislu jer je zelenije naselje. Prije su samo bile livade. Na terasi smo uvijek imali dva, tri, četiri dućana. Ova terasa od Mamutice. I puno drugih raznih sadržaja, servisa. Nemamo liječnika, odnosno ordinaciju opće medicine tako da to moram reći. To od početka nemamo. A ovi dućani dva tri dućana su stalno bila. Dobro kad smo uselili prve godine još to nije profunkcioniralo. Uhodavalo se sve skupa. (...) Bila je pošta u Zaprudju, a kad smo dobili poštu zaboravio sam. Pošta je recimo kasnije,

	možda i 10 godina kasnije. Imamo banku. Pa praktički sve možemo obaviti tu u naselju.“ (Ivan, 74 god) „Ako izuzmemo onih prvih par godina dok smo išli u Sopot. Prvo u Sopot smo išli u dućan. Kad su prošle te krizne prve godine dok još nije bilo ni asfaltirano. Kad smo mi došli pola Mamutice je bilo useljeno. Terasa nije bila cijela pokrivena nego su bile samo one grede, a dolje rupa za garaže. Velim to su ti počeci gdje nije bilo. Za par godina se to sve popunilo. Od kemijske čistionice, slastičarnice, dućana za kućne potrepštine, kak' bi mi stari rekli špeceraj u redu je. Knjižnica nam je pod nosom stalno otvorena isto. Nekoliko kafića, sportske kladionice i ovo ko voli nek' izvoli. Zaista ima sadržaja. Ovaj KUC kulturni centar Travno, fantastičan. Priredbe za djecu, za odrasle. Mislim da se tu i tamo zaletim. Nađem se društvo. Ne mogu se dobiti karte - kad je od Gavrana bilo Pivo nisam mogla dobiti karte. Za Sladoled od Gavrana sam uspjela dobiti, za Pivo nisam uspjela dobiti karte. Hoću reći tu kod nas u kulturnom centru, gdje je ta velika dvorana, ima toga. Ima i ljudi su dos zainteresirani. Dvorana je mala pa možda zbog toga se nije moglo (dobiti karte). Na neke bolje predstave se moraš isti čas gurnuti. Poslije ne možeš dobiti.“ (Mira, 73 god) „Sa tim stvarima ja mislim da jedina Mamutica ima sve. Kad izađeš iz svog ulaza možeš izaći u šlapama. Da imaš i ambulantu i kemijsku čistionu i tri dućana i dvije ljekarne i Naš dom i mesnice dvije i Bipu i Dm, sve. Ti kad izađeš van imaš sve.“ (Mira, 70 god) „Ma sve ima. Ništa ne nedostaje ovoj zgradi, ovom naselju Travno. Sve ima škola i vrtići. Stvarno sam zadovoljna.“ (Đurđa, 70 god) <u>Kulturni sadržaj</u> „Nema sadržaja za nas“ (Pišta, 65 god) „Volio bih da ima kulturnog sadržaja više. Ovo (Kockicu) smo mi sami izgradili i dali novac, a sad ne možemo ući. Nema koristi.“ (Mustafa, 77) „Imamo kulturni centar, ali to je više za djecu nego za nas“ (Mira, 70 god) „Možda bi trebalo još neko kino i to bi bilo to. Da bi ovo popunili imamo nešto to od tih njihovih u Mamutici, u toj Kockici, ima kazalište. Al evo da jedno kazalište da imamo za filmove. Ipak da djeca mogu otići. Ovo moraju otići u grad, ne znam gdje.“ (Popas, 82 god)
3) Prometna povezanost	„S centrom grada je izvrsna. Imamo autobus koji nas za 10 min doveze na glavni kolodvor i mi smo praktički u centru grada. Tramvaj nam je isto vrlo blizu. Isto tako 10 minuta imamo pješice do tramvaja pa smo opet u centru grada. S ostalim naseljima, pa isto tako. Ili tramvajima ili autobusom tako da je, prometna povezanost je odlična.“ (Sanda, 54 god) „Odlično. Ima Dugavski i 221. Svakih 10 minuta imamo bus. Ako hoćeš na tramvaj imam 6 i 7 ako hoću negdje dalje. Inače sam zadovoljan s time.“ (Ličanin, 65 god) „Stvarno je dobro. Taj autobus dosta često vozi do Kolodvora ne. Stvarno je u redu“ (Đurđa, 70 god)
4) Susjedski odnosi	„Ja imam tako pozitivno mišljenje. I o susjedima i o svemu. Nikakvi problem ni sa susjedima 40 i toliko godina. Nikad svađala, s nikim prepirala. Uvijek je to na lijepo. Dobar dan, dobro jutro.“ (Đurđa, 70 god) „Inače sa susjedima smo...s nekima više razgovaramo, s nekima se samo pozdravimo. Pogotovo s ovima koji su recimo nedavno se doselili pa se i ne poznajemo, ali s ovom starijom generacijom, koje još nešto ima, s njima smo u jako dobrim odnosima... djeca su nam rasla zajedno i tako. Tako da, dobro, zadovoljna sam susjedstvom.“ (Sanda, 54 god)

„Ja na svom katu sam zadovoljna jer nas je ostalo dosta. Mi imamo 7 stanova na katu i samo dvoje ljudi je novih došlo.“ (Mira, 70 god)

Međusobno pomaganje

„Ako treba nešto pomoći. Baš je bila jedna susjeda na 7. katu poplava, pa jedna skočila, pošto ja to znam, pa smo joj pomogli. Jer drugom moraš pomoći. Barem ja tako. Starijim naročito. Ako treba nešto popraviti.“ (Ličanin, 65 god)

„I uskačemo si ako neko nekome treba nešto. Evo tu imamo isto jednu susjedu, posjećujemo se.“ (Ljiljana, 68 god)

„Ako je kome što trebalo da dođe "daj mi" ne znam fali mu kave ili litra ulja ili litra vina, uvijek je bilo na raspolaganju.“ (Popas, 82 god)

„Ključevi su za stalno kod nas. Svi imamo jedni od drugih ključeve jer jasno pokazalo se - lupiš vratima i ne možeš više ući u stan jer ključ je s druge strane. Onda smo prelazili iz susjedovog stana preko loggie. Moglo se i može se i sada, ne, ali i mlađi smo bili pa je to bilo jednostavnije. Ali još je jednostavnije, skužili smo da je bolje ostaviti ključeve jedni drugima da si pomognemo. Samo kad ključ ostane s ove strane stana, a ti s druge... to se prije događalo češće jer smo naučeni bili u kući ne zatvarati vrata“ (Ivan, 74 god)

„Ispočetka su se ostavljali ključevi za godišnji odmor, godinu-dve, ali onda smo stekli takvo povjerenje jedni u druge - imamo stalno ključeve svi. Tako da ako susjeda gore nema ključa, a nema ni mene doma negdje će se naći njegov ključ. Netko će doći. Svi imamo ključeve“ (Mira, 73 god)

„Imamo takav odnos da mi ostavimo ne samo na katu. Ja imam susjedu koji stanuju i na 8. katu i na 3. katu i kad negdje idu ostave ključ. I ja njima. U slučaju nevremena, u slučaju da neka cijev pukne ili nešto. To nas ima koji smo ovdje već tolike godine tako da jedan u drugoga imamo ... Isto smo čak i djecu jedna drugome čuvali jer su jedni radili po noći pa ona normalno pričuvas dijete ili odvedeš sa svojim djetetom u vrtić.“ (Mira, 70 god)

Promjena susjeda

„Moram reći dosta se susjeda promijenilo. Nešto je još ljudi ostalo iz onog doba kada sam ja bila dijete, ali malo.“ (Sanda, 54 god)

„Tu je bila jedna selidba pa su došli drugi. Izvrsno se slažemo. Dole isto stariji ljudi su. Bili su ljudi naših godina. Umrli su. Sad je njihov sin ovdje.(...) dosta se izmijenilo. Stari su ili pomrli ili otišli. Njihova djeca su sada ili podstanari.“ (Ivan, 74 god)

Iz dobrosusjedskih odnosa u prijateljske odnose

„Recimo s tom jednom obitelji koja je došla kad smo se i mi doselili tako da smo mi djeca zapravo zajedno rasli i sad smo ostali u stanu svojih roditelja i nastavljamo se dalje družiti. Isto tako pazimo na stanove jedni drugima i pozivamo se. Čak smo i prijatelji i familijarno postali. Znači kumovi smo postali. Tako da da... ali to je sa možda jednom dvije obitelji. Nije to sad sa svima u našem ulazu.“ (Sanda, 54 god)

„Kad smo bili mladi više smo se družili sa susjedima. Kad kažem družili mislim ulazili u kuću. Naša su djeca podjednkih godina, djeca su se igrala, mame su pile kavu. Tate su vodili svoje razgovore i to je bilo više druženje. Međutim stvorilo se takvo prijateljstvo“ (Mira, 73 god)

„Mi smo prije Nove godine slavili na katu. Djeci smo kupili stol za stolni tenis pa su igrali stolni tenis i nama nikome na katu nije smetalo.“ (Mira, 70 god)

„Kavu pijemo svako jutro i tako. Na mom katu ima nas tri stan koji svaki dan u jednome

	se pije kava.“ (Milan, 67) „Pa evo jedni drugima znamo doći. Ovako posjetimo se. U granici normale jer sad smo svi..imamo unučad i malo više posla imamo i obaveza pa onda kad stignemo se posjetimo. Nije ono obavezno ali kad stignemo, posjetimo se. Družimo se, da.“ (Ljiljana, 68 god)
5) Osjećaj sigurnosti	„Pa ja se osjećam sigurno. Nisam nikome ništa našao napravio.“ (Milan, 67 god) „Osjećam se sigurno. 100 % zbog toga što ja nikoga nisam ugrozio. Nikome ništa nisam žao učinio.“ (Popas, 82 god) „Sigurnost u naselju je u redu. Nije bilo tu nekih ekscesa, da neko napadne. Tu smo od '76., znači 43 godine. Nije bilo većih ekscesa u tom smislu sigurnosti. Jasno uvijek mladež, pogotovo ljeti se okuplja na klupicama. Tu se priča, pjeva. Treba sutra stariji idu na posao (smijeh). To je standardno, ali to ne spada u sferu da smo se osjećali nesigurno. (...) Bilo je krađa automobila. Čak i iz garaže su se znali izući automobili, ali uglavnom su pronađeni. Jedino kad je počeo rat onda su organizirano krali automobile. Pauk je došao i odvezao, ali to su bili skuplji auti.“ (Ivan, 74 god) „Ja ne osjećam nekakav strah da bi bila od bilo čega ugrožena. Meni je super. Ne znam da li je to objektivno ili subjektivno, ali stvarno se osjećam sigurno. Prije možda 20-ak godina je bilo tu u susjednoj zgradi neko ubojstvo. Nekog su ubili i onda smo se malo kao plašili međutim zaključili smo da je to njihov osobni obračun bio. Nekakvi romi što su prodavali aute, kupovali... ne znam tu su bili nekakvi obračuni...ne znam da je bilo nekih stvari da sam ugrožena, da sam se osjećala, nisam.“ (Mira, 73 god) „Da, jako. Ja baš razmišljam ili možda ne znam pravu situaciju. Isto se osjećam jako sigurno, jako mi je lijepo. Nema nikakvih problema. Nikad nisam doživjela nešto loše. Ne mogu se uopće se potužiti da nešto se loše dogodilo. Ja imam tako pozitivno mišljenje. I o susjedima i o svemu. Nikakvi problem ni sa susjedima 40 i toliko godina. Nikad svađala, s nikim prepirala. Uvijek je to na lijepo – „Dobar dan, dobro jutro.““ (Đurđa, 70 god) <u>Nesigurnost</u> „Pa malo manja je sigurnost mada se ja ne bojim. Nije to došlo tako kritično. Prije je bilo puno sigurnije nego što je sada. Ja mislim da je razlog toga jer ako se meni neko ne obrati u liftu sa "dobar dan" ja ne znam što on misli. Nisi siguran kad ti uđeš da li je taj čovjek ušao sa dobrom namjerom ili sa zlom.“ (Mira, 70 god) LJ: Pa ne znam baš... osjećaj sigurnosti. Meni su provalili u stan u 12 sati, u podne. Kad mi je susjeda došla i njezin sin. Došli su mi na vrata i kad su oni došli onda mi pobacal bravu dolje i pobegle je na stubište. I sad imam protuprovalnu bravu. Da to je bilo u 12 u podne. U 12 u podne, nedjelja je bila. Tu susjedi su isto provalili. Pa velim sad što se tiče sigurnosti... Ima tu i drogeraša, ima i alkoholičara. Ne samo u zgradi nego i po naselju. Ima ih. Oko škole se skupljaju ovi dileri i to. P: Ima jedna gore birtija isključivo opasna. Kod nje najviše. Ova što je ispod štengi kaj se penje na Mamuticu. LJ: Orlando! P: Da. Kod njih je to strašno. Imaju te drogeraše. Oni koji se špricaju. LJ: Smeta me to tu znaju stajati ovi dileri. To što kad klinci idu od škole. A ima ih...a ne smijete ništa. Čovjek se boji što reći. Veli moj sin "Zovi policiju". Pa ti dijete negdje isprebijaju i sve. Onda mislim da najbolje da svaki roditelj pripazi na svoje dijete. Jedini način obrane je tako. (Ljiljana, 68 god i Popas, 82 god) <u>Sigurnost od prometa</u> „Što je najvažnije recimo to naše zelenilo za igru je u sredini naselja tako da nije... djeca i ljudi koji se igraju ili psi nije im cesta blizu nego lijepo na miru se mogu djeca s loptom

	igrati i tako.“ (Sanda, 54 god) „Ovo naselje je sigurno jedno od najsigurnijih što se toga tiče jer djeca iz škole moraju svega iz par zgrada prelaziti preko ulice i škole a i saobraćajna policija, pogotovo na početku dok s prvašići ne uhodaju. Tako da naša djeca u naselju Travnom ne trebaju prelaziti preko javnih površina.,, (Ivan, 74 god) „Tri vrtića i škola su u centru naselja, izvan velikih prometnica tako da većina djece ima stvarno pristup i školi i vrtiću da ne prelaze cestu. Eventualno neka parkirališta. Manji broj djece prelazi cestu preko zebri koje imaju semafore tako da mislim da je to dobro.“ (Mira, 73 god)
6) Javne zelene površine u naselju	„Ima u izobilju i klupa i stolova i košara i tamo imamo i onaj poljski WC.“ (Milan, 67 god). „Pa jako loše. Vidiš naše klupe. Naše klupe, od kako su stavljene nisu mijenjane. Mi evo čistimo si tu dole, baš je kolegica čistila danas, to lišće jer kad kartamo to nam i leti i smeta. Ali tu dolaze i žene sa djecom. Ti odeš pogledati onu klupu. Ti na onu klupu ne možeš sjesti. Vidiš ovo kako se napravi mahovina. Spucano. Od golubova, od ptica sve zagađeno. Mislim da nakon tolikih godina da bi bilo u redu da promjene te klupe.“ (Mira, 70 god) <u>Čistoća/ održavanje</u> „Redovito kose. Stvarno to mogu potvrditi jer idem s psom šetati pa onda mogu svakodnevno to pratiti da se trava redovito kosi. Uređene su živice i stabla se režu tako da je. Lijepe su te zelene površine. Ima dosta koševa za smeće što je isto važno pa onda se ipak ljudi drže dosta da bacaju ipak smeće u koš, pa onda nije na zelenim površinama. Kažem zato jer se djeca igraju pa nema...a i ovi koji imaju kućne ljubimce više manje se ljudi toga drže da su te zelene površine isto čiste. Nema izmeta životinje i tako.“ (Sanda, 54 god) „Puno je klupa, može se izaći van.(...) Ima klupa ima drveća, trave, kosi se.“ (Đurđa, 70 god) „Pa dobro. Vidim koliko Zrinjevac uvijek rade i drveće obrezuju i kose travu. Koliko sam ja vidio kod sebe. I ona što kupi papire. Stvarno što je, je.“ (Ličanin, 65 god) „Redovito kose travu. I ovi, kaj čiste te košare, ih prazne.“ (Ljiljana, 68 god) <u>Neodržavanje</u> „Možda malo više čistoće i reda. Te kante da prazne češće.“ (Đurđa, 70 god) „Košare razvlače vrane, a u kantama za pseći izmet ima svakakvog smeća.“ (Mustafa, 77 god) „Jedino ako mogu vrane optužiti(smijeh). One iz ove kante vade i bacaju to smeće van.(...) Ma čistoća mi nije. Velim te vrane, a onda i ljudi znaju bacati svašta.“ (Ljiljana, 68 god) „Evo pogledajte po noći tuda pijanče i samo bacaju. Znači ljudski faktor je sve.“ (Milan, 67 god) „Tamo kod mene, kod balkona - nisam zadovoljan sa stanarima. Netko baca odozgo. Vrećice, nešto, onda padne. On ne ide po to. Dođu ovi iz Zrinjevca pa onda to kupe. I one papiriće. Ne volim kad mi bacaju na zelenu površinu, evo vidite ovakve papire.“ (Ličanin, 65) „Od toga što ima jako puno životinja, pesa ne. Oni moraju izaći van ali ti imaš neodgovornih koji neće kupiti. I onda s djetetom izađeš van i pazi nagazna mina gdje

	dijete stane u ... i puna tenisica toga. A drugo ne kupe se smeće iz tih koševa i čuj to smrdi kad je vruće. To bi se trebalo češće.“ (Mira, 70 god) „Jedino što me smeta puno tih cucaka. Što se ne vodi briga o tome. To mi je žao ovakve prirode, a nitko ne vodi brige da te životinje, kad se unere da to za sobom počiste i to je jedino što me smeta.“ (Milan, 67 god) <u>Odgovorni za održavanje/očuvanje – grad i stanovnici</u> „Pa sigurno da bi briga trebala biti podijeljena i na stanovnike i na grad. Mislim ne možemo se mi brinuti o kontejnerima i tako dalje, ali možemo se brinuti da se smeće baci u kantu za smeće, pseći izmet isto tako. (...) Sigurno da su stanovnici važan faktor da sam i ne zagađuju svoj kvart.“ (Sanda, 54 god) „Pa mislim da Zrinjevac mora o tome voditi brigu. Mada i mi stanari ne bi trebali to zagađivati i tako bacati to smeće. Mi još i pometemo.“ (Đurđa, 70 god)
7) Doživljaj zelenih površina u naselju te njihov doprinos kvaliteti života	„Travno se zove Travno upravo zato jer imamo puno trave, puno zelenila i od uvijek su se, bilo starije generacije bilo djeca, služili su se tim travnatim zelenim površinama (...) To zelenilo je jako važno nama ovdje, a kažem i zovemo se Travno po travi.“ (Sanda, 54 god) „To nema što Travno ima, zelenom površinom.“ (Ličanin, 65 god) „Najzelenije naselje u Zagrebu.“ (Pišta, 65 god)“ „Apsolutno. Tu je sve kad se pogleda kroz prozor, ova aleja što vi ne znate... neću da ispadnem kao neki Jugonostalgicar... ja ću reći što mislim - kad je Tito umro onda su sadili 88 stabala za druga Tita. Tako se zvalo. To se sad razraslo i to je preko ljeta - to su tuneli. Cesta ima dvije trake u jednom i drugom smjer, relativno široka cesta. A to se sa jedne strane i druge drveće spoji i to je hladovina prekrasna. Jesen kad dođe ili proljeće, zima...ma prekrasno je.,, (Mira, 73 god) „Mislim da je jedno od ljepših zelenih naselja. Gdje god se okreneš ti vidiš travu i zelenu površinu.“ (Mira, 70 god) „Pa je. S punim pravom se zove Travno. Da je zeleno i da ima puno (zelenila)“ (Đurđa, 70 god) „Je, je. Može se to tako reći. Da smo mi stvarno u jednoj oazi zelenila koje bi trebalo posebno paziti i čuvati. Dosegli smo taj stupanj da nam je stvarno sada prekrasno.“ (Popas, 82 god) <u>Utjecaj na kvalitetu života</u> „To je važno zbog te zelene površine u odnosu na druga naselja, čak i u novom Zagrebu, da zgrade u Travnom nisu preblizu jedna drugoj. Dakle ta zelena površina nam služi i za uživanje, ali nas zapravo ujedno i odvaja da baš ne gledamo jedni drugima u stanove kao u nekim drugim Novozagrebačkom naseljima. Imamo jako puno stabala... klupe su pored stabala pa onda ta stabla daju lijepi hlad, pa onda ljudi uživaju. Navečer pogotovo. Predvečer mnogi ljudi, striji i mlađi, vole sjesti vani tako da...sigurno da to zelenilo utječe na kvalitetu odnosno daje veću kvalitetu životu u Travnom.“ (Sanda, 54 god) „To je za me posebno. Evo vidite ovo. Ja uživam u ovome.“ (Ličanin, 65 god) „Čist zrak, dosta kisika, lijepo za oko.“ (Stiv, 75 god) „Ovo je spas. Da nije ovoga mi bi bili u Sahari“ (Lisica, 73 god) „Bitno je zato što imamo više kisika, više zraka, više prirode.“ (Milan, 67 god)

	<u>Ne bih odselila/o</u> „Pogledajte koliko zelenila. Ne bih nikad htio negdje drugdje živjeti“ (Josip, 84 god) „Ovo zelenilo je Bogom dano. Ja ne bih nikad u Centru više živjela.“ (Lisica, 73 god) „Ne bi se mijenjao ni za jedan kvart u Zagrebu.“ (Milan, 67 god)
8) Budućnost javnih zelenih površina – prenamjena i izgradnja	„Jedino što bi se možda mogao netko sjetiti to je možda da negdje neki dio zelene površine iskoristi možda za parkiralište jer s obzirom na to da sve više automobila ima u naselju, pa onda možda eventualno proširiti neko parkiralište. Mislim da drugo ništa. Nizašto drugo nema ni potrebe, ni prostora u naselju. (...) Jedino što bi se moglo s druge strane Mamutice i tamo prema domu Sv. Ane. Tamo je prazna livada. (...) Mislim da ne zato što Travno je samo po sebi, zbog Mamutice ima jako puno ljudi i puno automobila i sad još neku zgradu graditi na silu. Mislim da to ne bi bilo pametno.“ (Sanda, 54 god) „To sam si uvijek mislila „Ne daj Bog da ovu zelenu površinu (veliku livadu na zapadnoj strani mamutice) za nešto upotrebe“. Da je to ovako lijepo, da je igralište, mogu vježbati, mogu šetati.(...) Ne bi htjela de se nekaj dogodi s ovom livadom. Ko zna kaj budućnost nosi.“ (Đurđa, 70 god) „Malo nas je strah. Sve se bojimo da neće 'vamo preko (zelena površina zapadno od Mamutice) početi šta. To nam je strah da neće nešto početi kopat tamo Bandić.“ (Milan, 67 god) „Bojim se. Bojim se jer gledam što rade. Te sve zelene površine uzimaju. Na koji način ih uzimaju, kako ih kupuju nemam poima. To se rade te velike robne kuće. Ti dućani se grade i sve manje i manje zelenih površina. Uništavaju zelene površine sa gradnjom. Toga me strah. Jer ovo je jako velika i prostrana livada. Da nam ne bi to otišlo.“ (Ljiljana, 68 god) <u>Stanovnici neće dopustiti</u> „Mislim da je to tu nemoguće. Nemoguće jer i stanari ne bi dozvolili da se bilo šta tu, te površine komercijaliziraju u smislu izgradnje novih stambenih objekata. To je vrlo teško. Teško zamisliti da bi se moglo u Travnome napraviti. Naselje je komplementirano i to bi sve skupa ružno izgledalo da se sad ubaci zgrada na te zelene površine.“ (Ivan, 74 god) „Još ovdje ne u Travnom. Stanovnici neće dopustiti.“ (Dovla, 70 god) „Moglo bi se. Samo zbog te gradnje. Mislim da ta gradnja kad krene ona nema granice. Lako može doći da uništi to malo zelenih površina. Pogotovo ovdje iza Mamutice, prostor je ogroman. To će netko iskoristiti 100%. (...) Ali ja im ne bi dozvolio da nam tu ulaze s tom gradnjom.“ (Popas, 82 god) <u>Crkva</u> Zadovoljni: „Ovdje je crkva napravljena. Onda su bili jedni protiv. A sad je ljepše kad je ona crkva ondje. I ima i dječje igralište i crkva i sve. A neki se bili bunili. A nije li sad ljepše kad je ona crkva ondje?“ (Ličanin, 65 godina) „To je moja crkva. Ta crkva... dolaze svi gledati i ona se baš uklopila tu. Baš se uklopila u taj dio i nije puno zelene površine uzela. I po noći je sva osvijetljena. Baš je posebna.“ (Ljiljana, 68 god) Neutralni, uklopila se: „Protiv crkve smo se bunili, ali se uklopila i sad je dobro.“ (Jaca, 56 god)

	„Pa ovako sad... Bilo je malo, to je bilo i u medijima, kad nam se trebala crkva izgraditi. Crkva je izgrađena pored Mamutice na zelenoj površini gdje je bilo igralište. Tu je bilo malo prosvjeda. Stanovnici su prosvjedovali bojeći se zašto sad na zelenoj površini, a stvar je bilo u tome što je to bila zelena površina kojoj je Mamutica davala hlad. I onda su se tu djeca igrala, pa zbog toga su se ljudi bunili, a ne zbog crkve kao crkve. Mi smo predlagali da crkva bude u naselju ali na drugom mjestu. Međutim dobro. Izgradili su ju, ok.“ (Sanda, 54 god) „Crkva je došla. Nije ona bitnije narušila... ljudi su se bojali da će se smanjiti te zelene površine. To se u ovom u kompleksu Travnog koje je tak zamišljeno, tih nekoliko 500 ili koliko, 1000 kvadrata se niti ne osjeti kao neki nedostatak.“ (Ivan, 74 god) Nezadovoljni: „Da ti budem iskren nisam bio sretan. Ne da ja mrzim crkvu, daleko od toga. Nisam ja ni veliki bogomoljac, ali smatram da joj nije bilo mjesto tu. To je oduzet jedan prostor djeci za njihovu zadovoljštinu. A oni su to mogli i iza Mamutice. Ima tamo prostora koliko god hoćete. Sto metara vamo ili tamo – jel' to jako bitno? A ovdje zelenilo, trava - sve je bilo uređeno i sad je to oteto baš na ovaj način koji je inat vodio Bandić. Ajde napravio je sad i nek' im bude. Ali mislim nisam bio zadovoljan (...) Ništa se nije uklopilo. Ma kakvi. To niti govora. Pa šta se treba. Crkva je jedna tu, jedna je dolje u Dugavama, u Slobostini... pa što će nam to?“ (Popas, 82 god) „Šteta što su crkvu napravili u parku. Nije se smjelo dirati. Uz klupice je odmah i ako si netko popije, psuje.“ (Dovla, 70 god)
9) Prakse korištenja javnih zelenih površina u naselju	„Da, sigurno (da je šetnja psa kontakt s drugim vlasnicima). I kad ljudi imaju djecu, ista stvar. Oni koji se vani šecu s djecom i sto ko i mi koji šecemo s psima. Sigurno da stanemo, popričamo, družimo se, poznajemo se, pozdravljamo se. Da, sigurno.“ (Sanda, 54 god) „Prije je bilo više u sportskom smislu. Sad je više ovako da se čovjek prošeće, prošećemo psa. Sad nemamo vlastitog nego od unuka. Imali smo dosta vremena psa. Zadnjih 15ak godina tako da lijepo je prošetati kroz zelenilo.“ (Ivan, 74 god) „Šetala sam se godinama navečer sat i nešto. Onda sam se jako družila. Upoznala sam jako puno ljudi u naselju, ali to me pas na neki način prisilio. Kad sam došla s posla prošetala sam ga na 10 min da obavi nuždu i kako je bio cijeli dan zatvoren sam onda sam navečer bila vani sa društvom. Puno sam hodala.“ (Mira, 73 god) „Ujutro idem s pesekom van, onda idem oko 12, pa u pola 5 i navečer u 9, pola 10. Ja se sjednem na klupu. Peseki se igraju na travni. Normalno pokupimo to. Djeca se igraju u parku. Posebni park je za djecu. Tam' isto sam znala sjedit na klupi. Unuk mi se znal igrati.“ (Ljiljana, 68 god) „Da. Ne za Novu godinu, ne za Božić. Recimo dan iza toga, ne. Normalno dođemo, čestitamo si. Sjednemo, donesemo kolačiće. Svak' je nešto spekao. Podružimo se, pričamo kako smo okitili bor, što smo spekli, ko nam je bio i tako. Svaki dan imamo nešto. Kad je grdo vrijeme onda se znamo šetati okolo. Mi koji kartamo mi se i šetamo ne. To je jedna grupa nas žena koje smo zajedno. Mada nismo iz istoga ulaza. Mi smo se kroz djecu svi upoznali. Kad ideš s djecom i kad djeca idu u vrtić i u školu normalno da sretnoš mamu koja stanuje ulaz do tebe i tak se upoznate.“ (Mira, 70 god) „Ja dosta često, sad u zadnje vrijeme izlazim tu. Sjedim sa susjedama, pričamo, na zraku i tako.“ (Đurđa, 70 god) „Pa je druženje na klupicama (...). Svaki dan kad je lijepo vrijeme napravimo jedan krug oko cijeloga Travnog i onda ovdje sjedimo po dva-tri sata. Kad je lijepo vrijeme. Kad je ružno ne možemo.“ (Milan, 67 god) „Ovo naše druženje, evo tu boćamo. To nam izgleda odlično. Mi smo tu do navečer do 6,

	7 sati. Ovdje je odlično zato što je i hladovina. Onda ja poslije igram tamo na livadi. Onda nas ima i Dalmatinaca i Ličana. Mi ne gledamo tko je šta. Ne pita ovaj ko je ovaj, ko je onaj.“ (Ličanin, 65 god) „Ja sam odlazio tu na boćanje kod nas kod mamutice. Pa sam odlazio na kartanje po tim klupama sa dečkima. Svi smo voljeli to kartanje. (...) Pa nam je to bila jedina razbibriga za stare. Nismo drugog izbora imali. Ili smo kartali. Ili smo boćali. To nam je bila sva zanimacija. Tu se popije pivica i ovako se malo popriča. Počastimo jedan drugog i tako. To je ono što je za nas bilo jako bitno. I to je u onom ljetno vrijeme. Kad je vrijeme dobro. „ (Popas, 82 god)
--	--

Prilog 11 – iskazi sugovornika o procjeni zadovoljstva vlastitim životom

Tablica 2 : Procjena zadovoljstva vlastitim životom – broj po odgovorima

Zadovoljstvo vlastitim životom	Nisam uopće zadovoljan/na	Više sam zadovoljna/na nego nezadovoljan/na	Niti sam zadovoljan/na niti nezadovoljan/na	Više sam zadovoljan/na nego nezadovoljan/na	U potpunosti sam zadovoljan/na
Životom općenito	1	1	2	6	8
Stambenim prostorom	1	0	1	2	14
Financijskom situacijom	4	1	4	7	2
Zdravstvenim stanjem	5	1	6	4	2
Odnosom s obitelji i prijateljima	0	1	0	1	16

Prilog 12 – protest protiv postavljanja ograde oko škole, fotografije

Slika 12: transparent na školskoj ogradi; izvor:

<https://www.facebook.com/TRAVNOJEGLAVNO/photos/a.286491631775298/311141705976957/?type=3&theater>

Slika 13: transparent na školskoj ogradi; izvor:

<https://www.facebook.com/TRAVNOJEGLAVNO/photos/a.286491631775298/311141702643624/?type=3&theater>

Prilog 13 – fotografije aktivnosti na javnim zelenim površinama u naselju

Slika 14: boćari, zapadna livada; izvor: vlastita fotografija

Slika 15: boćari, parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu; izvor: vlastita fotografija

Slika 16: boćari, parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu; izvor: vlastita fotografija

Slika 17: boćari, parkovno i šumsko zemljište na jugozapadu; izvor: vlastita fotografija

Slika 18: šahisti, šumsko zemljište između crkve i Mamutice; izvor: vlastita fotografija

Slika 19: šahisti, šumsko zemljište između crkve i Mamutice; izvor: vlastita fotografija

Slika 20: dječje igralište, Park Travno; izvor: vlastita fotografija

Slika 21: druženje na klupicama, Park Travno; izvor: vlastita fotografija

9. SAŽETAK

Pojam kvalitete svakodnevnoga života u nekom naselju obuhvaća prostorni i socijalni aspekt. Osnovna je osobina kvalitete života njegova cjelovitost, što znači da obuhvaća sve ono što sadrži svakodnevni život (nabava, zabava, rekreacija,...) Pretpostavka je da čovjek mora imati mogućnost sve aktivnosti svakodnevnoga života obaviti u blizini mjesta stanovanja, odnosno u svojem kvartu. Osim toga, javni prostor, odnosno javne zelene površine u naselju imaju važan utjecaj na kvalitetu života stanovnika. Njihova dostupnost omogućuje tjelesnu aktivnost, koja je starijem stanovništvu prijeko potrebna te otvara mogućnosti za socijalizaciju. Svaki je kvart, kao mikro jedinica grada, u očima svojih stanovnika jedinstven. Uz njega se vežu emocionalne vrijednosti te se prema njemu oblikuje tzv. „kvartovski identitet“. Ciljevi ovoga istraživanja bili su ispitati na koji se način stariji stanovnici Travnog koriste javnim zelenim površinama u svojem naselju te kako dostupnost zelenih površina u naselju utječe na percepciju kvalitete života starijega stanovništva Travnog. Rezultati su pokazali kako je stanovnicima vrlo važna dostupnost i kvaliteta zelenih površina u naselju te su potvrdili da to pozitivno utječe na kvalitetu života. Aktivnosti za koje se koriste zelenim površinama su boćanje, kartanje, igranje šaha te šetnje i druženja sa susjedima i prijateljima iz Travnog i okolnih naselja.

Ključne riječi: *kvart, Travno, starije stanovništvo, kvaliteta života, javne zelene površine*

ABSTRACT

The quality of everyday life of the elderly population living in Travno neighbourhood situated in Novi Zagreb through the aspect of using public green areas

The notion of everyday life quality in any urban centre includes both the territorial and social aspect of the urban settlement. The fundamental characteristic of the quality of life in the community is its integrity, which means it encompasses all of the aspects of everyday life (shopping, leisure and recreation purposes, etc.). The essential presumption is that one should have the ability to participate in all of the needed everyday life activities near his or her permanent residence, i.e. in the neighbourhood. Furthermore, public spaces, i.e., green areas, have the essential impact on the quality of life of the residents living in the neighbourhood. The availability of such areas allows people to remain physically active, which is an imperative need, especially for elderly residents. However, in addition to that, they give the residents the ability to socialise with one another. Each neighbourhood, as a micro-unit of a city, is unique in the eyes of its residents. People create certain emotions towards the neighbourhood they live in, i.e. they create a so-called „neighbourhood identity“. This research aimed to see how the elderly residents of the Travno neighbourhood situated in Novi Zagreb, actually use the public green areas and how do those areas influence on the quality of their everyday life. The research shows that the elderly residents use the public green space areas mostly for activities such as boccie, card-playing, playing chess as well as for going for walks or get-togethers with their friends either from Travno or surrounding neighbourhoods.

Key words: *neighbourhood, Travno, elderly residents, everyday life quality, public green areas*